

רואים שב"ס

על המשמר עמ' 3-5

יש תקווה באופק עמ' 6-9

קולם של הנפגעים עמ' 12-14

שנה טובה לכל משפחת שב"ס!

בתי הסוהר. הכלא, ששמו ייקשר לעד באסון השריפה בכרמל, מתמודד היום עם יצירת תורת הפעלה חדשה לאוכלוסייה ייחודית, שאין כמוה בעולם: אוכלוסיית השוהים הבלתי-חוקיים.

אחד היעדים המרכזיים של שב"ס הוא שיקום אסירים והחזרתם לחברה, מצוידים בכלים חדשים שיסייעו להם להשתלב ולהתמודד עם העולם שבחוץ. זו עוד אחת מהתרומות המשמעותיות של שירות בתי הסוהר לחברה הישראלית, למדינת ישראל ולאזרחיה. בגיליון הנוכחי, סיקור של שני מיזמים: 'הורות בשלט רחוק', בשיתוף פעולה של מכון אדלר, ו'נרקומנים אנונימיים'. שניהם מסייעים לאסירים במהלך מאסרם 'לעלות על דרך חדשה'.

לצד שיקום האסירים, אל לנו לשכוח את הקורבנות. אלה יחיו בצל אסונם לנצח נצחים. כארגון כליאה לאומי אנו מחויבים, מוסרית ורגשית, להגן על זכויותיהם של אלה שנפגעו כתוצאה ממעשיהם של אותם אסירים, שהחוק הפקיד בידנינו. שירות בתי הסוהר עושה בשנים האחרונות ניסיון לשמוע ולהשמיע את קול הקורבנות גם מעבר לחומות, להתחשב בהם ובצרכיהם ככל האפשר - וגם על כך אנו מרחיבים בגיליון הנוכחי של 'רואים שב"ס'.

השיר אומר ש'כל שנה מתחילה בסימן שאלה'. אני רוצה לאחל לכולנו שנה טובה ומשמעותית, שהחגים הבאים עלינו יאפשרו לנו התחלה חדשה בכוחות מחודשים, שיפור מעשים ונתינה לאחרים ולעצמנו.

מי ייתן ואותו סימן שאלה יתמלא במעשים טובים, בהחלטות נבונות, בעשייה ובצעידה קדימה.

חג שמח,

רב-כלאי ניקול אנגלנדר

שוב מסתיימת שנה, ושנה חדשה עומדת בפתח. זה הזמן לעצור ולעשות חשבון נפש. האם פעלנו נכון או יכולנו אחרת. במי פגענו ועם מי היטבנו. הנה יש לנו ההודמנות לעצור, לחשוב ולהמשיך לעשות ולצעוד קדימה - חכמים יותר, נבונים יותר, מצוידים בלקחי השנה שעברה. שירות בתי הסוהר, בהיותו ארגון בטחוני וחברתי, ממשיך בימים אלה להתמודד עם סוגיות רגישות ומשמעותיות בחיי מדינת ישראל. כך, למשל, תוכלו לקרוא בגיליון 'רואים שב"ס' הנוכחי על היערכות הארגון לקליטת אלפי מסתננים. היערכות שמצריכה רגישות והומאניות, ערכים שמאפיינים את שירות בתי הסוהר ונדרשים בסוגיה מורכבת ואנושית כל כך.

כדוגל, אני מביאה בגיליון את תמצית העשייה של בתי הסוהר, לבו הפועם של ארגון פעיל ושוקק-חיים, המקום שבו 'הדברים קורים'. בחרתי להשמיע את קולם של מפקדי המשמרת - האנשים שמוציאים אל הפועל את סדר היום של בית הסוהר, שנמצאים בחזית העשייה. למעשה, מעט מאד ידוע על פועלם. בשיחה כנה ונדירה מתארים המפקדים את המשא הכבד שמונח על כתפיהם. הסיפור של כלא 'אופק', בית סוהר ייחודי ומיוחד, הוא סיפור של תקווה. סיפור על נערים שסרחו, אולם החברה, באמצעות הזרוע הארוכה של שירות בתי הסוהר, מסרבת לוותר עליהם. זהו סיפור של תקווה ואופטימיות: על המחויבות החברתית שיש לנו, כארגון, וגם על פניה של החברה העתידית בישראל.

מערכת טלפונים חדשנית מותקנת בימים אלה בבתי הסוהר, והיא המתקדמת ביותר בעולם. כתבה בנושא חושפת את הצעדים שעושה שב"ס גם בהיבט הטכנולוגי. השירות אינו שוקט על שמריו אלא שם פעמיו קדימה. מנגד, מובא סיפורו של כלא 'דמון', אחד ממתקני הכליאה הוותיקים ביותר בשירות

רעיונות, כתבות, צילומים ושאלות בנושאים המעניינים אתכם ניתן להפנות לניקול אנגלנדר: nicole@ips.gov.il, לדואר אלקטרוני: 08-9193810/1, לפקס: 08-9193810/1, לשכת דובר - קצינת הסברה ארצית או באינטראנט: לשכת דובר - קצינת הסברה ארצית

תוכן העניינים

מדורים קבועים:

חדשות.....37-42

ברכות.....43

23-22

מתחקיר האירוע עולה כי...

5-3

על המשמר

26-24

הורות מתקרבת בשלט רחוק

9-6

יש תקווה באופק

29-27

אנחנו והעולם - נתוני כליאה

11-10

השחף מגביה עוף

31-30

עוד יום נקי

14-12

קולם של הנפגעים

33-32

מחנך-כלאי

17-15

מסתננים

36-34

מסע משותף בדרך המלכה

21-18

יחידת הנוף האנושי

רואים שב"ס

בטאון שירות בתי הסוהר

גליון 33 - ראש השנה תשע"ג ספטמבר 2012

עורכת: ר/כ ניקול אנגלנדר
קצינת הסברה ארצית

עריכה לשונית: דפנה פיינס-שער

צילום: משה שי / יחידת הפקות שב"ס

עיצוב גרפי: סטודיו יונתן לון

הפקה: לשכת הפרסום הממשלתית

על המשמר

תפקידם של מפקדי המשמרת בבתי הסוהר הוא מורכב ומאתגר ■ החל בשעה חמש אחר הצהריים, כשאחרון הקצינים והמפקדים עוזב, הם הופכים למעשה למפקדי הכלא על כל המשתמע מכך ■ שלושה מפקדי משמרת בשיחה על אחריות, פיקוד ומנהיגות וגם על משפחתיות וחברות

רב-כלאי דוד סלק

כלאי וואיל סלאח

כלאי יוגב מטודי

גם יוגב מטודי. וואיל נכנס לתפקיד שנה אחריהם, לפני שלוש שנים וחצי. כולם מפקדים על 'משמרת ב'. 'היפר אקטיביים' - מעיד יוגב בחיך על שלושתם. זהו חלק מאופי התפקיד, כנראה. גם הם מגדירים עצמם כחיות שטח, שהולכים קילומטרים ביום וממעטים לשבת במשרד. אלה אנשים שעל הכתפיים שלהם מוטלת אחריות גדולה - מהשעה חמש אחר הצהריים המפתחות לכלא, כך או אחרת, נמצאים אצלם בכיס.

"יש שני סוגים של מפקד משמרת", מנתח וואיל את מהות התפקיד. "יש מפקד משמרת שבא לעשות את העבודה שלו וללכת הביתה, ולעומתו, יש את זה שאיכפת לו, שרוצה לעשות הכול, להיכנס לכל דבר, לעזור, למלא את התפקיד שלו על הצד הטוב ביותר. כי הרי מפקד משמרת מבצע מכלול תפקידים".

עוברים את הכלא, מפקד המשמרת הוא למעשה מפקד בית הסוהר. הוא זה שצריך לקבל, במקרים רבים, את ההחלטות המשמעותיות - כמובן תוך עדכון הדרגים הבכירים, מכיוון שהוא זה שנמצא בשטח".

"בערב, אין בכלא עובדים סוציאליים", מדגיש כלאי וואיל סלאח, מפקד משמרת בכלא 'מעשיהו', "אין מפקד אגף, יש 'מפקד משמרת'. מפקד המשמרת עושה הכול מהכול. סוהרים ואסירים, כולם באים אליו, כולם רוצים אותו".

כינסנו לשיחה שלושה מפקדי משמרת משלושה בתי סוהר שונים: רב-כלאי דוד סלק, מפקד משמרת מ'צלמון', שהיה מפקד משמרת עד לפני כחצי שנה בכלא 'גלבע'; כלאי יוגב מטודי, מפקד משמרת מ'קציעות' וכלאי וואיל סלאח מ'מעשיהו'. סלק הוא מפקד משמרת כבר ארבע שנים וחצי וכך

דנה בהר

"אבא, אמא ומפקד", כך מגדיר רב-כלאי דוד (דודי) סלק, מפקד משמרת בכלא 'צלמון', את תפקידו של מפקד המשמרת. "אבא ואמא הן של הסוהרים והן של האסירים" הוא מסביר. "כמו כן, מפקד משמרת הוא סדרן עבודה, עובד סוציאלי, כמובן זה שדואג לביטחון הכלא ויד ימינו של מפקד הכלא".

"בלשון צבאית", ממשיך סלק, "מפקד המשמרת הוא כמו מפקד פלוגה בצבא. הוא זה שרץ ראשון עם החיילים שלו פנימה. הוא נותן פתרונות, מקבל החלטות והוא גם זה שעלול לשלם בחייו ברגע האמת".

מוסיף כלאי יוגב מטודי, מפקד משמרת בכלא 'קציעות': "אחרי השעה חמש, כשכל הקצינים

לא היו קצינים או מפקדים, רק אני, שצריך לתפקד כמו מפקד המתקן. עם המשמרת שלך אתה צריך לתפעל אירוע בלי תקלות, בלי שאנשים ייהרגו, לא סוהרים ולא אסירים. חיי אדם הם ערך עליון, ואתה צריך לקחת החלטות גורליות בזמן אמת. מפקד משמרת לא יכול לדחות את ההחלטות שלו במצבים כאלה. לא ניתנת לו הזדמנות שנייה."

אבא של הסוהרים

במשמרת של דודי סלק בכלא 'צלמון' יש 48 סוהרים בסך הכול. כשעבד בעבר ב'גלבוע' היו לו גם סוהרי חובה, אך היום לא. יש היום בכלא 'צלמון' כאלף אסירים פליליים, שפוטים ועצורים. מכיוון שכל קליטה של עצור מחייבת נוכחות קצין, פעמים רבות סלק עובד ללא שום מנוחה במשך כל המשמרת שלו. בכלא 'מעשיהו', שם משרת וואיל, כלואים 1,200 אסירים. בית הסוהר היום, בניגוד לעבר, הוא ברמת ביטחון בינונית. בין כתליו נמצאים חברי משפחות פשע, עברייני מין ואחרים. הכלא לא שינה את אופיו גם כבית סוהר שיקומי. כמו ב'צלמון' גם ב'מעשיהו' אין סוהרי חובה.

ליוגב, בכלא 'קציעות', יש 35 סוהרים במשמרת, ביניהם גם סוהרי חובה. יש היום ב'קציעות' שני מתחמים, למסתננים ולאסירים בטחוניים. יוגב, עם המשמרת שלו, אמון על מתחם הבטחוניים. "אני נותן לסוהרים שלי דוגמה אישית", הוא מבהיר. "הם יודעים שגם אני הייתי סוהר חובה. אני משנן להם 'אתם יכולים להתקדם כמו שאני התקדמתי. זה תלוי רק בכם'. זה נותן להם מוטיבציה להמשיך. אני צעיר, בן 27 בסך הכול ומפקד על סוהרים בני 50, אך עדיין אני מרגיש כמו אבא שלהם. זה לא קשור לגיל, זה חלק מאופי התפקיד. אני מגיע למשמרת ומבחין בסוהר עייף. בסוף המשמרת, אני קורא לו לשיחה. אני לא צריך להיות בן 40 או נשוי כדי להרגיש את הסוהרים שלי. אני זוכר שכשהייתי חוזר הביתה מבית הספר, אמא שלי היתה מסתכלת עלי ושואלת 'מה קרה? עם מי רבת היום?'. מפקד משמרת הוא כמו אמא לסוהרים שלו".

דודי: "בכל התקופה שאני מפקד משמרת, אולי שניים-שלושה אנשים יכולים להגיד ששמעו אותי צועק. הנשק הכי טוב שיש לנו, כמפקדי משמרת, הוא הפה שלנו. כולנו פיתחנו איזה סוג של 'ורבליות', בלעדיה אי אפשר להצליח בתפקיד. אני יכול להיות נוכח באירוע שבו אסיר אוזח סכין צמודה לצוואר, ורק בעזרת מילים אצליח לשכנע אותו להידגע. הוורבליות היא חלק גדול מהכוח שלנו. השאר זה כמובן המדים, העובדה שאנחנו חלק מצוות הפיקוד של היחידה והכוח הפיזי".

ביקור בית

בין מפקדי המשמרת נרקמת אחווה ששמורה רק לכאלה שעושים אותה עבודה קשה, כמעט סיוזיפית. עדיין, הם מודים, כל אחד מהם חש 'גאוות יחידה'. בעיני כל אחד מהם, גם בין מפקדי משמרת שעובדים באותו בית סוהר, המשמרת שלו היא 'הכי טובה'. במשמרת הם רואים, כאמור, 'משפחה', צוות. שבט מלוכד סביב מטרה אחת

סלק: "אני טוען שמפקד משמרת טוב חייב לדעת על כל 'פיפס' שקורה במשמרת. אני צריך לדעת מה קורה לסוהר בבית, ומחוץ לבית". מטודי: "זאת עבודה בלי שעות. אם סוהר, לא משנה מיהו, נפרד מחברה שלו ב-12 בלילה, הוא מתקשר אלי. אני הראשון שהוא מדבר איתו. גם אם אני עסוק בבית או מבלה בחוץ, אני עוזב הכול ומדבר איתו. הסוהר הזה, מהמשמרת שלי, הוא חלק מהלב שלי. הוא כמו בן משפחה שלי. המשמרת היא המשפחה ואני ראש המשפחה הזאת".

מודל לחיקוי

וואיל סאלח - 35, רווק, מכפר ירכא - התגייס לשירות בתי הסוהר לפני 11 שנה. כל שנות שירותו עשה בכלא 'מעשיהו'. דוד סלק, בן 48, הגיע לשב"ס מהמשטרה, שם שימש רב-פקד. הוא נשוי, אב לארבעה ומתגורר ביישוב שמשי. יוגב מטודי, 27, צעיר המשתתפים בשיחה, החל את המסלול שלו בכלא 'קציעות' כסוהר חובה. בסיום שירות החובה השתחרר, 'עשה חושבים' וחזר, כעבור שלושה חודשים, לשירות קבע. כמו וואיל, גם הוא רווק ומתגורר באשקלון.

סדר היום שלהם מתחיל בשעה תשע וחצי בבוקר, בתדריך למשמרת. כל משמרת נמשכת 24 שעות ולאחריה הם זכאים ל-48 שעות הפסקה, עד למשמרת הבאה.

"כל מפקד משמרת עובד על-פי השיטה שלו", מסביר וואיל. "השיטה שלי היא לפתוח פשוט ב'בוקר טוב' עם חיון. אני בודק מהן המשימות של היחידה לאותו יום ומחדר את ההנחיות לסוהרים. חשוב לעקוב אחרי כל הנחיה. אני לא נוהג לתת משימה שאני בעצמי איני יכול לעמוד בה. לעולם לא אגיד לסוהר 'תעשה את המשימה כי אני החלטתי ואני מפקד משמרת'. מה פתאום? ההפך. אני קודם כל מסביר מדוע המשימה הזאת חשובה, מה היעד שלה. ברגע שסוהר מבין את המשימה, הוא עושה אותה על הצד הטוב ביותר".

יוגב: "צריך להבין שהסוהרים מסתכלים ובוחנים את מפקד המשמרת. אני זוכר איך אני הסתכלתי על מפקד המשמרת שלי כשהייתי סוהר, איך חיקיתי אותו. לכן אסור לי 'לחפף'. אם אני לא אתן את המקסימום, כפי הנראה גם הסוהרים שלי לא יעשו כן".

לדברי וואיל, הסוהרים שואבים כוח ממפקד המשמרת שלהם, שנמדד בשגרה ובחירום. "אנחנו חייבים להיות ערוכים כל הזמן, לכל תרחיש. לפני מספר שבועות, שני אסירים ב'מעשיהו' שרפו את התא שלהם במהלך המשמרת שלי. היה ברור לנו שהדבר החשוב והמידי ביותר שעלינו לעשות הוא להציל את חייהם. זה גם מה שהסוהרים במשמרת ראו לנגד עיניהם. הם נכנסו לאגף ועשו הכול כדי להציל את האסירים האלה. לאחר מכן, הבן של אחד האסירים ששרף את התא, בא והודה לי: 'אבא שלי חי בזכותך'. זה נתן לכולנו תחושה שאנחנו עובדים נכון".

גם ליוגב יש סיפור על שריפה. "לפני כמה שנים התלקחה אש בכלא 'קציעות' בחצות הלילה. בכלא

ייעדים משותפים. כשהם לא בעבודה, הם מארגנים מפגשים וימי גיבוש יחד. מי שיוזם את האירועים האלה, פעמים רבות, הוא מפקד המשמרת.

"אני טוען ש'המשימות מתחילות מהבית'", מסביר סלק. "בכל משמרת, הסגן שלי ואני עורכים שיחות חתך עם שניים מהסוהרים. אנחנו יושבים ודולים מהם מידע, רוצים לדעת מה קורה עם הסוהר גם בחייו הפרטיים. כשהייתי בכלא 'גלבוע', לא היה סוהר שלא ביקרתי אצלו בבית. כרגע ב'צלמון' עוד לא הספקתי לבקר את כולם. אני מכיר את ההורים של הסוהרים, את הנשים שלהם. אני לא הולך רק בשביל המחויבות, כדי להכיר את בני המשפחה. אני בא יותר כמו עובד סוציאלי, לבדוק את אורח החיים של הסוהר, משום שלא תמיד הם מספרים ואני רוצה לדעת מי מהם צריך עזרה. היה מקרה שערכתי ביקור בית אצל סוהר, ובביתו לא היו רהיטים - לא סלון, לא פינת אוכל, לא טלוויזיה. הכנסתי בסוד העניינים את מי שצריך וערכנו מגבית. הסוהר בטוח שבאתי רק כדי לכבד אותו, לשתות איתו כוס קפה, אבל לי יש מטרה מעבר לכך".

יוגב: "ההורים של סוהרי החובה מתקשרים אלי ודורשים בשלומי, ואני נוהג להתקשר לכל סוהר ביום הולדתו ולאחל לו מזל טוב. מבחינתו, 'המפקד שלי לא שכח אותי' וזה שווה הכול". וואיל מוסיף: "זה מה שיוצר את תחושת השייכות למשמרת, לעבודה".

כלאי וואיל סלאח: "אנחנו חייבים להיות ערוכים כל הזמן, לכל תרחיש"

לפעמים אני מערב אדם נוסף, סוהר אחר. רק אם אין ברירה, אני מתערב".

וואיל: "אצלי במשמרת פרץ ריב בין שני סוהרים. קראתי לשניהם והודעתי להם, מול כל המשמרת: 'אם אתם לא מתחבקים ועושים סולחה, אני לא ממשיך'. השתררה דממה, מספר דקות. בסוף הם קמו והתחבקו. אחר כך שיבצתי אותם לעבודה יחד, באותו אגף. כמפקד משמרת, עלי למדוד את כל הסוהרים בצורה שווה, אבל גם להתחשב במגבלות של כל אחד. אם, למשל, אחת הסוהרות ידועה כמי שאינה מסוגלת לראות דם, לא אוציא אותה לליווי של אסיר לבית חולים. על סוהר מבוגר לא אטיל משימות שאינן מסוגל לבצע מפאת גילו".

כמפקד משמרת, הם אמונים כמוכן גם על האסירים. "האסירים יודעים בדיוק מי מפקד המשמרת בכל זמן נתון", מספר סלק. "הם מצפים לנו. הם כמוכן מנסים להפיץ מידע שקרי בין מפקדי המשמרות. אומרים למפקד משמרת אחד שרעהו הבטיח להם משהו, כשזה לא תמיד נכון. לאט לאט לומדים למגר גם את התופעה השלילית הזאת".

יוגב: "מפקד משמרת צריך להיות בעל זיכרון מצוין כדי לזכור את כל הבעיות, של סוהרים ואסירים. אם אסיר לא הרגיש טוב ואתה מגיע אליו אחרי כמה ימים ושואל לשלומי, גם 'קניית אותו' וגם הוא מבין שאי אפשר לשחק אתך. אתה חייב לחשוב כל הזמן צעד אחד קדימה. מעבר לכך, אסור להתעלם מבעיות שאסירים מעלים. אם נתעלם מבעיה של אסיר, היא תחזור אלינו אחר כך כמו בומרנג".

וואיל, בהיותו מפקד משמרת ב'מעשיהו', התמודד לא אחת עם אסירים מפורסמים, פוליטיקאים ואחרים, שעוררו עניין תקשורתי וציבורי רב. יוגב התמודד עם החשיפה הציבורית והתקשורת הבינלאומית סביב עסקת שליט. התקשורת עקבה אחרי המתרחש ב'קציעות', גם כאשר הכלא קלט בחודשים האחרונים את אוכלוסיית המסתגנים. "אסיר מפורסם, כמו אסיר לא מפורסם, מקבל את מה שמגיע לו, לא מעבר לזה", מציין וואיל. "בכל הנוגע ל'אח' מים, אנחנו מאד זהירים. כל עניין שיש עם אח' מ' כזה מיד יוצא לתקשורת. אנחנו עובדים לפי פקודה ואין שום אסיר מיוחס. כולם אסירים מן המניין".

יוגב מוסיף: "בעסקת שליט היה מספר עצום של אסירים, וכולם התרכזו ב'קציעות'. כלי התקשורת צבאו על שערי הכלא. מה עושים? מתנתקים. יש לך תפקיד, ואתה עושה אותו בצורה הכי מקצועית שאתה יכול, בלי לחשוב על מה שקורה בחוץ".

אם זה היה תלוי בו, מודה דודי סלק, הוא היה ממשיך להיות מפקד משמרת עד הפרישה. "כל עוד אני בעל מוטיבציה וכושר פיזי, אני בתפקיד", הוא מכריז. "הודעתי גם לסוהרים שלי 'ברגע שתשיגו אותי בריצה, אני אלך הביתה'..."

וואיל ויוגב, לעומת זאת, חולמים להמשיך ולטפס בסולם הדרגות ולפקד יום אחד על בית סוהר. "חשוב להתקדם", חוזר ואומר יוגב. "מפקדי משמרת יודעים שאין מטרה שאי אפשר לכבוש. צריך רק צוין".

לחץ, איזה סוג של מנהיגות צריך לגלות בשגרה ובחירום ועוד".

מהו הדבר שהכי קשה, לדעתכם, למפקד המשמרת?

דודי: "בעיניי, להתמודד עם בעיות אישיות של סוהרים. לי זה יותר קשה מאשר, למשל, לטפל באסיר חולה איידס שחתך את ורידי ידיו".

יוגב: "האירוע הכי קשה שנתקלתי בו היה כשאביו של אחד הסוהרים נפטר באמצע משמרת. תפקידי היה לקרוא לאותו סוהר ולבשר לו את הבשורה המרה. גם עכשיו עוברת בי צמרמורת כשאני נזכר בכך".

וואיל: "אנחנו איבדנו את מישר ענבל אמויאל, עוזרת שלי, שנהרגה באסון השריפה בכרמל. אני הייתי זה שהודעתי לאנשי המשמרת שהיא נהרגה. זה היה רגע שבו, כמפקד משמרת, נזקקתי לכוחות-על. הסוהרים בכך, ואני פשוט עמדתי ובכיתי יחד אתם".

צריך זיכרון מעולה

אופי המשמרת, מטבע הדברים, הוא דינמי ולעיתים פורצים חיכוכים גם בין הסוהרים. מפקד המשמרת צריך למצוא פתרון גם במקרים כאלה. "מתעוררים ויכוחים, ריבים בין הסוהרים, לפעמים ילדותיים ולפעמים מקצועיים", מספר דודי סלק. "זה טבעי בין בני אדם. גם אני לא חבר של כל השכנים שלי. ברוב המקרים, כששני סוהרים רבים, אני משתדל לאפשר להם לפתור זאת ביניהם.

דודי: "אני מבקש מסוהר שחוגג יום הולדת להביא לתדריך של אותו יום עוגה, בקבוק שתייה. מצידו זה מספיק, העיקר לחגוג יחד. לכל לידה במשפחת סוהר שמתרחשת במהלך המשמרת, אנחנו שולחים זר פרחים בשם המשמרת. יש לנו קופת משמרת, אוספים עשרה שקלים מכל סוהר כל חודש ואז עושים ביחד 'על האש'. בקיץ, לפני כניסת שבת, אני הולך וקונה 50 שלגונים. לקינוח הארוחה בשבת בצהריים, בשיא החום, השלגונים מעלים חיוך על הפנים".

יוגב: "אותו דבר אצלנו. מפקד משמרת הולך עם קופסה בכלא, באמצע היום, ומחלק לסוהרים שלגונים. זה שווה הכול. כמו שהאחריות היא מא' ועד ת', ככה גם הרגשת המשפחתיות במשמרת. אנחנו מאה אחוז משפחה".

אחרי כל כך הרבה זמן בתפקיד, אין שחיקה? וואיל: "בהחלט יש. לכן אנחנו מחדשים ומתחדשים כל הזמן ודואגים גם לצאת לחופשות. עובדים קשה, אבל תחושת החברותא בתוך המשמרת מפצה על כך".

סלק: "המערכת מודעת לשחיקה. ב'גלבוע', למשל, ערכו תוכנית מיוחדת למפקדי המשמרת. זה היה מיזם מאד יקר. הקצו לכל מפקד משמרת מאמן חיצוני, צמוד".

יוגב: "מפקדי משמרת עוברים גם סדנאות פיקוד ומנהיגות, וזוהי ההזדמנות שבשילנו לדבר על הקשיים שלנו, כמו - איך מתמודדים עם מצבי

יש תקווה באופק

ד

משיחות עם אנשי סגל שונים בכלא 'אופק' מצטיירת דמותו של בית סוהר קטן, באווירה משפחתית, בו שוהים נערים בגיל ההתבגרות, שיכולים להפוך לעבריינים של הדור הבא או לחזור למוטב ■ הרבה מזה תלוי באנשי הביטחון, הטיפול, החינוך והשיקום שעושים עבודת קודש עמם

עין-יה זיו-טו

דלת הברזל הכבדה נפתחה ושני הנערים עמדו על רגליהם כשאל התא נכנס סג"ד ערן פייר, מפקד כלא 'אופק', מלווה באנשי סגל. פייר פנה לנערים, כשהוא נוקב בשמותיהם: "שלום, מה שלומכם?". "בסדר", השיבו הנערים. "חסר לכם פה משהו?" "לא, לא חסר". "אתם מסתדרים זה עם זה?", "כן", השיבו השניים. "לך יש בעיה עם האצבע, נכון?" פנה פייר לאחד מהם והנער הנהן. "אתה צריך להגיע לרופא להמשך טיפול", הורה לו פייר. "תרשום", הוא ביקש מאיש הביטחון, "לברר מתי הוא צריך להגיע לרופא. יש עוד משהו שאתם צריכים?" הנערים נדו בראשיהם, פייר נפרד מהם בכרכת שלום והסגל המשיך לתא הבא.

פייר הוא איש גבוה. העובדה הזו מחדגשת כאשר הוא ניצב בסיוור היומי מול הנערים, מלוא קומתו, במדים מגוהצים עטורי דרגות. המסר עובר גם בלי מילים: סדר, משמעת, כללים שאין להפר. הוא קשוב מאוד לכל מילה של הנערים, ומגיב לכל אמירה. גם לנימת הדברים יש משמעות. הדברים נאמרים בנימה פיקודית, אבל חשים את הרקע של פייר, עובד סוציאלי הקשוב ורגיש לצורכי הנערים שבאחריותו. בדיוק בשל כך הוא מונה למפקד הכלא המיוחד הזה.

בחדר המפקד רשום על הקיר משפט, אשר פייר עצמו הגה: "לחשוב

כאיש פעולה ולפעול כאיש מחשבה". זוהי "רוח המפקד" כפי שהוא מגדיר אותה ומשתדל להעביר אותה לפקודיו. "אני מדבר על גמישות מחשבתית, על לדעת באילו כלים להשתמש בכל מצב. אני משתדל לקיים זאת בעבודה היומיומית, ולעזור לסגל הכלא לפעול כך. השם 'אופק' אינו מקרי, אלא מבטא את התפיסה לגבי הנערים כאן: מטרת העל שלנו היא לעזור להם לצאת ממעגל העבריינות ולהשתלב חזרה בחברה".

לדברי פייר, 60% מהשוהים בכלא 'אופק' הם עצורים ו-40% הינם שפוטים, לזמנים שונים, ביניהם שב"חים. יש נערים מאריתריאה, בני מיעוטים וכמובן ישראלים. העבירות נאסרו הן בעיקר עבירות אלימות, נשיאת אמל"ח, קטטות, הפרת הסדר הציבורי, שהייה בלתי חוקית ועוד. בניגוד לשאר בתי הסוהר, כלא 'אופק' כפוף גם לחוק נוער ולחוק לימוד חובה, ולכן פועל במקום בית ספר עם מורים מטעם משרד החינוך. הנערים לומדים במסגרת החינוך

הפורמלי, החל בשבע שנות לימוד ועד לבגרות. חמישה מהנערים אף ניגשו למבחני הבגרות החיצוניים, ועמדו בהם בהצלחה.

סג"ד פייר: "לחשוב כאיש פעולה ולפעול כאיש מחשבה"

"היה נכון" * בכלא

שבט הצופים פועל בכלא 'אופק' משנת 2003, והוקם ביוזמתה של ד"ר מרים גולן. זהו שיתוף פעולה יחיד במינו בין שב"ס לתנועת הצופים בישראל, ולהקמתו קדמו לא מעט לבטים. הכניסה של תנועת נוער, גוף חיצוני, לתוך כלא שהוא מוסד בטחוני, בסופו של דבר, לא היתה פשוטה כלל ועיקר. הרעיון של הדלקת כתובות-אש, למשל, או שימוש בחבלים לפעולות צופיות, כל אלה גרמו להרמת גבה בקרב רבים מאנשי הסגל. היה ברור שהמדריכים הצעירים של הצופים יצטרכו בעצמם ליווי והדרכה לקראת המשימה המאתגרת, שנראתה על פניה גדולה ממידתם. צריך היה לבנות בקפידה ובוהירות את המסגרת המיוחדת הזו הכוללת פעולה שבועית במשך שעה וחצי וכן שלושה אירועי שיא מרכזיים במהלך השנה.

המדריכים הם אלה שמכינים את התכנים הצופיים ובפועל, מעבירים את הפעילות. קציני החינוך מלווים את התהליך ודואגים לגיוס נערים לקבוצה. לא פעם, גם אחרי שנים של פעילות מוצלחת, עולות עדיין דילמות שקשורות לאופי חיי הכלא. למשל, האם נער שכשל ונענש לא יהיה זכאי להשתתף בפעולה צופית באותו שבוע? בדיוק לשם כך, התקשורת השוטפת בין המדריכים לקציני החינוך כוללת גם עדכון רצוף על מצב החניכים במהלך השבוע שחלף, ובהתאם נערכת חשיבה משותפת לגבי תוכני הפעילות.

השנים שחלפו הוכיחו כי השתתפות הנערים בפעולות הצופים בכלא תרמה לתחושה שהם מסוגלים להיות חלק ממסגרת יציבה ונורמטיבית, בניגוד לתחושות המשבר והכאוס שליוו את חייהם בעבר. ההצלחה במשימות והעיסוק בתכנים ערכיים תורמים להעלאת הדימוי העצמי של הנערים ולתחושת המסוגלות שלהם.

* "היה נכון" היא סיסמתה של תנועת הצופים בכל רחבי העולם.

כשמתבוננים בנערים, חלקם בעלי מראה ילדי ממש, עולה שאלת הקושי שבהחזקת נוער בכלא. התשובה של פייר נעוצה באיכות אנשי הסגל. "נערים בכלא, בני 14-18, בגיל ההתבגרות, מפתחים בחלקם גישה עוינת, שבאה לידי ביטוי בהתנהגות עבריינית מוחצנת. רובם גם בעלי הערכה עצמית נמוכה. כל זה מחייב את אנשי הסגל להיות בעלי תכונות ייחודיות ואיכותיות, ואני בהחלט יכול להעיד שהצוות שלנו הם 'מלח הארץ'. זו יחידה קטנה שמונה מאה איש, צוות צעיר ומגובש שעובד באווירה משפחתית ומעניק יחס חם לכל אחד ואחת, ותמיכה בכל בעיה, גם אישית. לא במקרה נבחרו שניים מאנשי הסגל שלנו לתוכנית 'תלפיות' ואנחנו גאים בהם מאוד. איש הסגל ב'אופק' משלב באישיותו בגרות נפשית, יכולת הכלה עצומה, רגישות רבה, ובמקביל - יכולת בלתי מתפשרת להציב גבולות. אנשי הסגל שלנו משלבים יכולות של אנשי ביטחון ואנשי טיפול גם יחד, כי בסופו של דבר מדובר בנערים, לא בבוגרים."

רצים למרחקים ארוכים

כך, כלא 'אופק' פועל למעשה בשני מישורים ברורים: במישור הבטחוני, כמתקן ברמת ביטחון מרבית, ובמישור הטיפולי-חינוכי, עם משאבים רבים יותר מאשר של כלא בוגרים. סיור בכלא

“אפשר עדיין לראות לעיתים את התום במבט ואת התקווה בעיניים, ומשם אנחנו שואבים את הכוח שלנו”

ומפגש עם סוהרי הביטחון, קציני החינוך והעובדים הסוציאליים מעמיק ומבסס עוד יותר את הגישה שמכתיב מפקד הכלא. כאן לא מוותרים אף לא לרגע אחד על האופטימיות, גם לא כאשר נער חוזר בשנית או אפילו בשלישית אל הכלא. אנשי 'אופק' הם אנשים שרצים למרחקים ארוכים, גם אם הנערים שבאחריותם לא תמיד מסוגלים לרוץ את כל הדרך הזו.

המטרה החינוכית-טיפולית של 'אופק' היא ליצור שינוי בדפוסי החשיבה של הנערים ובנורמות שלהם, לספק להם כלים ומיומנויות לשיפור התקשורת עם המשפחה והסביבה, לפעול לחיזוק הדימוי העצמי שלהם, ולסייע להם בהשלמת לימודים, ברכישת הרגלי עבודה, בטיפוח אחריות אישית ועוד.

תקן הכליאה ב'אופק' הוא 246 אסירים ועצורים. בכלא חמישה אגפים - ארבעה אגפים רגילים ואגף הפרדה אחד. בנוסף הוכפף השנה לאופק מתקן מת"ן - מרכז תמיכה לנוער בלתי-מלווה, בו מוחזקים נערים-מסתננים שחצו את הגבול והגיעו לישראל ללא הורים. הפיקוד והסגל של מת"ן כפופים פיקודית ומבצעית ל'אופק' והאוריינטציה שלו היא חינוכית-טיפולית, תוך שמירה על דגשים בטחוניים. אני יכול לומר שנעשית שם עבודת קודש”.

מנוולוג כואב באמצע היום

הוא עולה על הבמה ופותח במנוולוג ארוך וכואב על ההתמכרות שלו לסמים ועל היציאה ממנה. ברגע הראשון, חלק מהנערים מצחקקים, שורקים, ונראה שיותר מכול הם במבוכה, אך מהר מאוד מתחלפת האווירה בהקשבה דרוכה. מחיאות כפיים מלוות את נ. בדרתו מהבמה, ומרגע זה מתחיל טקס חלוקת תעודות סוף שנה, כולל תעודות הצטיינות, על השתתפות בחוגים והתנדבות לטיפול בפנית החי, למשל.

בחוץ, ליד שולחנות הכיבוד והשתייה, יש הרבה חיבוקים, כי בעוד זמן קצר כבר ייסגרו הדלתות.

אמצע היום בכלא 'אופק'. בעוד הסיוור בתאים ממשיך, מתקיים באולם התיאטרון בקומה התחתונה אירוע סוף שנת הלימודים. משפחות הנערים הגיעו לחגוג את הסיום עם הבנים. מגיעים אחים ואחיות, סבתות, אימהות, דמות האב לא ממש קיימת בחייהם של חלק גדול מהנערים. על הבמה מספרים אנשי הסגל, המורים, המדריכים והמדריכות אנקדוטות מהעבודה המיוחדת והמרגשת עם הנערים. הכול מחכים לשיאו של האירוע - מופע יחיד בביצוע האסיר נ., שהשתתף בחוג לתיאטרון.

ותקווה. אם הצלחנו אפילו עם שני נערים, אז מנענו כמה קורבנות. זה מה שעומד לנגד עינינו."

הצבת גבולות ברורים

כמעט שנה משרת רס"ר מישל אברג'יל בתפקיד סמל אגף 4, האגף האחרון במדרג האגפים, שאוכלוסייתו מאופיינת בבעיות הסתגלות קשות. הוא הגיע לכאן אחרי ששירת שש שנים בקבע כנגד יחידה. במסגרת תפקידו, פיקד על חיילי מקא"ם - מרכז קידום אוכלוסיות מיוחדות - שמאופיינים אף הם בקשיי הסתגלות למערכת הצבאית, ובאים מרקע של מצוקה ומצבי סיכון.

"כשהציעו לי לשרת ב'אופק', עניתי מיד בחיוב", מספר אברג'יל. "אני מרגיש כאן יותר שליח ומתנדב מאשר איש ביטחון. האתגר בעבודה ב'אופק' הוא בהתמודדות עם נערים שאין להם שום כבוד כלפי מבוגרים. זהו נוער בעייתי, שאינו מסוגל להתמודד עם תשובה שלילית לבקשותיו, למשל. בשבילם, דבר אינו סובל דיחוי, הכול צריך להיות כאן ועכשיו. זהו נוער חסר קודים של התנהגות מוסרית, שאין לו גם היכולת להעריך מחוות. מצבי הרוח כאן הפכפכים מאוד, גם עקב גילם הצעיר של האסירים וחוסר היציבות המלווה את חייהם. הם מסוגלים לקלל, להקניט ולהתלונן, כשהכול נובע מרגשי נחיתות ומחוסר תשומת לב מצד הסביבה בה גדלו. אני צריך לגייס אסרטיביות רבה, נחישות אך גם רגישות בהצבת גבולות ברורים לנערים, אחרת לא ניתן להתמודד ולהתקדם בטיפול אתם."

אף כי הוא איש ביטחון, אברג'יל משתמש לא מעט במילה "טיפול" בתיאור עבודתו עם הנערים. "ברור, כי הם נערים והם זקוקים", הוא מציין. החוכמה היא לא להגיב לאירוע, החוכמה היא למנוע את האירוע. צריך להראות רגישות למצוקה שלהם ולהראות שמבינים אותם, וזה כבר פותר חצי מהבעיות. עם זאת, הגבול עדיין נותר ברור: אני הוא זה שמפקד על האגף."

שמחים על ההצלחות הקטנות

לקום בבוקר ולהגיע בזמן לכיתה היא שגרה שמאפיינת כל ילד בישראל. בכלא 'אופק', שבו המרחק מהתא לכיתה הוא מינימלי, זהו הישג גדול. בית הספר ב'אופק' מופעל על ידי משרד החינוך על פי תכנית היל"ה - השלמת יסוד ולימודי השכלה, ויש בו גם כיתה-הכנה למבחני הבגרות. קציני החינוך ומורי בית הספר ב'אופק' מתמודדים עם המוטיבציה הלימודית הנמוכה של הנערים, שרובם נפלטו ממערכת הלימודים בקהילה. "כאן הם חווים, לעיתים בפעם הראשונה בחייהם, קבלת תעודה על הישגים, זוכים בהצלחה הראשונה שלהם", מסבירה רב-כלאי הרס גונן-קטן, ראש תחום חינוך ב'אופק'. "הכיתות קטנות אך בעיות המשמעת וההתנהגות גדולות. כל זה, עד שנוצר הקשר והנער מרגיש מחויב לבוא וללמוד. זהו תהליך מורכב שנבנה לאט. אנחנו מנסים ליצור למענם שגרה של התנהלות נורמטיבית, שלא היתה להם בחוץ. לא תמיד יש שיתוף פעולה מצידם, אבל אנחנו לא מוותרים."

מעבר לחינוך הפורמלי פועל בכלא גם החינוך הקהילתי. "בשעות אחר הצהריים אנחנו מפעילים מערך חוגים וסדנאות, שמועבר על ידי ארבע קצינות החינוך בארבעת האגפים: סדנאות תקשורת, גיל ההתבגרות, סדנת שינוי, סיפורי ילדים, התמודדות ועוד. גם בפינת החי מתקיימת סדנה, במסגרתה לומדים לדאוג לבעלי החיים. באמצעות החוגים לאמנות ולתיאטרון, למשל, אנו מנסים להציג להם דרכי ביטוי אחרות מאלה המוכרות להם."

לדברי גונן-קטן, קצינות החינוך עובדות בשיתוף עם המורים בשיטה של 'כלכלת אסימונים': עיצוב התנהגות באמצעות מתן הטבה על התנהגות חיובית או השגת יעד. "הם לומדים שיש דרך אחרת להשיג דברים, חוץ מצעקות ומהשתוללות. בסוף השבוע מחלקים להם, על פי מה שצברו - ממתקים, שמפו, סבון, כל מה שהם צריכים."

צוות החינוך וההוראה פועל גם במתקן מת"ן עם ילדי אריתריאה, ובתחרות השנתית על מיזם אישי-קבוצתי, המתקיימת בין מרכזי החינוך בבתי הסוהר, הוכתרה העבודה "אריתריאה שלי" כעבודה מצטיינת.

ומהיכן שואבות קצינות החינוך את הכוח? "אנחנו מסתכלות על ההצלחות הקטנות. מספיק שיום אחד היה בסדר, לא בהכרח מחר יהיה אותו דבר. לומדים לשמוח על כל צעד קטן. לייאוש אין פה מקום. יש לנו ניסיון קודם בעבודה עם בני נוער בסיכון, לעומת המורים, שמפתחים את המיומנות הזו במהלך העבודה בבית הספר. אני חושבת שזה בדיוק האתגר. אנחנו עובדים קשה, אבל כאשר נער מקבל ציון טוב, אחר מצליח לשבת בכיתה יותר משעה, או אחד הנערים עבר בחינת בגרות - באנו על שכרנו."

"צוות העובדים הסוציאליים בכלא מתמודד עם נערים שספגו התסכול שלהם נמוך ומוביל לפעמים למחשבות קיצוניות-אובדניות. שעת משבר היא מצב יומיומי אצלנו. לפעמים מספיקה שיחת טלפון עם אמא והנער חוזר לחייך, ולפעמים לא. על כן, מושם דגש רב אצלנו על טיפול קבוצתי וכפועל יוצא, הקמנו את מיזם 'תנופה', שמיועד לנערים שיכולים לעבור תהליך שיקום בכלא. אנחנו מפעילים קבוצה לטיפול בעבירות מין, קבוצה לנערים והורים במרכז תקשורת, קבוצה בהנחיית עובד סוציאלי מהרשות לשיקום האסיר יחד עם עובד סוציאלי שלנו, וממש בימים אלה פתחנו קבוצה למניעת שימוש באלכוהול. יש גם קבוצה למניעת אלימות וקבוצה לטיפול בבעלי חיים. קבוצות חדשות נפתחות כל העת, בהתאם לצורך. אני מאמינה באתגר שלנו בעבודה וכך מנחה גם את הצוות שלי. פעמים רבות אנו מקבלים נערים שכשלו וחזרו לכלא בשנית, ורוצים לאפשר גם לאלה מקום בטוח ותחושת אמון בגורמי הטיפול, כי זה המפתח להצלחה. צוות העובדים הסוציאליים מסודר מאוד, ומתמודד עם רגעים של משבר ואכזבה כשנערים חוזרים, אבל לעולם לא פועל ממקום של ייאוש, אלא עם הרבה מוטיבציה

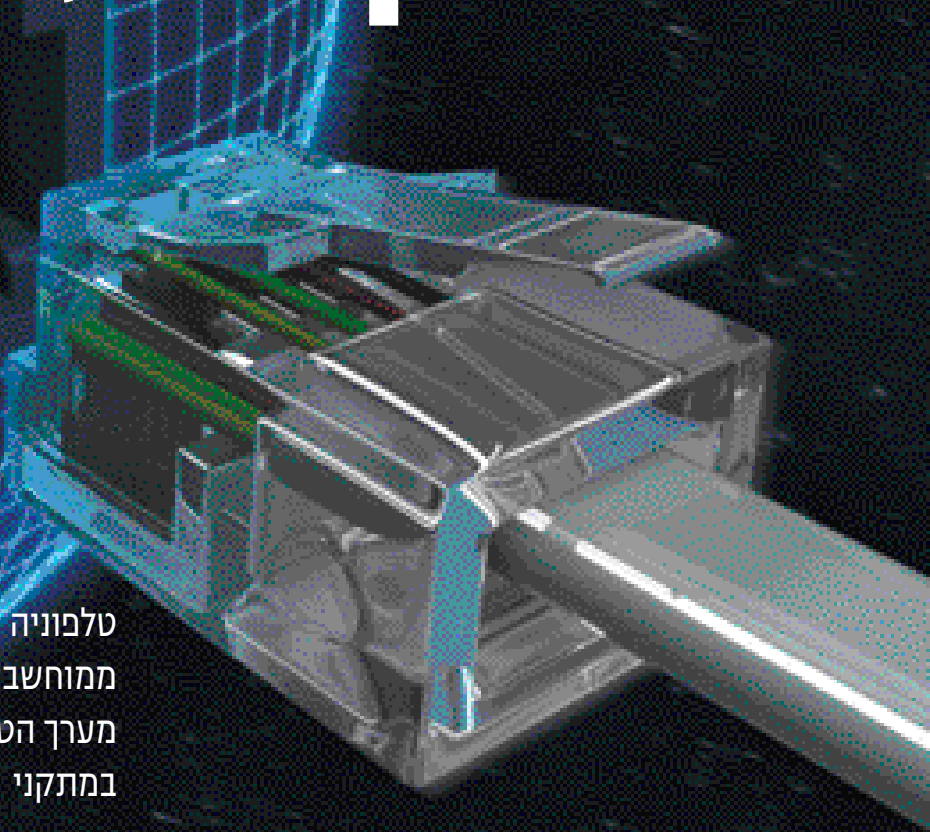
זהו זמן של חסד וההתרגשות על כן רבה. זה הזמן של פייר לדבר על השליחות בעבודת הסגל ב'אופק': "זוהי עבודה קשה, עם נוער אימפולסיבי, תובעני, שמרוכז רק בעצמו. אבל בגילם הצעיר, בשנים הללו של ההתבגרות, אפשר עדיין לראות לעיתים את התום במבט ואת התקווה בעיניים, ומשם אנחנו שואבים את הכוח שלנו."

גישה אקולוגית

רב-כלאי קרן אטיאס-גודגי, ראש תחום עבודה סוציאלית בכלא 'אופק', מספרת: "מה שייחודי לעבודה ב'אופק' הוא הגישה האקולוגית, שמתייחסת לכל נושאי הסביבה-חברה, משפחה וחינוך, כחלק בלתי נפרד מעולמו של הנער. אנחנו מתייחסים לסביבה שהנער היה בה וצריך לחזור אליה, ומטפחים את הקשר עם המשפחות באמצעות הטלפון ובהזמנה לשיחות במרכז קשר שפועל כאן. אלה מפגשים טיפוליים, ייחודיים לכלא 'אופק'. כמו כן, אנו מנסים לגייס את ההורה לשמש דמות משמעותית בחיי הנער. לפעמים הדמות המשמעותית היא העובד הסוציאלי או הפסיכולוג שטיפלו בו בקהילה, ואז אנו פועלים מולם."

השחקן מגביה עוף

טלפוניה ציבורית מנוטרת לאסירים - מערכת ממוחשבת, חדשנית ומתוחכמת - תחליף את מערך הטלפונים הציבוריים שהיו מוצבים כל השנים במתקני שירות בתי הסוהר ■ הלו, עולם חדש...

מאידך, מתן האפשרות לשוחח בטלפון הוא מעשה הומניטארי. עם זאת, אסור שבאמצעות הטלפון האסיר יוכל להמשיך לכוון ולנהל את ארגון הפשע שלו, או להמשיך להציק לנפגעי עבירה".

הכוונת פשיעה דרך הטלפון

לפני חמש שנים חלו במדינה מספר שינויים אשר הובילו ליציאתו לדרך של מיזם 'שחקן'. מחד, התקבל חוק שאפשר את פתיחת שוק התקשורת לתחרות. מנגד, חברת 'בזק' הודיעה שהיא אינה מעוניינת להמשיך לעסוק בתחום הטלפונים הציבוריים, מה שלא קרה בסופו של דבר בפועל. שב"ס החליט להוציא את נושא הטלפונים הציבוריים בתי הכלא למכרז, כשהוא מנסח מחדש את הצרכים שמערכת טלפונים כזאת צריכה לספק. "רצינו לטפל בבעיות הבטחוניות והמודיעיניות שמערכת הטלפונים הישנה יצרה, לא לאפשר פגיעה בנפגעי עבירה, לא לאפשר הונאות ופשיעה, אבל היה לנו גם רצון לשפר את השירות לאסיר", מדגיש רום.

האם השירות לאסיר היה שיקול משמעותי במערך השיקולים הכללי?

"בהחלט. זה היה אחד הדברים שעמדו ביסוד התוכנית החדשה. השימוש בטלפונים הציבוריים הקיימים נעשה באמצעות טלכרט. הדבר הוביל

תג"ד ישראל רום

היא לנתק את האסיר מהחברה, כחלק מהעונש שמוטל עליו. בפועל, אסירים היו מחוברים למה שקורה מחוץ לחומות. נוצרה בעיה - בטחונת, חוקית ותפיסתית. מחד, אסיר מורחק מהחברה.

נעמה תלם

אחרי חמש שנים של עבודה מאומצת עורך שירות בתי הסוהר את הבדיקות האחרונות למערכת 'שחקן', טלפוניה ציבורית מנוטרת לאסירים. מדובר במערכת חדשנית, פרי פיתוח ישראלי (של חברת 'בינת'), שאין כמוה בעולם עדיין. מערכת 'שחקן' מאזנת באופן מובהק בין הצורך לשמור על כבודם של אסירים ולשפר את תנאי החיים שלהם בכלא, לבין החובה המוטלת על שירות בתי הסוהר למנוע פשיעה ולהגן על החברה ועל נפגעי העבירה, קורבנותיהם של האסירים.

מערכת 'שחקן' תחליף את המערך הרגיל של טלפונים ציבוריים, שליווה את אסירי שב"ס שנים ארוכות. "מבחינת האסירים הפליליים, הטלפון הוא 'עורך חיים' למשפחותיהם, חבריהם ויקיריהם מחוץ לכלא", מסביר תג"ד ישראל רום, ראש מינהל טכנולוגיות. ועדיין, יש בין האסירים כאלה שמנצלים לרעה את האפשרות להתקשר החוצה. "הטלפון בכלא הפך להיות אמצעי להכוונת פשיעה", מפרט רום. "היו אסירים שהטרידו או איימו על נפגעי עבירה. למשל, אב שרצח את ילדיו המשיך להתקשר לאם הילדים מהכלא ולהטריד אותה. או אסיר שהזמין פיצה לראש הממשלה נתניהו, מהכלא. אותו אסיר ביצע גם מעשי הונאה אחרים. בהליך המאסר, הכוונה

מי שאנו חושבים שראוי לחסום, בהיבט המודיעיני והביטחוני, מגלה רום.

חוששים מ"שיחה מבית סוהר"

ומה לגבי עלויות? בפועל, לפני המכרז, עלות דקת שיחה בטלפון הציבורי, במוצע (מותנה בשעת ההתקשרות) עמדה על 27 אגורות. היום, בעקבות המכרז, המחיר יהיה 13.7 לדקה. אחרי שהאסיר מזוהה על ידי המערכת, הוא מקבל עדכון - כמה דקות שיחה נותרו לו, לפי היתרה שרכש. הרכישה נעשית באמצעות הטלפון. גם משפחת האסיר יכולה לרכוש בעבורו דקות שיחה. בעבר, אסיר יכול היה לקבל במהלך ביקור שני כרטיסי טלכרט. ההסדר של המערכת הנוכחית, המאפשר עדיין רכישת דקות שיחה על ידי המשפחה, לא גורע מזכויות האסירים כפי שהיו בעבר, במערכת הקיימת.

באוגוסט 2011 נערך ניסוי ('פילוט') של המערכת באגף, בבית הכלא 'מעשיהו'. מאוקטובר 2012 תחיל ההתקנה הסדרתית של הטלפונים בכל מתקני השירות. "במסגרת ההיערכות לקליטת המערכת", מספר רום, "בדקנו בקרב האסירים, מה דעתם על המערכת. התגובות היו מעורבות, אבל אני משייך זאת לסוג של חשש. היו אסירים שנבהלו. מעבר לכך, היו כאלה שחששו מההודעה 'שיחה מבית סוהר'. הם סיפרו לנו שהילדים שלהם חושבים שהם בחוץ לארץ, או שהמורים שלהם לא יודעים שהם בכלא. אנחנו מדגישים שהודעה כזאת לא מופיעה בכל שיחה, ובוודאי לא אצל כל אחד מהאסירים. אני יכול לומר כי אסירים שכבר השתמשו במערכת, ב'מעשיהו' למשל, היו מאד מרוצים".

הטלפונים של 'שחף' דומים מאד בחזותם לטלפונים הציבוריים הכתומים שהפעילה 'בזק'. תשומת לב מיוחדת ניתנה לדרושה, שעל המכשיר להיות בנוי בצורה 'אנטי ונדלית'. "אנחנו מודעים לעובדה שהמכשירים עומדים לשימוש אסירים בבתי סוהר. לטלפון שיצרנו אין לשונית כדי לתלות עליה את השפופרת. את כל הדברים, כולל עיצוב הטלפון, עשו בחברת 'בינת', תחת פיקוח, ניהול ואישור שלנו. אנחנו הניס ומאשרים כל נושא עם אנשי החברה בכל אחד משלבי הפיתוח". נוסף על כך, נערכו התייעצויות ושיתופו גורמים רבים בתהליך פיתוחה של המערכת. בין השאר התייעצו בשירות בתי הסוהר עם גורמי ביטחון, מודיעין, תחום האסיר, המשטרה, בתי המשפט, משרד המשפטים, הרשות לשיקום האסיר וכמובן עם ארגונים המייצגים נפגעי עבירה. "מערכת 'שחף' היא עוד דרך למנוע רצון של אסירים להמשיך בדרכם ולפגוע בחברה", חוזר ואומר רום.

מיזם חדשני מסוג בעולם

למיזם 'שחף' אין אח ורע בעולם. מדובר בתוכנית מקורית ויצירתית גם מההיבט הטכנולוגי. "יש חלקים במערכת 'שחף', שנמצאים במערכות טלפונים בבתי סוהר בעולם. עדיין, באף מקום לא הוטמעה התפיסה הכללית, כמו אצלנו", מציין רום.

למסחר בכרטיסים, לאיזמים על אסירים חלשים, לסחיסות בקרב אסירים. נוסף לכך, רצינו להויל את עלויות ההתקשרות לאסירים".

להוציא אסירי הפרדה, המוגבלים במספר הדקות שמוותר להם לשוחח בטלפון (שעה וחצי ביום) - אסירים רשאים לדבר בטלפון ככל שיחפצו. שיחות אחרי השעה עשר בלילה, כשהתאים נסגרים - אסורות כמובן. "חלק מהאסירים אכן ניצלו את שיחות הטלפון כדי לדבר עם ילדיהם, עם האשה בבית, עם המשפחה", מספר רום. "אך, מכיוון שהשיחות לא היו מבוקרות, לא מפוקחות ולא מנותבות - היו אסירים, כאמור, שפשוט ניהלו והכווינו פשיעה מתוך כותלי הכלא, והכל באמצעות הטלפון הציבורי".

זה לא טלפון, זה מחשב!

במכרז הטלפונים של שב"ס וכתה, כאמור, חברת 'בינת'. חדר מחשב מרכזי, מיוחד ומרשים נבנה ברמלה לצורך תפעול המיזם. הטלפונים החדשים מאפשרים שליטה של שב"ס על התפעול שלהם. במקרה של מצב חירום, למשל, די ללחוץ על המתג כדי לנתק את האפשרות של אסירים להתקשר החוצה. במקרים אחרים ניתן לנתק רק אסיר מסוים מהמערכת. "הוצאה של אסיר מהמערכת תמנע ממנו לחייג ותוכל לשמש כאמצעי הרתעה וענישה", מסביר רום.

"זה לא טלפון, זה בעצם מחשב", מבהיר אחד הגורמים המעורבים בפיתוח 'שחף'. "המערכת כולה ממוחשבת, החל מהטלפון בקצה, שהוא מחשב קטן, ועד חדר המחשב המרכזי ברמלה. זוהי מערכת מחשב חכמה".

הרעיון החדשני העומד בבסיס 'שחף' היה ליצור 'פרופיל משתמש' לכל אסיר הרשאי להשתמש בטלפון. כל אסיר מזוהה באמצעות קולו, דבר שמקטין את האפשרות להשתמש בטלפון כאמצעי לסחיסה ולאיזמים. זו גם דרך נוספת לגלות האם מתקיימת שיחת ועידה. "כשהאסיר מרים את השפופרת, הוא נדרש לומר מספר אישי ולאחר מכן משפט זיהוי: 'אני רוצה לדבר כעת'", מתאר רום. "באופן אוטומטי, באותו פרק זמן מתרחשים כמה דברים. ראשית, השפה מותאמת לאסיר, בהתאם למה שנקבע מראש לאותו מתקשר: עברית, ערבית או אנגלית. נוסף על כך, חלות על המתקשר כל הגבלות שהמערכת קבעה לו מראש. יש למשל נמענים, שכאשר האסיר המסוים יתקשר אליהם, הם יקבלו הודעה במכשיר בביתם: 'יש לך שיחה מבית סוהר. האם תסכים לקבל אותה?'. האופציה הזו מופעלת מול אסירים מסוימים, בהתאם לפרופיל שלהם, לא לכולם. בעצם, מדגש שמורמת שפופרת הטלפון של אסיר, אנחנו במערכת מתחילים לעבוד".

האפשרות ליצור מערכת מגבלות ספציפית, בבחינת 'חליפה' אישית לכל אחד מהאסירים, משלבת בין כל המטרות שעמדו בבסיס המיזם. רק לשם המחשה - אסירים לא יוכלו לחייג לאנשי סגל בשב"ס, למאוימים, לנפגעי עבירה ואחרים. "אנחנו חוסמים באמצעות הטלפון החדש את כל

"בחלק מהמקומות בעולם יש מערכת שמוזהא אסיר שרוצה לחייג, באמצעות טביעת האצבע שלו. זה בעייתי, משום שאפשר באמצעי לחץ, או אפילו מרצון, להביא אסיר אחר שיחייג וטביעת האצבע שלו היא זו שתקלט".

בניגוד לטלפונים הציבוריים של 'בזק', תפעול מערכת הטלפונים החדשה אינו עולה דבר לשירות בתי הסוהר. 'בינת' היא שמפעילה את המערכת ונושאת בעלויות במלואן. ההנחה היא שמדובר במיזם יקר מאד, שעלותו תהיה רווחית לחברה במהלך עשר שנות ההסכם. החברה גם תרוויח ממכירת המערכת לגורמי כליאה נוספים בעולם.

כבר כעת מתעניינים במיזם במדינות אחרות. במהלך הקיץ הותקנו ברחבי שב"ס כ-2,000 טלפונים של 'שחף'. השאיפה - להסב עד אפריל 2013, את כל הטלפונים הציבוריים בשב"ס לטלפוניה המנוטרת של 'שחף'. מערכת 'שחף' פותרת את הבעיות שאפיינו את מערכת הטלפונים הרגילה ומגשימה את היעדים שהציב לעצמו השירות, בדרך ליצירת מערכת טכנולוגית חדישה ומתחכמת. "ייתכן כמובן שמחר תצוץ בעיה חדשה, שלא נתקלנו בה עד היום בשירות, ונצטרך למצוא גם לה פתרון", מדגיש רום ומסכם: "זאת מערכת איכותית, ירידותית לאסיר, מחד, אך מאידך מאפשרת עוצמות של ניהול ושליטה, מודיעין ובקרה אשר עונות על הערכים והמטרות של שירות בתי הסוהר כארגון בטחוני וחברתי".

קולם של הנפגעים

'חוק זכויות נפגעי עבירה', שנכנס לתוקפו לפני שבע שנים, מקנה זכויות לקורבנות הפשיעה במדינת ישראל ■ שירות בתי הסוהר עושה כל שביכולתו כדי לתת לחוק תוקף מהותי וליישמו, אך למטבע יש שני צדדים

נעמה תלם

של נפגעי העבירה. בעוד החוק מחייב מתן מידע לנפגעי עבירות משנת 2005 ואילך בלבד, הרי שבפועל כל קורבן עבירה שפונה לשירות בתי הסוהר בבקשת מידע - נענה בחיוב. כמו כן, קיים שיתוף פעולה הדוק בכל הנוגע למימוש החוק בין שב"ס לארגון משפחות נרצחים ונרצחות ולמרכז 'נגה', שמסייע לנפגעי עבירה (ראה מסגרת).

לאחרונה, נערך מפגש בין נציגי שני הארגונים לנציגי שב"ס, רב-גונדר אהרון פרנקו, בנושא שיתוף הפעולה ביניהם ויישום חוק נפגעי עבירה. רב-גונדר פרנקו קבע ששירות בתי הסוהר מחויב לחוק גם מבחינה ערכית ואין להסתפק רק בקיומו היבש. גם אחרון הסוהרים צריך להבין מה פירוש 'אסיר פוגע', מה עומד מאחורי הביטוי 'נפגע עבירה', ועליו להרגיש מחויב לעניין.

שירות בתי הסוהר נחשב נושא הרגל בכל הנוגע ליישומו של החוק גם מול ועדת הפנים של הכנסת. ועדה זו בוחנת אחת לכמה חודשים כיצד מתקדם ביצוע החוק על ידי גורמי האכיפה

ממאסר, ושדצו את יתרת העונש במוסד ויטפלו באנשים פגועי ראש כמו אמיר", מספרת מוניקה בלחסן. "אני חושבת שנכון יותר, מבחינתם ומבחינת הציבור, שמאסרם יסתיים בצורה כזו, ולא בכלא, שם היו זוכים לתנאים מקלים".

"כיום מקשיבים לקורבן"

עד לפני זמן קצר, קולה של מוניקה בלחסן, אמו של נפגע העבירה, לא היה נשמע. נפגעי עבירה במדינת ישראל היו למעשה נטולי זכויות. בשבע השנים האחרונות, מאז נכנס לתוקפו 'חוק זכויות נפגעי עבירה', חל שינוי משמעותי בנושא. מדובר בתהליך, מסע ארוך שתפס תאוצה בעיקר בשנתיים האחרונות. כך למשל, אם על פי החוק די בהצגת עמדת הנפגע בכתב לוועדת השחרורים, הרי בשירות בתי הסוהר אפשרו לאחרונה לנפגעים כמו מוניקה בלחסן ואחרים, להופיע מול חברי ועדות השחרורים ולדבר עמם פנים אל פנים. השופטים, חברי הוועדות, נותנים משקל מהותי לדבריהם

בחודש יוני השנה התכנסה ועדת השחרורים כדי לדון בעניינם של דורסי הנער אמיר בלחסן. בלחסן נדרס לפני כשלוש שנים, שעה שרכב על סקייטבורד. הוא אז בן 12 בסך הכול. הדורסים, עמרי נעים ופנינה תורן, נמלטו מהמקום כשהם משאירים את אמיר על הכביש, פצוע אנוש. גם היום, שלוש שנים אחרי התאונה, אמיר בלחסן מוגדר 'צמח'. מוניקה בלחסן, אמו של אמיר, ביקשה להופיע בפני ועדת השחרורים של דורסי בנה. "ביקשתי ללוות את התהליך עד תומו", היא מסבירה, "רציתי לומר לשופט את מה שעל לבי". שופט ועדת השחרורים הקשיב בתשומת לב לדברים שאמרה האם, שכל עולמה חרב עליה. בסופו של דבר נקבע כי דורסי הנער אמיר בלחסן ישוחררו שחרור מוקדם, בתנאי שיעבדו בשנה הקרובה בהתנדבות במרכז לשיקום נפגעי ראש. "שאלו אותי אם יהיה נכון יותר לשחרר אותם

"ביטוי ממשי לערך כבוד האדם"

"נפגעי עבירה רבים אומרים לי 'רק שירות בתי הסוהר מתייחס אלינו בצורה כל כך אנושית', מציינת ד"ר דנה פוג'ן, מנכ"לית משותפת של 'נגה', המרכז הישראלי לזכויות נפגעי פשיעה. יש לציין כי מעמדם של נפגעי העבירה בישראל השתפר הרבה מאד בזכות הפעילות והיוזמות של מרכז 'נגה' בתחומים שונים: החל בחקיקה, דרך יצירת תקדימים משפטיים ועד לליווי ולייצוג של משפחות הקורבנות בהליכים השונים. "הגעתי לכלא באחת הפעמים, לוועדת שחרורים מיוחדת, יחד עם משפחה נפגעת עבירה. הסוהרים הציעו להם אוכל ושתייה. בבית המשפט לא התייחסו אליהם ככה. אנשים היום לא רגילים ליחס אנושי", מפרטת פוג'ן.

ד"ר דנה פוג'ן

ד"ר פוג'ן מסכימה שחוק נפגעי עבירה הינו דל באופן יחסי, במה שהוא מציע לנפגע העבירה. "אך עדיין", היא מבהירה, "מבחינת זכויות הנפגעים מול שב"ס, החוק כן מאפשר לקורבנות ולבני משפחותיהם לדעת מה מצב האסיר, להתעדכן ובעיקר, וזאת הזכות המהותית - להביע עמדה בעניין קציבת עונשו של אסיר עולם או בוועדות שחרורים".

האפשרות להופיע, גם אם לא בכל המקרים, בפני ועדת השחרורים, נולדה בעקבות תקדים שיצר מרכז 'נגה'. "העמדה של הנפגע", ממשיכה ד"ר פוג'ן, "היא לא בהכרח שלילית. היתה למשל משפחת נרצח שהופיעה בוועדת שחרורים מיוחדת של אסיר עולם. הם הצהירו כי מבחינתם, 'שהרוצח ישוחרר מחר, בתנאי שייסע חזרה לאוקראינה'. הפחד הגדול שלהם היה להיתקל בו ברחוב".

ד"ר פוג'ן מתייחסת גם לעבודתן של תג"ד עופרה קלינגר ו/כ אילנה איבגי קצינת נפגעי העבירה. "גם נפגעים שאנחנו מייצגים", היא מחייכת, "מבקשים לשוחח עם אילנה. עופרה ואילנה אחראיות להצלחה העצומה של שב"ס בכל הנוגע לטיפול בנפגעים היום".

דוגמה נוספת לשינוי שחל בטיפול בנפגעי עבירה בשב"ס, היא נושא הראיונות לתקשורת. "היום כשאסיר רוצה להתראיין, פונים אלינו משב"ס ומבקשים לדעת מהי עמדת נפגע העבירה", מסבירה פוג'ן. "יש לכך חשיבות עצומה. זה מחזק את תחושת הערך העצמי של הנפגע ונותן ביטוי ממשי למושג 'כבוד האדם'. נפגעים מרגישים שלא שכחו אותם. שוב, זה משהו שאופייני לשירות בתי הסוהר".

לאחרונה נערך, כאמור, מפגש בין נציגי שב"ס, ד"ר פוג'ן ממרכז 'נגה', לרה צינמן מארגון נרצחים ונרצחות ואילנה איבגי. "הפגישה נערכה בטונים מאד חיוביים", מתארת פוג'ן. "ראשית, אנחנו רצינו לשבח את מי שעושים עבודה טובה כל כך ולתת מחמאות לאילנה איבגי ולעופרה קלינגר. מבחינתנו, מדובר בשנים של עבודה משותפת. אף הנציב, כמונו, רואה חשיבות עליונה בקשרי הקהילה, גם אם מדובר בנפגעי עבירה".

חשוב לד"ר פוג'ן להדגיש, כי מדובר בעבודה סיופית. רוב הנפגעים במדינת ישראל אינם מיוצגים וקולם אינו נשמע. אין מי שיסביר להם מהן הזכויות שלהם מול שב"ס. "בשביל האנשים האלה, מינו לתפקיד את אילנה איבגי. שירות בתי הסוהר, אני שמחה לומר, נמצא כאן בשבילם".

השונים. "שירות בתי הסוהר, יחד עם הנציב, לקחו על עצמם כמחויבות לבצע הלכה למעשה את חוק נפגעי עבירה", מציינת ר/כ אילנה איבגי, קצינת נפגעי העבירה האמונה על ביצוע החוק מטעם שב"ס. "חשוב להבין כי שירות בתי הסוהר מטפל גם בקורבנות. מחר, אנו מקצועיים בעבודתנו ומעניקים לאסירים את הזכויות המגיעות להם. מאידך, איננו שוכחים אף לדגוע ולוקחים כל הזמן בחשבון כי בצד השני יש קורבן ויש לו משפחה, וצריך להתייחס גם אליהם".

לרה צינמן היא יושבת ראש ארגון משפחות נרצחים ונרצחות. הבת שלה נרצחה על ידי בן-זוגה. לדבריה, היום יש לקורבן העבירה מעמד הרבה יותר בולט ופעיל ממה שהיה לו בעבר. היא מבהירה: "האפשרות להופיע, פיזית, בפני ועדת השחרורים או בפני ועדת שחרורים מיוחדת שקוצבת את העונש, לא היתה קיימת עד לפני שנתיים בעבור הקורבנות ובני משפחותיהם.

ר/כ אילנה איבגי

העובדה שכבר יש משפחות שנכחו פיזית בוועדת שחרורים היא משהו חדש והישג אדיר. זהו ניצחון ממש. עם זאת, גם עכשיו, המצב רחוק מלהיות מספק. בכל אופן, אם פעם הפחתת שליש לאסיר היתה כמעט הליך אוטומטי, היום מקשיבים לקורבן. הפונקציה שמפעיל שב"ס ואשר מאפשרת לקולם של הקורבנות להישמע, דואגת לבטחון הקורבן, לבטחון המשפחה שלו ובסופו של דבר גם לבטחון הציבור".

השר ישיר עם נציגת שב"ס

חוק זכויות נפגעי עבירה' בא לקבוע את זכויותיו של נפגע העבירה - מי שנפגע במישרין מהעבירה וכן בן משפחה של מי שהעבירה גרמה למותו. בכל הנוגע לשירות בתי הסוהר, מדובר בעיקר בזכותו של נפגע העבירה לקבל מידע אודות מהלך מאסרו של מי שפגע בקורבן. המידע כולל, בין השאר, פרטים על תחילת ריצוי המאסר בפועל, מועד צפוי לחופשה של האסיר, דיון בפני ועדת שחרורים

יותר התקשרו, קיבלנו החלטה בשב"ס שלא נדחה אף אחד מהם על הסף בגלל קשיים ביורוקרטיים. פנתה אלי נפגעת עבירה, שבנה נרצח לפני שנים רבות, ואמרה לי: 'סוף סוף יש גוף במדינה שרוצה לצייד אותי במידע לגבי רוצח בני. פתאום מאחורי החומות מתחשבים בנו. גם אם ההחלטות לא בידינו, לפחות מיידעים אותנו'".

נכון להיום, מונחות על שולחנה של איבגי כ-1,500 פניות כתובות של נפגעי עבירה. היא עצמה נושאת בתפקיד שבע שנים, בעצם מאז כניסת החוק לתוקף. תג"ד עופרה קלינגר, היום ראש אגף האסיר, היא שהגתה את הרעיון ומינתה

ומועד השחרור של האסיר. "למעשה, לפני שחוקק החוק, לנפגעי העבירה לא היתה כתובת", מציינת צינמן. "לא יכולנו לפנות לשירות בתי הסוהר. אם הרוצח של בתי היה משתחרר מחר מהכלא, לא היתה לי שום דרך לדעת זאת".

בתחילה, מפרטת אילנה איבגי, נפגעי עבירה צוידו בקוד ובסיסמה. הם יכלו (ויכולים גם היום), להתקשר למענה קולי, שמסר להם מידע אודות האסיר שפגע בהם. אלא שהחוק דיבר על נפגעי עבירה מחרש אפריל 2005 ואילך. "מה לעשות", אומרת איבגי באירוניה, "שהיו נפגעי עבירה גם קודם, לפני 2005... מכיוון שגם נפגעים ותיקים

אותה לתפקיד. היום איבגי היא חלק מצוות מחלקת האסיר, בראשה עומדת גנ"מ רונית זר. יש לציין כי רבים מנפגעי העבירה אינם מסתפקים בשיחת טלפון, ומבקשים להגיע ולשוחח עם איבגי ישירות. "אני אמורה לתת להם מידע יבש על האסיר, אבל השיחה מתגלגלת לסיפור עצמו", משתפת איבגי. "אני מקפידה, לפני הפגישה, לא לקרוא את תיקי האסירים או את פסקי הדין. הקורבנות בעצמם מספרים לי מה היה, לפרטי פרטים. למשל, לא מזמן הגיעה אלי בחורה חרדית. היא סיפרה לי על מעשים מגונים שאבא שלה עשה בה. היא אפילו לא ידעה שזה לא בסדר. 'חשתי שכל האבות ככה', אמרה לי. הם היו ביער, ובמקרה עברו בסביבה אנשי מג"ב, שראו גבר ערום וילדה שוכבת באוטו. הם למעשה הצילו אותה. במקרה אחר, הגיעה אלי משלחת שלמה: נפגעת העבירה, אמא שלה וסבתא שלה, נכה, עם הליכון. העבירה מפוררת משפחה שלמה. כשילד נרצח, לא רק הוא מת."

מסכים מהנהגים בשביל הנפגעים

שירות בתי הסוהר עושה הכל כדי לתת תוקף מהותי לחוק נפגעי העבירה. כך, למשל, במקרים בהם נפגעות עבירה מתלוננות כי האסיר שפגע בהן ממשיך להטרידן גם מאחורי הסורגים. איבגי: "התקשרה אלי נפגעת עבירה וסיפרה כי האסיר שפגע בה ממשיך לצלצל ולהטריד אותה מהכלא. מקרה כזה הוא בהחלט פתיר - האסיר המטריד הועבר מיידית לאגף בלי טלפון. אם אנחנו לא נעשה את המעט שביכולתנו לעשות, במסגרת שב"ס, אז מה נשאר? למחרת, אותה בחורה התקשרה והודתה לי: 'סוף סוף ישנתי בשקט'". אלא שהדברים אינם פשוטים. פעמים רבות, נפגעי עבירה מתקשים להתמודד עם העובדה שהאסיר, שרצח את יקירם, או אנס ופגע בהם, יוצא לחופשה, משתחרר מן הכלא וממשיך בחייו. הכעס, פעמים רבות, מופנה כלפי שב"ס. איבגי מפרטת: "לפעמים צועקים עלי 'איך נותנים לאדם כזה לצאת לחופשה', או מטיחים 'לעולם לא תביני אותי'. 'איך יכול להיות', זועקת מולי אם שבנה נרצח, 'שהבן שלי מתחת לאדמה והרוצח שלו יוצא לחופש'. אני מסבירה לכל אלה כי מדובר בתהליך. כן, אסיר בשלב מסוים יוצא לחופשה, אבל בתנאים מגבילים רבים. אני גם מסבירה שאסיר כזה, אם לא ייצא לחופשה ויהיה סגור בכלוב - יחזור לחברה במצב גרוע בהרבה מזה שהיה בו כאשר נכנס לכלא."

"אני מתייחסת באמפתיה לקורבנות העבירה, אבל מסבירה להם שלאסירים יש זכויות וטובות הנאה. אם נפגע עבירה מתעקש שיש לו בעיה עם העובדה שאסיר ישהה באזור מסוים במהלך החופשה שלו - אנחנו מנסים לבוא לקראתו, להגביל את תנאי החופשה. לדוגמה, התקשרה אלי אמא וסיפרה לי, כי האסיר שרצח את הבן שלה מגיע לחופשות ושומע בביתו, הקרוב לביתם, מוזיקה בקולי קולות, כדי להכאיב לה. אנחנו מיד מגבילים את החופשות של אותו אסיר לאזור

מסוים, הרחק ממשפחת הקורבן. כשאמו של אמיר בלחסן, למשל, ביקשה להביע את עמדתה בוועדת השחרורים, יכולנו לפטור אותה בהוראה 'תעבירי מכתב, זה החוק'. לי זה לא נראה נכון. במקום זאת, שלחנו פנייה מסודרת לקצין ועדת השחרורים, זה העביר אותה לשופט וכך הותר למוניקה בלחסן להופיע בפני הוועדה."

איבגי מספרת כי לאחרונה הוכנסו מסכים מיוחדים למערכת הממוחשבת 'צוהר', שמטריעים במקרים בהם מדובר באסיר פוגע. כל הבהוב של

מסך כזה מחייב פנייה לנפגע העבירה. "הרשם מעדכן אותי ואני מעדכנת את הנפגע", מדגישה איבגי. "הופעת מסך כזה במערכת פירושה: 'יש חופשה, אבל לא לפני שמידעיים את נפגע העבירה'".

"תסתכל להם בעיניים"

התהליך שמתרחש בכל הנוגע לנפגעי עבירה בתוך שב"ס, משפיע גם על הסביבה. בראשית השנה נדונה בקשתו של אסיר ששכב על ערש דווי, להשתחרר ממאסר. אותו אסיר רצח את אשתו. 'עדיין הזיכרון טרי וקרוב כל כך לבנות הנרצחת, שחזו במו עיניהן באמם הבוערת', כתב השופט בהחלטה שנתן, תוך שהוא נותן משקל רב לנפגעות העבירה (בנות הנרצחת) ואי לכך דוחה את בקשת האסיר. השופט הדגיש ש'במאזן הנוחות בין הענקת טובת הנאה לפוגע לבין נזק, ולא סובייקטיבי, לקורבן - מכריע האינטרס לגונן על הקורבן'.

"שופטים המכהנים בוועדות שחרורים מודיעים לפעמים שהם דוחים את הדין, משום שנפגע העבירה לא אותר", מרחיבה איבגי. "היה מקרה של אסיר רוצח, שאמר בוועדת שחרורים 'אני מצטער שציערתי את אמא שלי'. משפחת הנרצח נכחה גם

היא בוועדה. השופט פנה לרוצח ואמר לו: 'רציתי שתסתכל להם בעיניים ותצטער - לא שתצטער בגלל אמא שלך'. האסיר הזה לא שוחרר. אם פעם לא היה משקל לעמדת הנפגע, היום העמדה הזאת מהותית."

אחת הנקודות הבעייתיות בנושא נפגעי העבירה היא, שהפנייה לקבל מידע צריכה להיעשות ביוזמת הנפגע. איבגי, כעיקרון, לא יוזמת ברוב המקרים את העברת המידע. רק במקרה של רצח במשפחה, ההודעה על יציאת האסיר לחופשה היא ביוזמת שב"ס. זה החריג היחיד. במקרים בהם יש חשיפה, ראיון עם האסיר, הצגה שבה האסיר משתתף, משתדלים לאתר את נפגע העבירה וליזום פנייה אליו. כך גם במקרים שבהם אסיר לא נמצא בסבב חופשות ולפתע מקבל חופשה חריגה, עקב אבל במשפחה או אירוע אחר. "קרה שנפגע העבירה סרב לכך שאסיר יתראיין", מציינת איבגי. "קרה גם שנאסר על האסיר להתראיין. שירות בתי הסוהר עושה הכול כדי להתחשב בנפגעי העבירה, כאשר זה אפשרי. החוכמה היא לשמור על האיזון בין מה שמותר ונכון לי לעשות, כנציגת שב"ס, לבין האמפטיה שמתפתחת כלפי נפגעי העבירה. בסופו של דבר, אני עדיין מייצגת את הארגון - לא את האסיר ולא את הנפגע."

חלק ממסע

לא כל נפגעי העבירה מודעים לזכויותיהם. המודעות אמנם גדלה בזמן האחרון אבל לא מספיק. "לחלק מנפגעי העבירה אין מושג לגבי זכויותיהם", מבהירה לרה צינמן. לעיתים, מי שצריכים לפנות לשב"ס באמצעות המערכת הממוחשבת, מתקשים בכך. מהבחינה הזאת, האפשרות לפנות לאיבגי בצורה ישירה, מקלה מאד. "עדיין, ההרגשה היא שלאסירים יש הרבה יותר זכויות מאשר לנפגעי העבירה", צינמן חוזרת ואומרת. היא מציגה שורה של עניינים בהם החוק לא נוגע ולא מטפל. "הליך משפטי לא יתבטל רק בגלל שחוק נפגעי עבירה לא יושם. מעבר לזה, בגלל חוסר הידע של נפגעי העבירה עצמם, קל מאד להפר את זכויותיהם."

שבע שנים אחרי ש'חוק זכויות נפגעי עבירה' נכנס לתוקף, אילנה איבגי מכנה את השינויים שחלו בכל הנוגע לנושא 'חלק ממסע'. "בכל פעם מחדש", היא מתארת, "אני מקשיבה לסיפורים של נפגעי העבירה, מחסירה פעימה, מתקשה לעכל ולשמוע. כל יום אני מצהירה 'היום שמעתי את הסיפור הכי נורא'. למחרת בבוקר, אני שומעת סיפור גרוע ממנו. הסיפורים הם כואבים, קשים מנשוא."

לרה צינמן: "קיום החוק אינו מקל על הכאב. תחושת הכאב נשארת באותה עוצמה כל השנים. עברו 16 שנים מאז שהבנת שלי נרצחה, ובשבילי התחושה היא כאילו זה קרה היום. כל יום, כל היום. זה לא מקהה את הכאב, אבל מחזיר קצת תחושה של שליטה. הרגשה שאנחנו כן חיים בעולם שנלחם כדי שמעשי אלימות לא יקרו שוב, לא בכאוס מוחלט. גם לנו, נפגעי העבירה, יש אפשרות לקבל מידע ולהשפיע."

שמים גבול

במסגרת התיקון לחוק למניעת הסתננות שהתקבל בינואר 2012, ניתן להחזיק כל מסתנן לישראל שלוש שנים במשמורת ■ המשמעות היא צורך מידי בעוד אלפי מקומות להחזקה ולמשמורת ■ שב"ס, כמו בעבר, בעת הקמת מתקן 'סהרונים', הוא הגוף היחיד שמסוגל להתמודד עם משימה מורכבת זו

עין-יה זיו-טל

מתקן 'סהרונים' הוקם ביולי 2007. מה שהחל כפתרון זמני לכ-150-200 מבקשי מקלט מדיני, פליטי חבל דארפור וסודן, התברר בתוך זמן כטיפול בורם הולך וגובר של מהגרי עבודה, שהגיעו לגבול ישראל, לא משניים-שלושה אזורים מלחמה אלא מ-22 מדינות. היה זה שב"ס שעליו הוטל ליצור מסגרת אשר תיתן מענה כולל להחזקתם של אלפי המסתננים לסוגיהם. מאז חלפו חמש שנים. לנוכח המספר ההולך ומתעצם של מהגרי העבודה, על מכלול השלכותיו הבטחוניות-חברתיות-כלכליות, קיבלה ממשלת ישראל בינואר 2012 החלטה, שמסמיכה את שר הביטחון להוציא צו גירוש לכל מסתנן על פי נסיבותיו האישיות. במסגרת התיקון לחוק למניעת הסתננות, עבירות ושיפוט התשי"ד-1954, ניתנה למדינה הסמכות להחזיק כל מסתנן שלוש שנים במשמורת, לעומת 21 יום בלבד כפי שהיה עד לתיקון. משמעות ההחלטה היא צורך מידי בעוד אלפי מקומות להחזקה ולמשמורת. ביצוע ההחלטה הונח עתה,

כדיוק כמו לפני חמש שנים, לפתחו של שב"ס שהוא, כמתברר גם היום, הגוף היחיד שיכול להתמודד עם המשימה המורכבת. בינתיים, משלים משרד הביטחון את בניית המתקנים והגדר לאורך 229 ק"מ בגבול מצרים, האמורה לבלום חדירת מסתננים, זאת במקביל להעברת החוק להחמרת העונשים על מעסיקים ומסייעים למסתננים, וכן להיתר המשפטי הקובע שניתן לגרש את אזרחי דרום סודן בחזרה לארצם.

חוף מבטחים באירופה

לא רק ישראל, חשוב לציין, אלא גם מדינות אירופה מתקשות להתמודד עם גלי ההגירה הבלתי חוקית, כאשר רוב המסתננים מגיעים מאפריקה לחופי אירופה בסירות. זוהי סוגיה מרכזית, שתידון בכנס נציגי שב"ס של האיחוד האירופי שיערך באוקטובר באיטליה. באוגוסט השנה היו נציגי המשרד לביטחון הפנים, משרד הפנים ושב"ס אורחי משטרת איטליה, במסגרת שיתוף הפעולה בין שתי המדינות ללימוד ולהתמודדות עם בעיית ההגירה הבלתי חוקית (ראה מסגרת).

ביטוי לעובדה המטרידה הזו אפשר לראות גם בגל הסרטים האירופיים ("חוף מבטחים", "אלמאניה שלי", "המסע אל החלום", "טרה פרמה" ועוד) שנושאים הוא הגירה ומהגרים. לאחרונה, אגב, הגיעו מנכ"ל משרד החוץ, רפי ברק, וקבוצה של שגרירי ישראל בעולם, לסיור לימודי ב'סהרונים', לנוכח ההתעניינות שיש בנושא והבקשות למידע על המודל המוצלח שפיתח שב"ס בתחום החזקת המסתננים והטיפול בהם.

על פי הנתונים מתגוררים כיום ב-27 מדינות האיחוד האירופי 32.6 מיליון מהגרים, מהווים 6.5% מאוכלוסיית האיחוד. 8% מאוכלוסיית איטליה, 9% מאוכלוסיית צרפת ו-13% מאוכלוסיית גרמניה הם מהגרים לא חוקיים. כ-130 אלף מהגרים חוצים בכל שנה את הגבול מטורקיה ליוון, המשמשת להם קרש קפיצה למדינות האיחוד. יוון, המתמודדת עם אוכלוסייה של יותר מחצי מיליון מהגרים לא חוקיים בשטחה, הקימה גדר לאורך 10 קילומטרים בגבולה עם טורקיה, בתקווה למנוע את ההסתננות. באפריל השנה פתחה יוון מחנה מעצר ראשון למהגרים

"במלוא הצניעות, נעשית אצלנו עבודה מופלאה"

במהלך חודש אוגוסט שבה לארץ משלחת משותפת של נציגי המשרד לביטחון פנים, משרד הפנים ושב"ס מביקור באיטליה. הנציגים הישראלים בהם גנ"ם סברי שחאדה, מ"מ מפקד מתקן רביב וגנ"ם איילה חיים, קצינת ניהול אסירים במחוז דרום - היו אורחי המשטרה האיטלקית ורשות ההגירה האיטלקית, זאת במסגרת שיתוף הפעולה בין שתי המדינות ללימוד דרכים להתמודדות עם בעיית המסתננים.

השניים יכלו ללמוד על הדמיון והשוני בהתמודדות שתי המדינות עם הבעיה ההולכת ומחריפה. לדברי איילה חיים, הטיפול במסתננים באיטליה הוא באחריות שני גופים: משמר הגבול, שהוא זרוע של המשטרה, ורשות ההגירה. המסתננים מגיעים לחופי איטליה מ-38 מדינות, בעיקר מטוניס, ניגריה וגאנה.

איילה מכירה מקרוב את הנושא ואת מגוון הבעיות הקשורות בהחזקה ובטיפול במסתננים, במסגרת תפקידה. "גם באיטליה מתמודדים עם מבקשי מקלט, מצד אחד, ועם מסתנני עבודה, מצד שני, אך שם למדו המסתננים להצחיר, מיד עם תפיסתם על ידי כוחות השיטור הימי, שהם מבקשי מקלט ולא מסתנני עבודה. על בסיס ההצהרה הזו בלבד הם מועברים למתקנים המוגדרים 'פתוחים', כאלה שתנאי הכליאה בהם שונים מאלה המוגדרים 'מתקנים סגורים', ושם ניתנת להם האפשרות להוכיח את מעמדם במשך תקופה של 6-12 חודשים. אלה מביניהם אשר הוכח כי אינם מבקשי מקלט, צריכים על פי חוק לעזוב את המדינה. אם לא ייצאו, ייכלאו במתקן סגור עד לגירושם."

במהלך הביקור סירה המשלחת בשניים מתוך מתקני הכליאה הרבים שהוקמו באיטליה בעשור האחרון. מפי מארחהם למדו על תנאי החזקה של המסתננים ועל דרכי הטיפול בהם. "במתקנים באיטליה, בניגוד לאלה שלנו, כל השירותים מופרטים. ההתרשמות שלנו היתה שהטיפול שם ממש שטחי, בניגוד לטיפול המסיבי, הקבוע והמעמיק שמעניק שב"ס לשוהים במתקניו, בכל ההיבטים - הבטחוני, הבטיחותי, הרפואי והסוציאלי. במלוא הצניעות, נעשית אצלנו עבודה מופלאה. חזרנו לארץ בתחושה ששב"ס יודע לנהל ולתחזק את המתקנים בצורה הטובה ביותר, ויודע להעניק לשוהים בהם את הטיפול המיטבי."

גונדר אלי גביון

לא חוקיים, המסוגל לאכלס עד 1,000 איש. מחנות מעצר נפתחו גם במדינות נוספות באיחוד האירופי. איטליה הכריזה כבר ב-2008 על מצב חירום בשל המספר הגדול של מהגרים לא חוקיים שמנסים לחדור לחופיה. שנה מאוחר יותר התקבל בפרלמנט האיטלקי חוק, המגדיר את השהות הבלתי חוקית במדינה כעבירה פלילית. העונש עליה הוא קנס בסך 5,000-10,000 יורו.

משימה לאומית

נושא ההגירה הבלתי חוקית מטריד כיום את מדינות האיחוד גם בהיבט הביטחון הלאומי של כל מדינה. "בישראל, בעיית הביטחון הלאומי היא קריטית בשל גודלה היחסי של המדינה מול עשרות אלפי המסתננים", מסביר ראש אגף המטה גונדר אלי גביון, ששירת ב-2007 כמפקד מחוז דרום בשב"ס. הוא עדיין זוכר כיצד נפלה ההחלטה על הקמת מתקן 'סהרונים', וכיצד עמלו צוותי שב"ס יומם ולילה כדי להקים ב'זמן אפס' שני מתחמים, שכללו 1,000 מקומות. כל זאת על פי התפיסה השב"סית, הבלתי מתפשרת, של מתן מענה בטחוני, בטיחותי והומניסטי לשוהים הבלתי-חוקיים. "ההיערכות חייבה למידה של תרבות שלמה בתחומים רבים: שפה, תזונה, מנטליות, בריאות וחינוך. הטיפול באוכלוסייה זו כולל, עד היום, הפרדה מוחלטת בין גברים, נשים וקטינים, פיקוח של סוהרי ביטחון, אספקת מזון וחלוקתו, בדיקות רפואיות, תמיכה על ידי קצינות חינוך, עובדים סוציאליים, פסיכולוגים, טיפול מיוחד בקטינים ובאמהותיהם וכן בנוער המוגדר 'בלתי מלווה' - נערים בני 12-18 שהגיעו לארץ ללא הוריהם."

סגל 'סהרונים' למד, לדברי גביון, להתמודד ולהתאים את הטיפול המקצועי לכל סוגי האוכלוסייה המגוונת של מהגרי העבודה ומבקשי המקלט המדיני - גברים, נשים, משפחות, בודדים וקטינים. לכל אלה הצטרף כמובן הקשר עם נציגי האו"ם ועם בתי המשפט בישראל. "אני רוצה לבטא

גנ"ם סברי שחאדה

גונדר נזים סביתי: "זו לא עבודה קלאסית של סוהר בבית סוהר אלא משהו מיוחד ומרתק באמת, שפותח אפשרות לכל סוהר להוכיח מיומנויות וכישורים ייחודיים"

אך גם ממחוזות צפון ומרכז, כך שהגיוס כרגע הוא מתוך צוותי שב"ס. גם הסגל הוותיק, שאחראי על אסירים פליליים ובטחוניים, מקבל הכשרה ייחודית. זו מתקיימת במרכז האימונים של מחוז דרום, בשיתוף עם מכללת ספיר.

כדאי לציין את מערך ההדרכה של שב"ס שפיתח ובנה את מערך ההכשרה המיוחד לסוהרים, במסגרתו לומדים אנשי סגל הביטחון והסגל המקצועי, הוותיקים והחדשים, על ארצות המוצא של המסתננים - מאפיינים תרבותיים ומנטליים, ממשקי עבודה עם משרדי הממשלה ועם גורמי קהילה, מדיניות שב"ס, מענים לתרחישים אפשריים, שגרת יום, דפוסי חשיבה ופעולה, התמודדות עם אלימות לסוגיה, תקשורת - לרבות שימוש בשיחון לשפה הטיגרית, ועוד.

סביתי: "כדאי להדגיש שגם ברמת צוות הניהול והפיקוד אנו מבקשים לאתר קצינים בעלי יכולת, עם אוריינטציה לעבודה מול המסתננים. אנחנו מציעים עבודה עם אתגר בטחוני וחברתי - עבודה מרתקת ללא ספק, שמעניקה סיפוק אישי, התפתחות מקצועית, שכר הולם וביטחון כלכלי". סביתי מדגיש גם את איכות הסגל המקצועי. "מתקן 'סהרונים' הפך להיות מומחה-תוכן ברמה הלאומית לסוגיית המסתננים, ועל כן ההכשרה של הסגל וגאוות היחידה גורמות לכך שהרבה סוהרים מעוניינים לעבור לכאן. האתגר הוא לעבוד בתחום שהפך לנושא מרכזי בסדר היום של מדינת ישראל. זו לא עבודה קלאסית של סוהר בבית סוהר אלא משהו מיוחד ומרתק באמת, שפותח אפשרות לכל סוהר להוכיח מיומנויות וכישורים ייחודיים".

היערכות ברמה המבצעית

מאז הפעלת החוק החדש, ממשיך סביתי, חל שינוי באווירה ובהתנהגות של השוהים הנוכחיים במתקנים, רובם המכריע מהגרי עבודה. "אנחנו מזהים בעיה בקבלת החוק החדש ונערכים לאפשרויות של הפרות סדר, קטטות פנימיות ואפילו לנסיגות בריחה של שוהים, כי איום מעצר של שלוש שנים הוא כמובן משמעותי. משום כך, אנו נדרשים להיערך ברמה המבצעית, כדי לתת מענה לכל אירוע חריג.

חשוב לסביתי לציין שגם במתקנים החדשים יזכו השוהים לתנאים הומאניים וליחס אנושי. "אנחנו לא מתייחסים אליהם כאל עבריינים, אלא כאנשים שנמצאים כאן עד שיחזרו לארצותיהם. אנו ניתן להם את כל הטיפול הנדרש בהיבט הרפואי והסוציאלי, הכול כדי להקל עליהם". עם זאת, נערכים בשב"ס להתמודד עם בעיות התנהגות בקבוצות המסתננים שגייעו, לאור העובדה שיוחזקו לתקופות ארוכות, מצב שכנראה יגרום ללחץ רב. "כרגע נראה שאל מול הסיכון להיכלא לשלוש שנים, המגמה של השוהים היא לחזור לארצותיהם. אני אכן מאמין שהחוק יעודד אנשים לא להישאר כאן, אך זוהי סוגיה מאד מורכבת. בכל מקרה, המחוז יידע כיצד להתמודד עמה, והוא כבר מתמודד היטב".

נוכח המצב הבטחוני בסיני ובניית הגדר, שמקשה מאד על המעבר, ניכרת בחודשים יולי-ספטמבר ירידה משמעותית במספר המסתננים. לכן, לדברי גביון, מעכב משרד הביטחון את מסירת 'דיבי' לידי שב"ס. "מצד שני, מדינת ישראל יודעת ששב"ס מסוגל ויודע להעמיד עוד אלפי מקומות חדשים תוך חודשים, אם יידרש, גם במקרה של הידרדרות בטחונית לנוכח המצב בסיני. שב"ס מסוגל לבצע 'היפוך מצב' ולקלוט במתקניו גם אסירים בטחוניים. אנחנו יודעים שגם המשימה הזו תוטל עלינו, על כך גאוותנו שאנחנו ארגון כזה".

מכל מקום, שב"ס נדרש כעת לתת מענה מידי בכל התחומים ולקלוט בתנאים מיטביים את כל המסתננים, עד לתקופה של שלוש שנים, כחוק. הארגון יצא לא מכבר במבצע גיוס ארצי, כדי לצרף מועמדים איכותיים לשורותיו. לשם כך הוקצו מאות תקנים חדשים של סוהרי ביטחון, חובשים קרביים, קצינים ייעודיים ומקצועות רבים נוספים. סביתי: "כבר הכשרנו סוהרים שמבינים את משמעות הטיפול הייחודי בשוהים - אישה שעברה אונס, למשל, זקוקה לטיפול מיוחד. גייסנו סוהרים חדשים ואף ניידנו סוהרים ממחוז מרכז. כל אלה עברו הכשרה מיוחדת, אינטנסיבית, בת שבוע ימים. זהו מודל עבודה ייחודי שפותח אצלנו. אני גאה לומר כי מדינות שמתמודדות כיום עם בעיה זהה, לומדות אותו מאיתנו".

הכשרה ייחודית

שב"ס, כאמור, זקוק למאות סוהרים, ועל כן, לדברי סביתי, המחוז ולשכת הגיוס של שב"ס פועלים לגיוס במסלול מיוחד. "עיקר המאמץ נעשה באזור הדרום. אנחנו מקיימים כנסים ופעילויות רבות ביישובים הדרומיים והרבה מאד ראיונות, גם לסגלי ביטחון וגם לסגל מקצועי - רופאים, עובדים סוציאליים, אנשי חינוך, חשמלאים, חובשים ועוד. זהו עיקר המאמץ. מאחר שלא ניתן להפעיל את שני המתקנים על ידי סגל חדש, נדרשנו לעשות הסבה לאנשי סגל ותיקים מבתי סוהר במחוז דרום,

בסך הכול ולמרות הקשיים, מציין גביון את היערכות שב"ס בחמש השנים הללו כהצלחה בהתמודדות עם תופעת המסתננים ועם אתגר המשמורת המורכבת. "אנחנו התמודדנו עם הבעיה בכוחות שלנו וגם בתקציבים שלנו. בשטח עולה לפעמים השאלה 'למה אנחנו צריכים לעשות את זה?' אני רוצה לנצל במה זו ולפנות לאנשים שלנו: 'למשרדים אחרים יש את הכלים, אבל אין את היכולות שיש לכם'. הסוהרים שלנו צריכים להבין את העוצמה שיש לשב"ס, כארגון שהיום המדינה נשענת עליו! אין מילים אחרות שיכולות לבטא את המצב. משימה לאומית הפכה כאן למשימה שב"סית. אנחנו ארגון כולל, ולכן, כשמישהו נמצא באחריותנו אנחנו אחראים לכל. עוד טרם החלטת הממשלה בינואר 2012, שב"ס הבין שנזדקק למקומות נוספים ולכן נערכנו לבנייה של עוד 1,000 מקומות. עד סוף 2012 אנחנו מעמידים לרשות המדינה 5,400 מקומות. משרד הביטחון קיבל הנחיה לבנות עוד 12 אלף מקומות בשני מתקני שהייה נוספים, 'דיבי' ו'חולות', ובסך הכול יוכלו להיקלט 19,000 מסתננים באזור המכונה בז'גון של שב"ס 'הפיצה'".

ארבעה מתקנים חדשים בדרום

גונדר נזים סביתי, מפקד מחוז דרום, הוא האחראי הישיר כיום על קליטת המסתננים במתקנים החדשים. עיניו צופות יום יום בהקמה ההולכת ומסתיימת של מה שמכונה "עיר המסתננים" או "עיר האוהלים". "חוץ מ'סהרונים'", הוא מספר, "הוסב גם חלקו הגדול של מתקן 'קציעות' לצורך החזקת המסתננים, זאת בעקבות שחרור האסירים הבטחוניים האחרונים. על המחוז הוטל להיערך ולבצע את כל הפעולות הנדרשות מול משרד הביטחון (הקבלן האחראי על הקמתם של 'דיבי' ו'חולות') ומול גורמים נוספים. כל זאת כדי שאפשר יהיה להפעילם על פי אמות המידה הרפואיות והבטחוניות של שב"ס. בסופו של דבר יהיו כאן ארבעה מתקנים, חלקם עם אוהלים וחלקם עם מבנים. בנינו תוכנית הפעלה שמחייבת שיתוף פעולה בין ארבעתם".

יחידת הנוף האנושי

כלא 'דמון' מוקף בנוף היפה ביותר שאפשר לדמיין, אך החורש הירוק טומן בחובו גם סכנות: נגישות בעייתית, קשיים באיתור במקרה בריחה, והנורא מכל - התלקחות שריפה, שכבר גבתה פה חי-אדם ■ גם אוכלוסיית האסירים בעייתית במיוחד ■ סגל הכלא דרוך בכל שעות היממה

נעמה תלם

נחשב ייחודי. ריכוז גדול כל כך של שב"חים אין באף בית סוהר אחר. יתרת המאסר של האסירים היא בדרך כלל עד שלוש שנים. "לא ברור אפילו איך מגדירים אסיר שב"ח", מדגיש ביטן את מורכבות הסוגיה. "האם הוא אסיר פלילי, בטחוני? אולי יש בכלל הגדרה שלישית, אחרת?" "זהו דבר ששנים לא עסקו בו", הוא ממשיך. "עולות פה שאלות מקצועיות משמעותיות שתקופה ארוכה לא נתנו עליהן את הדעת. יש שב"חים שלא הספיקו בכלל לשהות בישראל, הם נתפסו עוד בדרך. הם מגיעים אלינו עם הבוץ על הרגליים. יש אחרים, שחיים בארץ שנים. חלקם נשוי לישראליות, שבאות לבקר אותם. מצד שני, הם מקבלים כסף מהרשות הפלסטינית. אז מה זה אומר? מהי המשמעות המודיעינית של זה? אם הם אסירים פליליים, אז ב'דמון' הם לא מקבלים את התנאים שנותנים לאסירים פליליים - אין חופשות, אין חינוך, יש עובדת סוציאלית אחת, אין תפיסה טיפולית. מצד שני, היחס אליהם הוא לא כמו אל אסירים בטחוניים. ומצד שלישי... בסופי שבוע, בזמן התפילות, אנחנו ככלא נמצאים בדריכות גבוהה מול האסירים בדיוק כמו מול אסירים בטחוניים".

“אני מאמין בסגל שלי.
אין מטרה או מיזם
שסגל 'דמון' לוקח על
עצמו ואינו מצליח
לבצע. המשאב האנושי
כאן מנצח”

“יחידת הנוף האנושי” - כך מכונה כלא 'דמון' בהשאלה למיקום הייחודי שלו, בלב שמורת טבע בכרמל. “בחורף קר מאד, בקיץ חם מאד, אבל אין עוד בית סוהר ממנו נשקף כזה נוף נפלא”, מחייך גנ"מ מוני ביטן, מפקד הכלא, שאת הצעדים הראשונים שלו בשירות בתי הסוהר, לפני עשרות שנים, עשה כסוהר ביטחון ב'דמון'. “רק מי שלוקח סיכון והולך רחוק, מגלה כמה רחוק הוא יכול להגיע”, הוא מצטט דברים שכתב אלברט איינשטיין. “זהו מימרה השגורה בפיו כשהוא מדבר עם אנשיו. דווקא בכלא הישן כל כך, הוא מאמין, במבנה העתיק, נבחן כוחו של המשאב האנושי. “אני מאמין בסגל שלי. אין מטרה או מיזם שסגל 'דמון' לוקח על עצמו ואינו מצליח לבצע. המשאב האנושי כאן מנצח.”

אסירים פליליים? בטחוניים?

500 אסירים יש היום ב'דמון', כמעט כולם שוהים בלתי חוקיים (שב"חים). יש עוד 16 אסירי עבודה וקומץ אסירים בטחוניים ישראלים. מדובר באוכלוסייה מורכבת, שאין דומה לה במתקני כליאה אחרים בעולם. גם בישראל, כלא 'דמון'

רב-כלאי פרדי בן-שטרית, קצין אג"מ, מוסיף: "חלק לא קטן מהשב"חים היו בעבר אסירים בטחוניים, גם אם המאסר הנוכחי שלהם הוא על עבירות שב"ח. כלומר, הם עדיין בקשר עם גורמי פח"ע (פעילות חבלנית עוינת). מדובר באוכלוסייה מורכבת, תושבי שטחים, ואנחנו צריכים להיות עם היד על הדופק כל הזמן, בכל שעות היממה".

גם מפקד המשמרת, כלאי אילן סברסקי, חושב כמו בן-שטרית. "אמא אחת באה לבקר היום את הבן שלה, שיושב ב'דמון', הוא מתאר. "מחר היא מבקרת בן אחר שלה, אסיר בטחוני, ששוחה בכלא 'גלבע'. יש כאן אסירים שבני משפחה שלהם הם אסירים בטחוניים, או שהם עצמם היו אסירים בטחוניים. הכול כאן מאד מורכב. אי אפשר להתעלם מעובדות אלה".

תפיסת הפעלה חדשה

רק בשבוע בו ביקרנו ב'דמון', שוחררו ממנו 100 אסירים שב"חים. 30 אסירים נקלטו כאן ביום אחד. המקום דומה לתחנת רכבת, עם דינמיקה של בית מעצר. שחרורים רבים נעשים במחסומים, מה שמצריך ליווי מיוחד. לאחרונה, החלו לכתוב בבית הסוהר את תפיסת ההפעלה ביחס לאוכלוסיית השב"חים. נציב שב"ס כבר אשרר עקרונות את כתיבת תפיסת ההפעלה על ידי סגל הכלא, אחרי שעקרונותיה הוצגו בפניו. "בדרך כלל מי שכותב

"יש לנו אתגר, כאנשי 'דמון', להשפיע על הדרך בה יתנהל הארגון בשנים הבאות בנושא השב"חים, שהרי נושא רגיש זה לא ייעלם מעצמו"

תפיסת הפעלה הם גורמי הנציבות", מבהיר ביטן, "אלא שבמקרה הזה, אין מי שמבין בשב"חים יותר ממי שעובד כאן, ב'דמון'. תורת ההפעלה של השב"חים היא משהו שלא קיים באף מקום אחר. האנשים שלי שאלו אותי 'למה דווקא אנחנו?' עניתי להם במילים פשוטות: 'אין מי שמבין בשב"חים יותר מכם'".

איך תיראה תפיסת ההפעלה החדשה?

"אנחנו מתכוונים לבטא ולהטמיע את התפיסה שלנו לגבי סדר-יום לאסירים אלה, שיכלול פעילויות תעסוקה וחינוך. יש שתי אפשרויות: להסדיר את המצב הקיים בצורה טובה יותר, או להקים בית סוהר מיוחד לשב"חים, עצורים ואסירים, שיתנהל על פי תפיסת הפעלה אחת. יש לנו אתגר, כאנשי 'דמון', להשפיע על הדרך בה יתנהל הארגון שנים קדימה בנושא רגיש זה, שהרי נושא השב"חים לא ייעלם מעצמו".

סיכון גבוה לבריחה

כלא 'דמון' הוקם לפני כמעט 60 שנה, בשנת 1953. ביטן הוא המפקד ה-27 של בית הסוהר. הכלא נבנה על ידי האסירים עצמם, שהגיעו לכאן מבתי כלא אחרים. בשלב ראשון, סבל הכלא מבעיות בטחוניות קשות. אסירים רבים הצליחו לברוח ממנו, וגורלם של ארבעה מהם לא נודע עד היום. גם בהמשך, כשהתייצב מעמדו של

גנ"מ מוני ביטן: "רק מי שלוקח סיכון והולך רחוק, מגלה כמה רחוק הוא יכול להגיע"

הכשרה ארצי לכלבנים בכלא. אנחנו לא נחים, ויודעים שאסור לנו 'להירדם בשמירה'. פשוט לא ישנים בלילה".

"מארג אנושי מדהים"

הסגל של 'דמון' מורכב מתמהיל של סוהרים, סוהרי חובה וקבע, צעירים, ותיקים, בני כל העדות, הדתות והגילאים. "מארג אנושי מדהים", מציין ביטן. בין הסוהרים מצאנו את רנא נוג'ידאת, בדווית המתגוררת בעילבון, שהתנדבה לצבא כסוהרת חובה. היא כבר בת 27, חריגה בין סוהרי החובה, בעלת תואר ראשון ותעודת הוראה. לפני 'דמון' שירתה ב'גלבווע'. היא מספרת כי בתקופת הטירונות בצה"ל, לפני שהגיעה לשב"ס, חששה לחזור הביתה עם המדים ולכן קיבלה אישור מיוחד ללבוש בגדים אזרחיים ביציאה. "היה לי חשוב להתגייס לשב"ס", היא מסבירה, "למרות שהסביבה ממנה אני באה לא מעודדת את זה. כשהמשפחה הפריעה לי להתגייס ולא רצתה שאעבוד בבית סוהר, החלטתי להגיע לשירות דרך הצבא. אני מודעת לכך שאולי אשלם מחיר כבד. אולי לא אתחתן ולא אקים משפחה, בגלל שהתגייסתי ובגלל שאני לובשת מדים ומשרתת בתפקיד בטחוני. בחברה שלנו, אשה במדים זה דבר לא מקובל. אבל אני אוהבת את המערכת ורוצה להתקדם בה".

אילו תגובות את מקבלת מסוהרים אחרים?

"גם בשבילים אני עוף מוזר, הם מתפלאים. אני סוהרת חובה, אבל אני לא בגיל של סוהרי החובה. יכולתי להרוויח משכורת טובה בחוץ, ובמקום זאת אני מרוויחה כמו חיילת. מצד שני, אני נמצאת בדיוק במקום בו רציתי להיות. אני מוקפת אנשים טובים, שיש להם אוזן קשבת. ההרגשה היא שמי שנותן, מקבל תמורה".

בעוד שבעה חודשים רנא משתחררת, ומתכננת להמשיך ולהיות סוהרת קבע. החלום שלה הוא להיות קצינת חינוך. "אין דבר שעומד בפני הרצון", היא מחייכת.

"אני עובר ליד
האנדרטה בדרך לכלא,
והתחושה שלי מאד
קשה. אני רואה את
העצים שנשרפו, ומתחת
לגזעים שהשחירו
מהאש מתחילה צמיחה
חדשה של היער.
המראה מעורר בי
הרבה כאב"

מרוחקים ונמצאים בסביבה מיוערת. שלא כמו בתי סוהר בדרום, שם מעלים מסוק ומאטרים מיד אסיר שברח - כאן, אם יברח אסיר, יהיה קשה מאד לאתר אותו".

אז מה עושים כדי למנוע בריחת אסירים?

"אנחנו משדרגים ומשפרים כל הזמן את מעגלי האבטחה בבית הסוהר, וגם עוסקים במניעה. סגל הביטחון ועובדי היום מבצעים המון תרגולות, ויש גם מערכי אבטחה ייחודיים: צוות פרשים שעובד 24 שעות ביממה ומערך כלבים ייחודי עם מרכז

'דמון' כמתקן כליאה, המבנה שלו נחשב ישן וירוד ומיקומו בעייתי. פעילויות שנעשו באותה תקופה בכל הנוגע לרווחת אסירים הצליחו, לא מעט הודות לסגל המסור שאייש את המתקן.

בשנת 2000, עם פתיחת בתי הכלא החדשים בשירות בתי הסוהר, הוחלט לסגור את 'דמון'. פחות משנה אחר כך, בעקבות אינתיפאדת 'אל-אקצה' והעלייה הגדולה במספר האסירים הבטחוניים, הכלא שוב נפתח. היום יש בו, כאמור, כ-500 אסירים ו-155 אנשי סגל. המבנה עדיין ישן אבל צוות 'דמון' מחולל פלאים גם בתחום הזה. "החולשה הפכה לאתגר, שהוביל לעשייה", מספר ביטן.

רק בשנה האחרונה, נבנה חדר אוכל חדש לסגל ושודרגו המגורים. בימים אלה נבנים גם שלושה משרדים, אחד לכל מפקד משמרת. זה היה חלומי של ביטן כשהוא עצמו היה מפקד משמרת, והוא מגשים אותו עכשיו. מפעל התעסוקה הקטן שודרג והורחב. היום מועסקים בו מדי יום כ-40-60 אסירים. הצרות הטוילים והתאים שופצו בסיוע המחוז הצפוני, והושם דגש על הדיכוי הביטחוני. כמו כן הורחב שביל האש מסביב לבית הסוהר, כחלק מלקחי אסון הכרמל. את רוב התוכניות והמיזמים מוביל סגל 'דמון'. כך למשל, כשרצו להתייעל ולהוזיל עלויות, ביטן, מפקד הכלא, עמד וריתך במו ידיו.

תשתיות ישנות

"תחזוקת הכלא טובה אבל הוא בנוי על תשתיות מאד ישנות", מודה בן-שטרית. "מבנים ישנים מצריכים תחזוקה שוטפת, משום שהם מעלים מבחינתנו את רמת הסיכון לבריחה של אסירים. גם המיקום הגיאוגרפי של הכלא מאד בעייתי. מצד אחד, יוצאים למרפסת ממנה נשקף הים הכחול ומסביב יער שכבר מתחיל להוריק, באמת נוף משגע. מצד שני, הסיכון מרחף כאן באוויר כל הזמן. ראשית, הנגישות לכלא מאד קשה, עובדה שחווינו על בשרנו באסון הכרמל. אנחנו

לקחי אסון הכרמל

נדמה שכלא 'דמון' ייצרב לעד בזיכרון הציבורי עם אסון הכרמל. הסוהרים, השוטרים ולוחמי האש שנספו באסון, היו בדרכם לפנות אסירים מ'דמון'. בסופו של דבר המשימה בוצעה, האסירים פונו. אלא שבדרך, נפלו רבים וטובים על משמרתם. סגל 'דמון' לקח על עצמו לטפל באנדרטה לזכר חללי האסון, שנמצאת סמוך לכלא. פעמיים בשבוע יורד לשם המפקד ביטן יחד עם מספר אנשי סגל. הם מנקים את האנדרטה ומטפלים בה ובכל בעיה שמתעוררת סביבה. ביטן: "כלא 'דמון' קשור להר הכרמל, לאנדרטה ולאסון שקרה כאן מעכשיו ולעולם. כל מה שיתרחש במקום הזה, באופן ישיר או עקיף, אם נרצה או לא נרצה, יהיה תמיד תחת הכותרת 'אסון הכרמל'".

"כל יום", הוא משתף, "אני עובר ליד האנדרטה בדרך לכלא, והתחושה שלי היא מאד קשה. אני רואה את העצים שנשרפו, ומתחת לגזעים שהשחירו מהאש מתחילה צמיחה חדשה של היער. המראה מעורר בי הרבה כאב".

ביטן קיבל את הפיקוד על כלא 'דמון' תשעה חודשים אחרי האסון. "לא דיברנו על השריפה במלים", הוא מספר על המפגש עם הסגל שעבר חוויה קשה, "אבל דיברנו בעיניים, בתנועות ידיים, בדאגה".

הדברים תורגמו גם למעשים. "קודם כל, הבהרתי להם שאנחנו בית סוהר חזק", מדגיש ביטן. "בית סוהר שיכול לתת מענה לכל תרחיש. היה לי חשוב שהסגל יבנה תחושה של ביטחון, שתגיע מתוך תחושה של מסוגלות".

איך בונים את הביטחון מחדש?

"הפקנו לקחים, למדנו. העמקנו את הקשרים עם רשות הטבע והגנים, עם גופי הביטחון וההצלה וגם עם הרשויות המקומיות באזור. תרגלנו ואנחנו עדיין מתרגלים, בעיקר מצבי קיצון. הסגל כאן מכוון למטרה של הצלת חיי אדם, זהו ערך עליון. אנחנו מנסים לתרגל אינספור תרחישים אפשריים. הכנו בעבור המפקדים פנקסים מיוחדים, פנקס כיס

"הפקנו לקחים, למדנו.

העמקנו את הקשרים

עם גופי הביטחון

וההצלה וגם עם

הרשויות המקומיות

באזור. תרגלנו ואנחנו

עדיין מתרגלים, בעיקר

מצבי קיצון. הסגל כאן

מכוון למטרה של הצלת

חיי אדם, זהו ערך

עליון"

למפקד, הכוללים דרכי פעולה במגוון תרחישים. סכנת שריפה ריחפה מעל הכלא הזה גם לפני אסון הכרמל. המטרה היא לצמצם סכנה כזאת בעתיד, לתת מענה. אנחנו מחוברים בטבור לשמורת הטבע, ואנחנו מודעים גם לסכנות".

"כולם דואגים לכולם"

באפריל השנה נערך בכלא תרגיל רחב היקף בשיתוף עם שירות הכבאות הארצי. במסגרת

התרגיל הוכן תרחיש לפיו היה אירוע שריפה בתוך הכלא ומחוצה לו. פונו אנשי סגל שנפגעו כביכול, וגם אסירים. כמו בבתי סוהר אחרים, גם ב'דמון' מופעלת מערכת 'מציל', המשותפת לשב"ס, למשטרת ישראל, לשירותי הכבאות ולמגן דוד אדום. כל אירוע חריג מדווח במסגרת מערכת זו באותה רשת קשר.

מסביר בן-שטריט: "יש לנו שיתוף פעולה מלא עם כל גופי הביטחון - משטרת ישראל, רשות הטבע והגנים, קק"ל ושירותי הכבאות - שמסייעים לנו באופן שוטף. אנחנו עושים הכול כדי לטפח אתם קשרים מקצועיים הדוקים, הן כלקח מאסון הכרמל והן כחלק מהתנהלות מקצועית תקינה. כתוצאה מכך, הרחבנו את שביילי האש, למניעת שריפות, שיפרנו ועיבינו את מעגלי האבטחה בבית הסוהר ואנחנו מבצעים כל הזמן אינספור תרגילים ותרגולות".

באוקטובר הקרוב אמור להיערך ב'דמון' תרגיל רחב-היקף נוסף. כל תרגיל וכל אירוע מתוכננים עד היסוד. גם רמת המשמעת בבית הסוהר גבוהה מאד. בביקורות שנעשו לאחרונה על ידי הסגוריה הציבורית, מספר ביטן, זכה בית הסוהר, למרות המבנה המיושן שבו הוא נמצא, במשובים חיוביים. 'דמון' היא יחידה משפחתית. קטנה, חמה, כולם דואגים לכולם. הסוהרים, אבל גם אסירים, קוראים לביטן 'המפקד'. "לא תמצא בדל סיגריה על הרצפה", הוא מציין בגאווה. "האחרים רואים שאני מרים לכלוך מהרצפה, ואז גם הם עושים כמוני". שנים אחרי שהגיע ל'דמון' בתור סוהר ביטחון, ביטן מביט על הכלא בגאווה. באחד הטקסים הוא הכריז, בפרפראזה על תיאורה של ירושלים בתלמוד הבבלי: "עשרה קבין של יופי נפלו על שב"ס", תשעה נטלה דמון ואחד כל שירות בתי הסוהר".

"אני משנן לסוהרים שלי שהם יכולים לעשות בדיוק את אותה דרך שאני עשיתי", ביטן מסכם, "ההתקדמות שלי עד לתפקיד מפקד כלא היא ההוכחה לכך שהכול אפשרי".

מתחקיר האירוע עולה כי...

התחקיר הוא כלי פיקודי חשוב, המסייע רבות למפקדים ומביא לשיפור היכולת המבצעית ■ ארגון השואף ללמוד על עצמו ולאמץ גישה של מצוינות, כמו שירות בתי הסוהר, נעזר בתחקיר ככלי מובהק לחולל למידה ולקדם הפקת לקחים מוצלחת

לממש את האחריות הפיקודית שלהם, מאפשר שיפור היכולת המבצעית, שיפור אמצעים, עדכון והתאמה של תרגולות מבצעיות והבנה כיצד פועל הצד השני, במקרה שלנו - האסיר."

איך זה עובד? כאשר קורה אירוע והמפקד האחראי נדרש או רוצה לבצע תחקיר, עומד לרשותו איש תוכן מקצועי. איש התוכן הזה (און יהב או מי מטעמו) מגיע אליו ומסייע לו לנתח את האירוע, לשאול שאלות מתאימות ולכתוב בסופו של דבר דין וחשבון מסכם. הרעיון הבסיסי, בניגוד לעבר, הוא לאפשר למפקדים לתחקיר אירועים בעצמם. מפקדים מבינים היום שהתחקיר משרת, קודם כל - אותם. כל תחקיר עובר דרך קצין התחקירים, שעורך לו בקרת איכות.

"זאת תפיסה שדומה לתפיסה הצה"לית", מציין יהב. "מי שמפקד על האירוע הוא גם זה שמתחקר אותו. התחקיר לא מחליף כלים אחרים של ביקורת או בדיקה אלא להפך, הוא פועל בערוץ פיקודי פנימי. מפקד שתחקר אירוע והסיק מסקנות - מבצע שינויים בהתאם."

"החלטה ערכית"

מה קורה כשהמסקנות העולות מתחקיר אירוע אינן תמיד לטובת המפקד?

"אני יכול לומר בגאווה שככלל, מפקדים בשב"ס מעדיפים למידה ארגונית על פני שרידות אישית. מתוך החלטה ערכית שבבסיסה הבנה שאין אפשרות ללמוד בלי 'לשים את הדברים על השולחן'. המפקדים מרגישים שהם מחויבים קודם כל לשלום הסגל, לשלום האסירים ולשלום הציבור ורק אחר כך - לעצמם. ההבנה הזאת היא שמובילה אותם להתנהל בפתיחות במהלך התחקיר. הם גם יודעים שמפקד שמתחקר הוא מפקד מוערך יותר."

מה לגבי אירועים מוצלחים?

"אנחנו מתחקרים גם הצלחות, ודאי. גם כדי לשלול מקריות בתוצאה, גם כדי לשתף בידע וגם מתוך הבנה שהטוב הוא אויבו הגדול של המצויין."

עם זאת, יהב מציין כי לא כל אירוע מתוחקר. "אנחנו לא רוצים ליצור זילות בתחום, התחקיר נועד לאירועים ליבתיים", הוא מבהיר.

רב-כלאי און יהב

נעמה תלם

מיד בתום פינוי ביס"ר דמון וכרמל בשריפה בכרמל, ב-2 בדצמבר 2010, הוחלט בשירות בתי הסוהר לתחקר את האירוע. הארגון ראה בכך חובה מקצועית וחובה מוסרית, להרוגים ולבני משפחותיהם. דו"ח התחקיר הועבר למבקר המדינה, שחקר אף הוא, מתוקף תפקידו, את האירוע. "בסופו של דבר", מתאר רב-כלאי און יהב, קצין תחקירים שב"ס, "המבקר קיבל את כל התשתית העובדתית שהיתה בבסיס התחקיר של שירות בתי הסוהר, אחת לאחת. במשך חודשיים תחקרנו את כל בעלי התפקידים באירוע, מהנציב ועד אחרון המפקדים בכלא 'דמון' (כולל שלושת הניצולים מהשריפה), עברנו על יומני מבצעים, תמונות, סרטונים לרבות ממשקים מול גורמים חיצוניים. אחרי כל העבודה האינטנסיבית הזו, גיבשנו תשתית מדויקת שהמבקר קיבל. בשירות בתי הסוהר הוסקו מסקנות והחלו ליישם את הלקחים מהאירוע עוד לפני שדו"ח מבקר המדינה פורסם."

בחמש השנים האחרונות תפס נושא התחקיר בשירות בתי הסוהר תאוצה. מדובר בשינוי תפיסה ובתהליכים תרבותיים המשתנים בתוך הארגון ומחוצה לו. "ארגון שרוצה ללמוד על עצמו ולאמץ גישה של מצוינות, נעזר בתחקיר ככלי מובהק לחולל למידה", מסביר יהב ומוסיף: "המדד להצלחת התחקיר הינו עד כמה ובאיזו מידה אנחנו מצליחים ליישם את הלקחים שהופקו בשטח. אין שום טעם ושום תועלת בתחקירים שנשארים על המדף."

למידה והטמעה

בניגוד לדעה הרווחת, התחקיר אינו שייך לעולם הביקורת אלא לעולם הלמידה. במסגרת התחקיר מנתחים אירוע, שרשרת אירועים, פעילות, מבצע או מיום. התהליכים המרכזיים מנותחים, ביחס למטרה או לתוצאות, ולבסוף מפקדים לקחים שמימושם, יאפשר שיפור ביצועים בעתיד. "מטרת התחקיר היא למידה והטמעה", ממשיך יהב. "לא איסוף ראיות, לא חיפוש אשמים ולא העמדה לדין משמעת. זהו כלי פיקודי שמסייע למפקדים

"המדד להצלחת
התחקיר הינו עד כמה
ובאיזו מידה אנחנו
מצליחים ליישם את
הלקחים שהופקו בשטח.
אין שום טעם ושום
תועלת בתחקירים
שנשארים על המדף"

תחקיר כאבן יסוד בשיפור המוכנות לחירום

את קפיצת המדרגה המשמעותית ביותר אותה אפשר התחקיר מייחס ייב לתחום המוכנות הארגונית לחירום. "בנושא הזה, הידע המקצועי והפוזיציה של התפקיד, אפשרו לנו לפעול, להשפיע ולקדם את הארגון במעגל רחב הרבה יותר".

בכך מתכוון ייב, בין היתר, לבנייה וניהול תחום התרגילים המערכתיים בארבע השנים האחרונות, בהם תרגילי 'שתי וערב', 'נקודת מפנה' ולאחרונה - תרגיל 'אין מנוס' במסגרתו פונה לראשונה ביס"ד באופן פסי מלא.

"הצלחנו לייצר רצף תרגילים במרבית מתארי החירום הלאומיים - מלחמה, אסון המוני ורעידת אדמה. כל תרגיל מציב למתורגל אתגרים ברמת קושי מתפתחת ובוחר את אופן יישום הלקחים שהופקו בתחקיר התרגילים והאירועים הקודמים. הפעילות הזו מאפשרת שיפור דרמטי ביכולות הארגון בתחומי הפו"ש, קליטות המוניות, אירועי עורף, הפס"ד רב-זירתי ורציפות תפקודית".

מניעת טעויות בעתיד

בשלוש השנים האחרונות פיתחו בשירות בתי הסוהר מודל תחקירי מותאם לארגון, בין השאר מבחינת שפה ומושגים. כל קורסי הפיקוד היום, מקורס מש"קים ועד לקורסים בכירים בשירות, עוסקים בין השאר בשאלה 'איך מתחקרים?'. "החוכמה היא לא רק לאסוף ממצאים אלא גם לנתח אותם, להבין מה עבד ומה לא", מדגיש ייב. אירועי דגל או אירועים מערכתיים מועברים לתחקיר אצל ייב והצוות שלו. אלה הם תחקירים ארגוניים. כך למשל קיבל ייב לידיו את התחקירים בנושא שביטות הרעב של האסירים הבטחוניים, מבצע השחרור של גלעד שליט (על שני שלביו), פרשת ספינת המרמרה ועוד. במקרים האלה, אחרי שמפקד מתחקר אירוע, התחקיר עובר מהיחידה למחוז, שם נעשית 'הכללת לקחים' ומשם לקצין התחקירים של שב"ס.

לתחקיר יש משמעות עצומה בכל ארגון, לא כל שכן בשירות בתי הסוהר. "ארגון שלא לומד ולא משתכלל מול היריב שלו, נשאר מאחור", קובע ייב. במקרה של שב"ס, לא מדובר ב'יריב' בדיוק אלא באוכלוסיית בתי הסוהר, האסירים. להם, מפרט ייב, יש פנאי רב ללמידה. הם משתכללים כל הזמן. נוסף על כך, אם נופלת טעות בארגון כמו שב"ס, היא יכולה להיות קריטית. "ארגון שאחראי על חיי אדם - אנשי צוות ואסירים, ובמובנים רבים גם על שלום הציבור - לא יכול להרשות לעצמו טעויות שחוזרות על עצמן. ארגון כזה חייב להפיק לקחים ולמנוע טעויות דומות בעתיד. מכיוון שמדובר בארגון כליאה לאומי, יש ציפייה ציבורית משב"ס למקצוענות, מקצועיות ואמינות. התחקיר מאפשר הטמעה של ערכי שב"ס ומעודד חשיבה וביקורתיות".

הזמן הוכיח שתחקירים שכבר בוצעו בנושאים משמעותיים, חלקם לגבי אירועים שחזרו על עצמם, מיקדו את תהליכי הבנייה והפעלת הכוח בשב"ס. הדוגמאות בהקשר זה הן בעלות חשיבות רבה. "למשל, כל עולם אירועי האש שלנו", מדגיש ייב. "ניתוח רוחבי של האירועים האלה הוביל ליצירת תוכניות מערכתיות שכבר מומשו. היום, לא מעט בזכות מסקנות שעלו מתוך התחקירים, מוכשרים

לדברי ייב, הצלחה דומה נרשמה גם בכל הנוגע לנושא הביטחות בנשק. "שינינו, לאור תחקירים שעשינו, את כל תוכנית ההכשרה בנשק לסוהרי הביטחון", מתאר ייב. "גם כאן חלה ירידה משמעותית באירועים של פליטות כדור, למשל. אם לפני שלוש שנים היו לנו, לצערנו, שבעה אירועים של פליטות כדור, הרי שבשנתיים האחרונות נרשמו שלושה אירועים בסך הכל".

בסוף שנת 2011 נערך בשירות בתי הסוהר סקר בקרב המפקדים לגבי התחקיר ככלי עבודה. למידת מידת ההטמעה בשטח מהסקר עלה שהתחקיר מהווה היום חלק בלתי נפרד מהתפיסה הארגונית. בשירות קיים כבר מאגר של תחקירים, שפתוח בפני כל מפקד המעוניין ללמוד ולהיחשף למגוון אירועים. "השימוש בכלי התחקיר הולך וגובר", אומר ייב בסופו. "מבחינים בכך אם בודקים את מספר התחקירים ואת האיכות שלהם. במקביל, יש שינוי בתפיסת המפקדים: מרביתם מצינים שיש עלייה בכמות התחקירים ביחידה שלהם. כולם מבינים היום שהתחקיר משרת אותם, וכי כדאי להם להשתמש בו. יחד עם זאת מדובר בתהליך הטמעה מתמשך ועבודה רבה עוד לפנינו".

סוהרים כלוחמי אש. כמו כן, הותקנו מערכות גילוי-אש וכיבוי-אש אוטומטיות באגפים. נעשה שינוי של התפיסה המבצעית ונקבע שהצלת חיים קודמת לאבטחה".

כלי יעיל למפקד ולארגון

כיצד השפיעו תחקירים על נושא קריטי כמו בריחות אסירים?

"בעקבות ניתוח רוחבי של תחקירי בריחות מבתי סוהר, שב"ס ביטל את 'זמת ביטחון מזערית', ופיתח את תו"ל 'ענן עשן' בתגובה לאירוע בריחה". ייב ממשיך: "התחקיר מיקד את הבנת המפקדים גם בכל הקשור לנושא אובדנות אסירים. תחקיר של עשרות אירועים אובדניים הביא לגיבוש 'תוכנית שבעת הצעדים'. מימוש התכנית הוביל לירידה משמעותית במספר המקרים האובדניים. בשנת 2009 היו לנו 13 אירועים כאלה, לעומת שלושה אירועים השנה. אמנם לא התחקיר גרם לירידה המספרית, אבל התחקיר בהחלט עזר למקבלי ההחלטות להכריע לגבי סדר הפעולות שצריכות להיעשות במקרים כאלה, כדי להוביל בסופו של דבר לשיפור המתחייב".

הורות מתקרבת בשלט רחוק

שני עשורים פועל בהצלחה מיזם שהינו פרי שיתוף-פעולה בין שירות בתי הסוהר למכון אדלר* בנושא הורות בקרב אסירים ■ במסגרת המיזם מתכנסות מדי שנה ב-20 בתי סוהר קבוצות אסירים ואסירות, העוסקות בתפקוד האסירים כהורים גם מאחורי הסורגים ■ אבא ואמא תמיד ובכל מצב

עין-יה זיו-טל

בתי הסוהר. מה שהחל בשנת 1992 בבית מעצר 'ניצן' כיוזמה מקומית, התרחב והגיע כיום למספר המכובד של 20 בתי סוהר, בהם פועלות קרוב ל-70 קבוצות של אסירים-הורים. המיזם מתפרש מבתי הכלא 'חרמון' ו'צלמון' בצפון ועד 'נפחא' ו'סהרונים' בדרום, ובסך הכול משתתפים בקורסים כ-650 אסירים בשנה.

מסבירה סג"ד לבנה לוי-שי, רע"ן חינוך והשכלה: "ההוקרה וההערכה שלנו נתונות למאות המתנדבים של מכון אדלר לאורך השנים, המנחים את קבוצות האסירים. כמו כן, אנו מודים לציפי

בתוככי בית הסוהר. אפילו בדמינונו הפרוע לא יכול היה לראות את עצמו, איש חרדי, משתתף בקבוצה יחד עם אסירים נוספים ומדבר על הדברים הכי אישיים בחייו. הוא בוודאי לא יכול היה לחשוב שדווקא מכאן יצעד לחיים חדשים, כאב גאה שהקשר שלו עם ילדיו הוא פתוח, גלוי, תומך וחם (ראה מסגרת).

"הורות בשלט רחוק", מודל עבודה בקבוצות המיועד להורים אסירים, חוגג 20 שנה להקמתו. זהו שיתוף פעולה מרתק בין מכון אדלר לבין מחלקת חטו"ש - ענף חינוך והשכלה בשירות

האסיר מ. אינו יכול לשכוח את הרגע בו נכנס בשערי הכלא ואת הנקישה הכבדה של מנעולי הדלתות שנסגרו מאחוריו, בזו אחר זו. היום, כשהוא כבר סופר את החודשים שנותרו עד לשחרורו, הוא מתקשה לחבר בינו לבין הגבר האומלל והמיואש שהיה אז, לפני שלוש שנים. מתהומות הייאוש והחרטה, מתחושת התסכול העמוקה, מהבלבול ומהעצב על הנתק מאשתו ומששת ילדיו - מ. לא תאר לעצמו איזה מהפך הוא עתיד לעבור, דווקא

"למדתי להקשיב לילדים"

מ. הוא איש חרדי, נשוי ואב לשישה, שנשפט לשלוש שנים וחצי וכעת נמצא בסבב חופשות. "בימים הראשונים בכלא פשוט ישבתי ובכיתי, דבר שלא קרה לי מאז ילדותי. הרגשתי קושי ובדידות, בעיקר בשל חסרונם של הילדים והראגה כיצד הם יסתדרו בלעדי. העובדה שהייתי לפני כן במשך עשרה חודשים במעצר-בית ובתקופה ההיא נקשרתי עוד יותר לילדים, רק חידדה את הקושי".

לקח לו שנה, לדבריו, להשלים עם המציאות של הכלא ועם הנתק מהבית. לאחר שנה החל ליטול חלק בקבוצות תמיכה בנושאי מודעות עצמית, זוגיות וגם הורות בשלט רחוק. "כאן הבנתי שמערכת היחסים שלי עם הילדים היתה עד אז שטחית ולא היתה נתינה אמיתית. עבדתי קשה כדי לשנות את זה. למדתי שגם אם אני אבא רק ב-20 אחוזים, אז בכל שיחת טלפון או ביקור אני למעשה מעניק להם 100 אחוזים. למדתי להקשיב לילדים, ולהקשיב דרך הטלפון זה לא דבר פשוט. למשל, אחד הילדים שלי סיפר לי בטלפון שסולק מבית הספר בגלל מריבה עם ילדים אחרים. חשתי מיד אשמה שהנה, בגללי זה קרה, הייתי במצוקה בשיחה. בקבוצה הבנתי שאני יכול לעשות רק את מה שניתן במסגרת הכלא, זה המקסימום - ולכן, לשקוע במרה שחורה זו לא אפשרות, זו לא דרך. למדתי ששיחת טלפון מעורדת לילד תורמת לו הרבה מאוד".

"בכלל", ממשיך מ., "קיבלתי המון כלים: עידוד, חשיבה חיובית, שיתוף. הבאתי את הילדים לביקור בכלא אחרי שבעה חודשים. היה לי חשוב שיראו שאבא עשה מעשה לא טוב ועכשיו הוא משלם. זה לא קל. לפני שחזרתי מהחופשה האחרונה בבית, הבת הבכורה שלי אמרה לי: 'תיזהר, זו הפעם האחרונה שאתה בבית סוהר, יותר לא נסלח לך'. חזרתי לכלא בלב כבד, אבל זה לא גרם לי להצטער ששיתפתי את הילדים. היום אני חושב שהלוואי והרבה אבות בחוץ היו מתפקדים כמוני. אני מתקשר לילדים כל יום, מעניק לכל אחד מהם תשומת לב מלאה. בביקור בבית לקחתי אותם לגן החיות, לכותל. חשוב לי מאד שלא יחושו נחיתות מול ילדים אחרים בגלל שאביהם היה בכלא. אני מגדל אותם כך שיאמינו כי הם הטובים ביותר וכי יש להם אבא חזק. למדתי לא להזניח בעיות, ולעבוד איתם על גילוי רגשות. הבנתי שילד הוא כמו פרח: אם לא מטפלים בו מגיל קטן, הוא ינבול. בסדנה הבנתי שהגעתי לכלא כי משהו בחינוך שלי לא היה תקין. אבא שלי לא השקיע בי. ההחלטה שלי היא שמה שאני לא קיבלתי, אעניק לילדיי".

אסנת הראל

וירצו, שכינה בעבר כראש ענף חינוך והשכלה, לתמי איפולח, המנהלת המקצועית ולמרי בת ציון, הרכות, שהניחו את היסודות להקמתו של המיזם. משיתוף הפעולה הפורה הזה צמחו קורסים נוספים של מכון אדלר בבתי הסוהר, העוסקים בנושאים כמו: מודל האדם, זוגיות, גיל ההתבגרות, חזרה לחיק המשפחה, הגיל השלישי, בני נוער בכלא 'אופק' ועוד".

לדברי אסנת הראל, מנכ"ל מכון אדלר בישראל, מדובר בפיתוח מודל עבודה שהוא יחיד במינו בעולם. יש לציין כי כאות הוקרה על מפעל חשוב ומשמעותי זה, זכו מכון אדלר ושב"ס בפרס ICPA (הארגון העולמי של מוסדות התקון) ב-2004. המיזם החינוכי הוצג ונלמד גם בשני כנסים בינלאומיים של מכון אדלר.

המשפחה כעוגן חיובי ושיקומי

בכל בית סוהר פועל "מרכז חינוך", במסגרתו יכולים האסירים ליהנות מהשלמת השכלה, סדנאות, חוגים ופעילויות במגוון תחומים. במסגרת זו פועלות גם קבוצות "הורות בשלט רחוק". התפיסה המנחה את מודל העבודה של הקבוצות היא שהאסיר אינו חדל להיות הורה, גם כשהוא נמצא מאחורי הסודגים. אמנם ההתמודדות עם ההורות מתבצעת בשלט רחוק, אבל גם הורה בשלט רחוק מסוגל להמשיך ולמלא חלק מתפקידיו במשפחה, ולשמש דמות משמעותית ואפילו סמכותית לילדיו. בקבוצה, האסיר נתפס קודם כל כאדם וכהורה. כמו כן מושם דגש על היותו חלק מהחברה ומהקהילה, אליהן הוא אמור לחזור עם שחרורו. הגישה 'אדלריאנית' גורסת כי תחושת ההשתייכות למשפחה ולקהילה היא המאפשרת לאדם לחוש ביטחון ולבנות את זהותו. זהו גם הבסיס המנחה את העבודה בקבוצות האסירים והאסירות.

"ענף החינוך בשירות בתי הסוהר נטל על עצמו

כל אחד בן שעה וחצי", היא מפרטת. "הבחירה היא באסירות ובאסירים שפוטם שהם הורים (נשואים, רווקים, גרושים או אלמנים), למעט אסירים המרצים מאסר בגין עבירות מין ואלמויות במשפחה. גם אסירי עולם נוטלים חלק בקבוצות. בעיקרון, אנו מאתרים אסירים בעלי מוטיבציה ונכונות לשינוי".

הקשר של אסיר עם ילדיו מאופיין לעיתים בריחוק ולא פעם בנתק ממש. הקבוצה, לדברי רובמן, אמורה לסייע בבנייה מחדש של מערכת היחסים שהשתבשה, ותפקידה לעזור לאסיר לבנות את מקומו בתוך המערך המשפחתי. "ההצלחה היא כאשר אסיר מתחיל, באופן פעיל, למלא תפקיד הורי-חינוכי בחיי ילדיו".

במפגשים מושם דגש על מודעות לרגשות ההוריים של האסיר, גם בכלא, לקשר שלו עם אסיר ילדיו, ונבחנות דרכים לסייע למשפחה להתמודד עם המצב. "העבודה בקבוצה", מבהירה רובמן, "אמורה להכין את האסיר לתפקיד ההורה, באופן מלא, עם שחרורו וחזרתו לחיק המשפחה. המטרה שלנו בשב"ס היא להעצים את האסיר ולהעניק תמיכה ומשמעות לתפקידו כהורה, שלא פעם אופייני, גם לפני המאסר, כנוכח-נפקד".

בקבוצות האימהות בכלא 'נווה-תרצה' המצב מורכב יותר. "ברוב המקרים אין אב בתמונה ועל כן, ברגע שהאם יוצאת מהבית, נשלחים הילדים

"על פי עקרונות השיתוף האדלריאני לומדים לשתף את הילד במה שקורה להורה-האסיר ולומדים שזה אפשרי גם בשיחת טלפון"

את המשימה לפתח ולהפעיל תוכניות המאפשרות את הקשר המשפחתי של האסיר, מתוך הבנה שהמשפחה היא עוגן משמעותי לתפקודו החיובי במאסר ולקליטתו ושיקומו בחברה לאחר ריצוי מאסרו", מסבירה רב-כלאי ורד רובמן, ראש תחום חינוך בכלא 'מעשיהו'. רובמן מלווה זה עשור את קבוצות האסירים-הורים, תחילה כקצינת חינוך ובהמשך כמדריכה של קצינות החינוך המלוות את הקבוצות. "בכל קבוצה משתתפים כ-12 אסירים, בממוצע, המתכנסים ל-12 מפגשים שבועיים,

"איך להתמודד עם השקר ועם גילוי האמת"

א. היא אישה נשואה ואם לשלושה, שפוטה לשנת מאסר אחת. היא מגדירה את עצמה כמי שהגיעה מרקע נורמטיבי, הגדרה שהתחדדה אצלה במהלך השתתפותה בסדנת "הורות בשלט רחוק" בכלא 'נווה-תרצה'. "לא היה סביר שאישה כמוני תגיע לאן שהגעתי, אבל זו עובדה. הגעתי לבית הסוהר ישר מהבית עם עשרה ספרי קריאה בתיק. כמוכן שלא היה לי מושג לאן אני מגיעה. היה לי פחד נורא מהבלתי-נודע".

היא זכתה, לדבריה, לתמיכה רבה מהבעל ומשני הבנים הבוגרים. ההתלבטות במשפחה היתה האם לספר לבת הזקונים, עדיין ילדה. "היא לא יודעת על כך עד היום", מתוודה א. כשהיא מתעמתת עם שאלת 'הסוד'. "היא ילדה מאוד עטופה ומוגנת, שאביה, אחיה והמטפלת הצמודה שלה דואגים לה, והיא אינה שואלת שאלות. המנחה שלנו בקבוצה, רונית, קיבלה את העובדה שבתי אינה יודעת על היותי בכלא, ועבדנו בעיקר על 'היום שאחרי': איך לספר לילדה את האמת אחרי שאשתחרר, ואיך להתמודד עם מה שהיה ה'שקר'. קיבלתי כלים כמו להגיד 'סליחה', ולהסביר שהסיבה להסתרה היתה הגיל הצעיר שלה. עבדנו גם על הגילוי, מדוע כולם ידעו והיא לא. אני מרגישה עכשיו מאוד בטוחה, כי יש לי תשובות".

"אנחנו משפחה מאוד מגובשת והבנים אמרו לי: 'לא משנה מה קרה - אנחנו תמיד מאחוריך'. כך גם הגיבו אמי ואחי והיחס שלהם אפשר לי לסלוח לעצמי. אבל חשוב לי להדגיש כי למרות הרקע האיתן הזה, ההשתתפות בקבוצת אדלר חיזקה אותי מאד. הבנתי דרך הסיפורים האישיים של בנות הקבוצה כמה טוב לי במשפחה, ושלא הכול מובן מאליו. קיבלתי המון כוח מהמפגש עם אסירות-אימהות אחרות. החוויה בקבוצה השאירה בי רושם עצום, בעיקר בשל השוני בין מקרה למקרה. המפגש שלי עם אשה שבתה בת ה-14 נאלצת עכשיו לגדל לבד את ארבעת אחיה היה מטלטל, ונתן לי פרספקטיבה למקום המוגן שלי. ילדה אחרת לא דיברה שנתיים עם אימה, ורק בזכות העבודה בקבוצה נוצר ביניהן קשר והיא הגיעה לביקור בכלא. או אשה שלא ראתה את ילדיה שנה שלמה, נלחמה על כך, והשבוע הם הגיעו בפעם הראשונה לבקרה בכלא. כל אלה קרו רק בזכות הקבוצה".

רב-כלאי ורד רובמן

למשפחות אומנה ואפילו לאימוץ. אנחנו כוללות בקבוצות נשים שילדיהן שוהים באומנה ואף כאלה שילדיהן נמסרו לאימוץ, משום שלתפיסתנו, כל אם כזו היא עדיין אמא. בקבוצה הן לומדות איך לשחרר שליטה ולקבל כלים ליציאה מהכלא, לקשר ולהורות טובים יותר".

אם אשתך את הילד - הוא ישתף אותי

התקשורת עם הילדים מתבצעת, על פי רוב, באמצעות הטלפון, בביקורים בכלא ובחופשות בבית. בקבוצות דנים לכאורה בנושאים פשוטים, כמו: 'איך לדבר בטלפון עם הילד', או: 'מה לומר לו בעת הביקור'. מתברר כי לאסירים-הורים דבר אינו פשוט. כל מפגש עם הילד עלול להיות טעון וכואב ולעיתים אף להביא לנתק.

מתארת רובמן: "בקבוצה מקבלים כלים אותם מיישמים אחרי המפגש. למשל, על פי עיקרון השיתוף ה'אדלריאני', לומדים לשתף את הילד במה שקורה להורה-האסיר ולומדים שזה אפשרי גם בשיחת טלפון. העיקרון האומר 'אם אני אשתף את הילד גם הוא ישתף אותי' פשוט עובד מצוין".

מספר אחד המשתתפים במיזם, האסיר ד.: "כשהייתי מדבר בטלפון עם הילדה שלי, בת ה-12, הרגשתי שאני מדבר 'אל הקיר' כי בכל שיחה היא היתה עונה רק ב'כן' או 'לא'. הרגשתי רע, כי רציתי שהילדה תשתף אותי בכול. הרגשתי חסר אונים ומתוסכל. יום אחד שמעתי על סדנת אדלר ופשוט הלכתי. במהלך הלימוד הבנתי עד כמה אין לי תקשורת עם הילדה, ובכלל. התחלתי ליישם את מה שלמדתי, אפילו דרך הטלפון. התחלתי לשתף

אחד התהליכים הכי מרגשים והכי משמעותיים, כי התובנה של האסירים היא שלא ניתן להיות בשקר, ושהכוונה להגן על עצמם או על הילד מביאה בעיקר לחשדנות. יש בגילוי 'הסוד' משהו מאוד משחרר".

מכון אדלר מאפשר לבני/בנות הזוג להשתתף אף הם בסדנה מקבילה במסגרת המכון. בוגרי הסדנאות בכלא יכולים להמשיך להשתתף, עם שחרורם, בסדנה במכון עצמו. כל אלה ניתנים ללא תשלום. "זה לא מובן מאליו", מדגישה רובמן, ומציינת שוב את הערכתה הרבה למחויבותו של מכון אדלר ולמסירות צוות המתנדבים שלו לאסירים. 🍀

*מכון אדלר הוא עמותה שנוסדה בישראל בשנת 1963 ועוסקת ביישום גישתו ההומניסטית-פסיכולוגית-חברתית של ד"ר אלפרד אדלר על ידי הנחיית קבוצות, הדרכת הורים וטיפול משפחתי בשלושה מעגלי חיים: משפחה (זוגיות והורות), עבודה וחברה-קהילה.

את הילדה במה שעובר עלי, להתיעץ איתה ולתת לה להבין שהיא שייכת. פשוט, אני מספר לה הכול. לפתע קרה הנס, הילדה החלה לספר ולשתף אותי במה שקורה לה, לצחוק ולחייך אלי. לא יכולתי שלא להזיל דמעה. הרגשתי רגש אבהי, שגרם לי לאהוב את עצמי ואת הילדה שלי. כיום אני בקשר טוב עם הילדה והמשפחה, ולאדלר יש חלק גדול בכך. אני מודה למנחי הסדנה הזו מכל הלב, על מה שהעניקו לי ולמשפחתי".

גילוי 'הסוד'

חוויה מטלטלת, לדברי רובמן, היא "הסוד". לעיתים מצהירים חלק מהמשתתפים בקבוצה, שאינם מתכוונים לגלות לילדיהם שהם בבית הסוהר. "מעניין לראות איך במהלך העבודה בקבוצות השונות, האסירים מבינים שהדבר בלתי אפשרי. כאן נעשית עבודה משותפת עם פסיכולוגים בבתי הספר בהם לומדים הילדים, והנה, כשהאב או האם חושפים את הסוד, מתברר ברוב המקרים שהילד או הילדה כבר ידעו. זהו

אנחנו והעולם - נתוני כליאה בישראל ובמדינות אחרות

כמה אנשים כלואים בסך הכול על פני כדור הארץ? כמה מהם נשים? האם במדינות עניות יש יותר אסירים? ומה קורה אצלנו בהשוואה למדינות אחרות? כל התשובות לפניכם

גנ"מ ד"ר דרור ולק, ראש יחידת המחקר

שיעורם הממוצע של העצורים מכלל האסירים הוא 34.8%. אחוז גבוה במיוחד נמצא בניגריה (76%), בהודו, פקיסטן ובנגלדש (כ-70%), בערב הסעודית (58.7%) ובארגנטינה (57.6%).

שיעור הנשים הממוצע מכלל האסירים הוא 5.2%. אחוז גבוה במיוחד נמצא בתאילנד (14.6%), בסינגפור (9.4%) ובארצות הברית (8.8%).

שיעור הקטינים הממוצע מכלל האסירים הוא 2.3%. אחוז גבוה במיוחד נמצא במקסיקו (14%), במרוקו ובארגנטינה (7.9%). יש לציין שבמקצת המדינות, קטינים לא מוחזקים כלל במתקני כליאה אלא נמצאים באחריותן של רשויות אחרות.

שיעור הזרים הממוצע מכלל האסירים הוא 13.0%. בין המדינות קיימת שונות רבה בשיעורם של הזרים מכלל האסירים, וזו נובעת מהחשיפה לזרים, בין אם מהגרי עבודה חוקיים ובין אם מסתננים. חלקם של הזרים גבוה במיוחד בשווייץ (71.6%), ביוון (55.5%) ובאיטליה (36.8%).

ממוצע הגידול בשיעור הכליאה ב-20 השנים האחרונות, מעבר לגידול הטבעי, הוא 50.8%. במדינות הבאות גדל שיעור הכליאה ביותר מפי שניים: ברזיל, טורקיה, תאילנד, ארגנטינה, קולומביה, אינדונזיה ומקסיקו. ככשני-שליש ממדינות העולם יש מחסור במקומות כליאה. במדינות הבאות המחסור גדול מ-100%, דהיינו מקומות הכליאה מספיקים ללא יותר ממחצית האסירים: פיליפינים, אירן, סודן, בנגלדש, קניה ואוגנדה. היה נוח לחשוב שהמחסור במקומות כליאה קשור לגידול בשיעור האסירים, אולם למעשה, במדינות אלה הגידול בשיעור האסירים ב-20 השנים האחרונות היה נמוך מהגידול הממוצע בכלל המדינות שבסקירה.

בחרנו להציג בפניכם, את נתוני הכליאה של 43 מדינות ברחבי העולם (ראו לוח בעמ' 29). מתוך יותר מ-200 מדינות העולם, בחרנו במדינות על פי גודלן, מרכזיותן וייחודן וכן נתנו ייצוג לכל יבשות העולם. בחרנו את כל המדינות שבהן מתגוררים יותר מ-40 מיליון תושבים (מלבד חמש מדינות עם נתונים חסרים) והסתפקנו במדינה סקנדינבית אחת, שכן כולן מראות דפוס דומה. יש לציין כי במדינות שנבחרו, שוכנים יותר מ-80% מתושבי כדור הארץ.

מטרת סקירה זו היא להעשיר את הידע על ארגוני כליאה בעולם ולנסות לקשור בין נתוני הכליאה לנתונים חברתיים-כלכליים. מקור נתוני הכליאה הוא המרכז הבינלאומי ללימודי כליאה (International Centre for Prison Studies - ICPS), ארגון בינלאומי שמוציא לפועל מחקרים בתחום הכליאה. מקור הנתונים החברתיים-כלכליים הוא אתר ארגון הביון האמריקני CIA. המידע על הקשרים בין הנתונים החברתיים-כלכליים התקבל ממחקריו של פרופסור ריצ'רד וילקינסון מאוניברסיטת נוטינגהם באנגליה.

והנה הממצאים המרכזיים...

כליאה בעולם

בעולם כולו כלואים יותר מ-9.8 מיליון אנשים. קרוב למחציתם כלואים בארצות הברית, ברוסיה ובסין. שיעור הכליאה (כלומר, מספר האסירים לכל 100 אלף תושבים) בארצות הברית הוא הגבוה ביותר בעולם - 743, וברוסיה הוא 559. זאת לעומת ממוצע עולמי של 162.

3,700 דולר ו-70.7% עצורים - לעומת אנגליה וויילס עם תוצר מקומי לנפש גבוה יחסית של 36,600 דולר ורק 14.4% עצורים. נראה ששיעור עצורים גבוה עשוי ללמד על אי-יעילות של מערכות התביעה והשפיטה או אף על עריצות שלטונית - זו וגם זו שכיחות יותר במדינות עניות.

ניתוחים שנעשו במחקרים נוספים מראים קשר בין אי שוויון לבין מדדים חברתיים ובריאותיים רבים. כך למשל נמצא שכל שרחב אי השוויון במדינה, כך גדולים יותר מספר מקרי הרצח, היקף צריכת סמים ואלכוהול, היקף המחלות הנפשיות, תמותת תינוקות, הריון בקרב קטינות והשמנה; ולעומת זאת, קטנה יותר תוחלת החיים ונמוכים יותר ההישגים הלימודיים, וכן פחותה יותר ההשקעה באיכות הסביבה ובסיוע למדינות נזקקות. נתונים אלה משקפים את התובנה שאי השוויון בחברה מגביר את המאבק של היחיד על מעמד חברתי-כלכלי, באופן שמביא להתמקדות בסיפוק הצרכים האישיים על חשבון המעורבות הקהילתית והלכידות החברתית, ומכאן קצרה הדרך לחברה מנוכרת ואלימה, לתחלואה גבוהה ולהזדקקות הולכת וגוברת לפתרון הכליאה - לשם ריסון התסכול המתפרץ של חבריה.

בהקשר זה יש מקום לדאגה בישראל, שבה הגידול באי השוויון בשנים האחרונות הוא מן הגבוהים בעולם ומתקרב לרמתו ברוסיה ובארצות הברית. בתוך פחות מעשור גדל מדד ג'יני בישראל מ-35.5 ל-39.2, גידול של יותר מ-10%, זאת בדומה למגמה המאפיינת את מדינות מזרח אירופה, ובניגוד לירידה באי השוויון המאפיינת את ארצות מערב אירופה ואף את ארצות דרום אמריקה. מגמה זו עשויה להכשיר את התנאים לגידול של ממש ברעות החולות שצוינו לעיל, ובכללן לעלייה בהיקף הכליאה.

ובחזרה לשב"ס

במרבית מדינות העולם בולטת עלייה בשיעור הכליאה, המלמדת על התבססות פתרון הכליאה כמענה לפשיעה. בצד מגמה זו ניכרת ברוב המדינות תפוסת-יתר העלולה להגביר את החיכוך והאלימות בין כותלי בתי הסוהר ולהקשות על ניצול המאסר לשיקום - ובכך להוביל להגברת הפשיעה ולגידול נוסף בהיקף הכליאה. העלייה המתונה בשיעור הכליאה במדינת ישראל לצד תפוסה מאוונת במתקני שב"ס, מאפשרות גמישות תפעולית ועשויות לשמש נקודת מוצא נוחה לריווח המתקנים ולשיפור תנאי הכליאה והמחיה של האסירים.

שיעורם הגבוה של הזרים מתוך כלל האסירים הפליליים אופייני במיוחד למדינות אירופה המפותחות, ובכללן זה ישראל. נתון זה מבטא הן את עצם תופעת ההסתננות לארצות אלה והן את הקושי של מהגרים להשתלב בארץ ההגירה - ומחייב חשיבה והיערכות באשר למאפייני הכליאה והתקון של קבוצה זו.

המשך מעקב אחר מאפייני כליאה של מדינות העולם עשוי לכוון את הקשב של שב"ס למדינות המתמודדות עם קשיים דומים, ולפתח קשרים עם גורמי ביצוע ומחקר לשם איתור רעיונות וגיבוש פתרונות.

כליאה בישראל

בשנת 2012 כלואים בישראל 12,807 אסירים פליליים. שיעור הכליאה הוא 162 אסירים לכל 100 אלף תושבים, וזהה לממוצע העולמי, אך גבוה מהממוצע העולמי ללא ארצות הברית ורוסיה (138).

שיעור העצורים מבין האסירים הפליליים עומד על 37.8%, אך הוא קשה לפרשנות השוואתית, שכן הוא עשוי לנבוע מכללי החוקה של נאשמים במהלך המשפט, השונים ממדינה למדינה.

שיעור הנשים (1.8%) הוא כשליש מהממוצע העולמי. שיעור הקטינים (1.9%) נמוך מעט מהממוצע העולמי.

שיעור הזרים מבין האסירים עומד על 16.4%: 12.8% תושבי יהודה ושומרון - רובם המכריע במאסר בגין שהייה בלתי חוקית, ו-3.8% זרים אחרים. נתון זה נמוך מאחוז האסירים הזרים בארצות אירופה היבשתית, ומלמד על צעירותה היחסית של תופעת הקרימינליזציה של המסתננים מאפריקה.

הגידול בשיעור הכליאה בישראל ב-20 השנים האחרונות, מעבר לגידול הטבעי, היה מתון לעומת רוב המדינות ועומד על 42.6%.

מתקני שב"ס נמצאים בתפוסה של 88.6%, בעוד שכשני שליש מהמדינות, כאמור, כולל מדינות באירופה, סובלות מתפוסת-יתר.

האם עשירים יותר גם אסירים יותר?

לא נמצא קשר בין מדדים כלכליים מרכזיים לבין שיעורי הכליאה. כך למשל, אין קשר בין גודל המשק (תוצר לאומי גולמי), רמת החיים (תוצר לאומי גולמי לנפש) או שיעור הבלתי המועסקים לבין שיעורי כליאה. כלומר, שיעור הכליאה לא גדול יותר במדינות העניות או העשירות. דוגמה לכך הן ארצות הברית עם הכלכלה הגדולה בעולם, ותאילנד עם כלכלה בהיקף של 4% מהכלכלה האמריקנית ועם פחות מחמישית התוצר המקומי לנפש - שתיהן עם שיעור כליאה גבוה מאוד (743 ו-328 בהתאמה).

עם זאת, נמצא קשר חזק בין מדדים המבטאים אי-שוויון כלכלי לבין שיעורי כליאה. דוגמה למדד כזה הוא מדד ג'יני (Gini Index) המשווה בין חלוקת ההכנסות למשקי הבית במדינה מסוימת לבין מצב של שוויון מוחלט בחלוקת ההכנסות. ככל שערך המדד גבוה יותר כך אי השוויון גדול יותר. הקשר בין מדד ג'יני לבין שיעור הכליאה נמצא חזק ($r = 0.55$). וכך לדוגמה, מדד אי השוויון בהכנסות בארצות הברית, ברוסיה ובסינגפור הוא מהגבוהים בעולם (45, 42 ו-47.3 - בהתאמה), כמו גם שיעור הכליאה במדינות אלו (743, 559 ו-265 - בהתאמה). לעומת זאת, מדד אי השוויון בשבדיה הוא הנמוך בעולם (23) כמו גם שיעור הכליאה (78), שהוא מהנמוכים בעולם.

קשר נוסף נמצא בין התוצר המקומי הגולמי לנפש לבין אחוז העצורים מבין האסירים ($r = -0.46$), שמשמעותו: ככל שרמת החיים גבוהה יותר, כך קטן יותר שיעור העצורים. כך לדוגמה, הודו עם תוצר מקומי לנפש נמוך של

נתוני כליאה של מדינות בעולם

מס' אסירים	שיעור כליאה ל-100 אלף תושבים	אחוז עצורים	אחוז נשים	אחוז קטינים	אחוז זרים	אחוז תפוסה	אחוז גידול ב-20 השנים האחרונות		
אמריקה									
2,292,133	743	20.8	8.8	0.4	5.9	110.1	48.3	ארצות הברית	
39,132	117	36.3	4.7	4.9	-	91.3	-4.9	קנדה	
222,330	200	42.1	4.5	14.0	0.9	122.4	104.1	מקסיקו	
84,444	181	30.8	6.7	0.0	0.7	124.0	132.1	קולומביה	
496,251	253	36.9	7.0	0.0	0.8	166.4	241.9	ברזיל	
60,611	151	57.6	5.3	7.9	7.8	96.1	143.5	ארגנטינה	
אירופה									
7,106	78	24.4	5.7	0.2	28.3	101.5	30.0	שבדיה	
13,604	94	36.3	7.4	4.7	27.7	86.4	91.8	הולנד	
84,902	152	14.4	4.9	1.8	12.6	110.3	68.9	אנגליה ווילס	
66,975	102	23.9	3.4	1.1	19.2	107.4	21.4	צרפת	
63,385	85	15.5	5.4	3.5	26.4	89.0	19.7	גרמניה	
6,181	79	41.0	5.6	0.6	71.6	92.5	0.0	שווייץ	
793,300	559	15.6	8.2	0.9	2.8	91.6	14.8	רוסיה	
84,187	220	8.9	3.2	0.6	0.7	97.1	36.6	פולין	
152,076	336	21.8	5.3	0.9	1.6	96.6	39.4	אוקראינה	
72,081	156	17.7	7.6	0.0	35.8	98.7	48.6	ספרד	
67,615	111	42.1	4.4	0.5	36.8	149.3	33.7	איטליה	
11,364	101	31.2	4.9	4.5	55.5	129.6	60.3	יוון	
124,074	168	43.4	3.5	1.8	1.7	110.4	211.1	טורקיה	
אסיה									
12,807 ¹	162	37.8	1.8	1.9	16.4	88.6	42.6	ישראל ¹	
10,599	58	50.5	7.4	-	7.3	65.6	-50.2	סוריה	
43,500	178	58.7	5.7	0.9	72.0	-	86.4	ערב הסעודית	
220,000	291	25.7	3.5	1.0	-	258.8	67.2	אירן	
384,753	32	70.7	4.1	0.03	1.2	129.2	33.7	הודו	
75,586	40	70.7	1.2	1.5	1.3	177.4	-28.6	פקיסטן	
69,850	42	69.0	3.4	0.4	1.1	237.2	23.5	בנגלדש	
1,650,000 ²	122	-	5.1	1.4	0.3	-	14.0	סין ²	
224,292	328	26.6	14.6	-	5.7	157.3	160.3	תאילנד	
12,978	265	15.0	9.4	4.7	14.7	83.4	58.7	סינגפור	
117,863	51	39.9	5.8	5.6	0.7	164.7	131.8	אינדונזיה	
104,710	110	65.0	8.1	1.4	0.3	299.2	100.0	פיליפינים	
44,731	92	5.3	0.7	2.6	0.0	97.9	-27.0	דרום קוריאה	
74,478	58	11.2	7.1	4.7	5.9	87.6	61.1	יפן	
אפריקה									
64,378	81	9.9	3.7	1.0	-	-	30.6	מצרים	
61,405	189	46.5	2.7	7.9	2.2	197.6	24.3	מרוקו	
19,144	45	10.0	2.0	2.0	1.0	255.3	28.6	סודן	
7,000	43	76.0	3.0	-	-	79.2	-24.7	ניגריה	
112,361	136	14.0	3.4	-	-	-	92.3	אתיופיה	
31,749	92	52.0	4.2	0.0	0.8	221.5	-4.9	אוגנדה	
49,757	120	43.3	4.5	0.5	0.7	226.2	4.3	קניה	
38,568	84	51.3	3.0	3.9	3.7	139.5	-42.0	טנזניה	
159,649	316	30.4	2.4	0.5	5.3	134.8	10.9	דרום אפריקה	
אוקיאניה									
29,700	133	21.4	7.5	0.1	19.6	105.9	49.4	אוסטרליה	

"- נתונים חסרים.
 1 הנתונים של ישראל כוללים שוהים בלתי חוקיים משטחי איו"ש.
 2 הנתונים של סין לא כוללים כ-850,000 עצורים מנהליים.

עוד יום נקי

פעם בחמש שנים מתקיים בשירות כנס ארצי, שמטרתו חשיפה, עידוד וחיזוק של האסיר המכור ■ הכנס מיועד לאסירים מכורים-נקיים, שמטופלים במסגרות הגמילה השונות בארגון ולוקחים חלק בקבוצות הנרקומנים האנונימיים ■ בקיץ 2012 התקיים הכנס בכלא מעשיהו, ועמד בסימן 'החבר החדש'

דנה בהר

"בבקשה", פונה יעקב (קוקו) - 58, אסיר משוחרר, נרקומן לשעבר - לאסירים שהוא פוגש בבתי הכלא, "תסתכלו עלי. אני יכול לתת לכם עצות, להיות אוזן קשבת. אתם יכולים 'לסחוט' אותי כמו לימון, אבל אני לא מציע לכם כלום, שום דבר. רק תקווה. פעם גם אני הייתי במצב שלכם. הייתי בחוסר שפיות כמעט 20 שנה. הייתי מכור, לא רציתי לחיות. עכשיו אני חי, ואני שמח".

קוקו התחיל להשתמש בסמים בגיל 24. שני אחיו נרצחו במסגרת מלחמות של העולם התחתון. היה לו מזל: מהמכונת שבה נורו אחיו, הספיק לרדת דקה אחת לפני כן וחיוו ניצלו. הוא אמנם נשאר בחיים אבל איבד את הטעם לחיות. "כל החיצים הופנו אלי, הרגשתי אשם. למה הם מתו ואני לא? הייתי הולך באמצע הכביש ומתפלל שמשאית תבוא ותדרוס אותי", כך הוא מספר. במהלך השבעה על אחיו, החל להשתמש בסמים. רק כעבור שנים, בגיל 41, בזמן שהיה אסיר בכלא 'מעשיהו', נגמל. 10 שנים מחיוו ישב בבית סוהר, על עבירות של סחר בסמים. היום הוא יושב-ראש מב"ס (מוסדות ובתי סוהר) בארגון NA (נרקומנים אנונימיים). הוא עובד בעבודה קבועה ובעל משפחה.

בשנים האחרונות הוא מגדיר עצמו 'מכור נקי'. "אני נקי 17 שנים, שישה חודשים ו-14 ימים", הוא מחייך. "אני סופר, ודאי שאני סופר, כל שעה וכל יום. אני סופר כי אני חייב להזכיר לעצמי תמיד איפה הייתי, אסור לי לשכוח את זה. קרה

לי נס. בעבר השתמשתי בכל הסמים, מכל המינים. ערבבתי, שתיתי, שנאתי את העולם. אני אוהב להגיד לאסירים שאני פוגש בבתי סוהר 'שתיתי כי חשבתי ככה להטביע את הבעיות. בסוף הבעיות למדו לשחות בשתייה, ורק אני טבעתי".

קוף ג'ינג'י על הכתף

פעם בחמש שנים מתקיים בשב"ס כנס ארצי, שמטרתו חשיפה, עידוד וחיזוק של האסיר המכור. כמו כן, הכנס מגביר את המודעות למאבק בהתמכרות לסמים ולאכזריות, ומחזק את הקשר עם חברי NA המתנדבים מהקהילה. הכנס מיועד לאסירים מכורים-נקיים, שמטופלים במסגרות הגמילה השונות בשב"ס ולוקחים חלק בקבוצות הנרקומנים האנונימיים. הקיץ התקיים כנס האחדות בסימן 'החבר החדש' בכלא 'מעשיהו', כשבין המשתתפים (אסירים, חברי ארגון NA מתנדבים מהקהילה ואנשי סגל טו"ש) היה גם קוקו. מבחינתו של קוקו, מדובר היה בסגירת מעגל. הוא משמש היום דמות מרכזית בעבור אסירים שמשתתפים בקבוצות ה-NA בבתי הסוהר. "הרגשתי צמרמורת", כך הוא מתאר מה עבר

הכוח שיש לקבוצה

ה-NA (אן.איי.), קבוצות תמיכה של ארגון בינלאומי תחת הכותרת 'נרקומנים אנונימיים', משמש רשת חברתית תומכת למכורים בשיטת 'עזרת מכור למכור'. פעילות הארגון בשב"ס מתבצעת במסגרת התוכניות החינוכיות-חברתיות-קהילתיות שמועברות לאסירים בנושא התמכרויות. נוסף ל'נרקומנים אנונימיים' יש

שלוש שנים. הוא השתמש בסמים שבע שנים. "בעוד שנה וחצי אני אמור להשתחרר", הוא מספר, "וברור לי שאמשיך להשתתף בקבוצה של נרקומנים אנונימיים. זאת המשענת שלי, זה מה שמחזק אותי. אלה השותפים שלי, אנשים שמבינים מה אני עובר".

קוקו: "כשעצרו אותי על סמים בפעם הראשונה, הגעתי לשופט והתנהגתי בשיא החוצפה. קראתי לעברו 'כבודו', תן לי שוטר אחד שיכוא איתי לבנק ויוציא את התרופסים שלי. מה שאתה מרוויח בחודש, אני מכובז בשעה על סמים'. חשבתי שכל מי שקם בבוקר והולך לעבוד הוא חמור. לא הבנתי שאני החמור האמיתי".

"מי שהציל אותי", הוא ממשיך, "היה חובש שפגשתי ב'מעשיהו'. היו לי כאבים, וביקשתי זריקה. הוא התעקש שאפגש עם מטפלת, בכלא.

"העובדה שיכולתי ללכת לפגישות גם מחוץ לכלא ולהישאר עם אנשים כמוני - הצילה אותי"

אני חייתי בהכחשה, אבל הוא אמר לי 'רואים שאתה מכור. אל תספר לי סיפורים שאתה לא משתמש. אתה עובד רק על עצמך'. התחלתי בטיפול, וזאת היתה תחילת הנס שלי. אחר כך רצייתי להצטרף לקבוצה של נרקומנים אנונימיים ולא נתנו לי להיכנס, כי לא הייתי נקי. אבל מנהל הכלא הסכים שאכנס לפגישה יחד איתו. לא יכולתי להתאפק והתפרצתי לשיחה. פניתי לכולם: 'אני מכיר את השירותים בבתי המלון הכי מפוארים בעולם. אני תמיד מגיע לשם, מקיא ונרדם על האסלה'. אחד המכורים הנקיים, אסיר, קם וחיבק אותי. הוא אמר לי 'אוהבים אותך'. לאט לאט נגמלתי".

ומה קרה כשהשתחררת?

"פחדתי מאד. מפחד לציאת החוצה עם עבר של סוחר סמים, משתמש. במובן הזה, בכלא הייתי מוגן. נפגשתי עם עובדת סוציאלית, אנשים דאגו לי. בחוץ הרגשתי אבוד. העובדה שיכולתי ללכת לפגישות גם מחוץ לכלא ולהישאר עם אנשים כמוני - הצילה אותי".

בעקבות השימוש בסמים, קוקו התגרש. תקופה מסוימת גר ברחוב, נע ונד. מאז שנגמל, הוא נישא מחדש. היום הוא יוצא לעבודה בשעה שש בבוקר, מסיים לעבוד בצהריים ונוסע, במסגרת תפקידו, לאחת הקבוצות של אן.איי. הוא מבקר בקבוצות בכל רחבי הארץ, מדן ועד אילת, בתוך שירות בתי הסוהר ומחוצה לו. "זה ה'בילוי' שלי", הוא מתייך. "כשהייתי מכור החזקתי מועדונים. הייתי נשוי 17 שנה ואף פעם לא ישנתי בבית. היום אני נוסע כל יום רק לקבוצות של אן.איי. אני רוצה להעביר למי שנמצא במקום האפל בו אני הייתי, משהו מהניסיון שלי. חברים שואלים אותי: 'אתה לא קיצוני מדי? לא הגזמת?' ואני עונה להם: 'לא, לא הגזמתי. מה פתאום? אני בחרתי בחיים...'".

במהלך 12 השנים האחרונות חלה עלייה דרמטית במספר המשתתפים בקבוצות לעזרה עצמית בבתי הסוהר. בשנת 2000 היו 699 אסירים שלקחו חלק ב-32 קבוצות, ואילו היום מדובר כבר ב-1,063 מטופלים שמתתפים ב-105 קבוצות. פגישות ה-אן.איי. מתקיימות בכלא פעם בשבוע ומועברות כאמור על ידי דובר מהקהילה. קוקו, למשל, כבר ביקר במסגרת קבוצות של הנרקומנים האנונימיים בכל בתי הכלא הפלייליים בארץ.

אוהבים אותך...

האסירים מגיעים למפגשים במטרה לשמוע ולחלוק עם אחרים את סיפור חייהם. פגישות האן.איי. מספקות להם את החברותא, תמיכה חברתית ורגשית למכורים בהחלמה. פגישות כאלה מתקיימות כמובן גם בקהילה שמחוץ לכלא, ואסירים נגמלים יכולים להגיע אליהן גם אחרי ששוחררו. "כל פגישה כזאת", אומר א', אסיר שמתתף בקבוצת הנרקומנים האנונימיים בכלא 'צלמון', "נותנת לי כוח לעוד יום נקי מסמים, ומבחינתי זאת הצלה".

א' לוקח חלק בקבוצת האן.איי. ב'צלמון' כבר

מסגרות נוספות ('שלהבת' ו'תוכנית הצעדים'), ופעמים רבות התוכניות משלימות זו את זו. פעם בשבוע מגיעים דוברים, כולם מכורים נקיים כמו קוקו, לצורך העברת מסרים לעשרות קבוצות של הארגון שמתקיימות בכל בתי הסוהר. הם מדברים על משמעות 'כוח הקבוצה' ועל השמירה על ניקיון מסמים ומאלכוהול.

פעילות שב"ס עם ארגון נרקומנים אנונימיים החלה בשנת 1984, בעקבות פנייה של חברי הארגון. אלה הביאו אתם את בשורת התוכנית מארצות הברית והגישו אותה לשלטונות שירות בתי הסוהר בישראל. נוכח המספר הרב של אסירים מכורים שהיה אז, וההכרח למצוא פתרונות גמילה חדשים בעבורם, הוחלט על הכנסת מדריכים ודוברים אן.איי. מתוך הקהילה אל בין כותלי הכלא, לשם העברת מפגשי אן.איי. והנחלת עקרונות התוכנית לאוכלוסיית האסירים המכורים לסמים. התוכנית, שאז עוד היתה חלוצית, כללה לימוד העקרונות בקבוצות קטנות, לצד פגישות אן.איי. הפעילות הראשונה היתה במסגרת בית המעצר 'צ'צ'ן' ואחר כך גם בבית סוהר 'השרון', ששימש מרכז גמילה ארצי מסמים.

לפני שנתיים הלך לעולמו איש רב-פעלים, שמילא שורה של תפקידי-מפתח בשירות בתי הסוהר במשך 34 שנותיו בארגון פעילותו הענפה, בעיקר בתחום החינוך וההשכלה לאסירים ולאנשי סגל, יצקה דפוסיים חדשים שהפכו לנכסי צאן ברזל של שב"ס ■
 זה הזמן לספר על דב ספקטור ז"ל

מחנך-כלאי

נעמה תלם

בעיתוננים של אותה תקופה סיפרו על 'המרד הגדול'. "אבא עצמו הצניע את חלקו האישי בסיפור", מציין, אביהו. עד כמה השירות והעבודה של אבא היו חלק מהחיים שלכם בבית?
 "המדים ושירות בתי הסוהר היו חלק בלתי-נפרד מהוויית המשפחה שלנו, אבל אבא מעולם לא הבלית את המעשים שלו, ולא התפאר. הוא נמנע מלציין את שמו, גם כשלקח חלק פעיל באירועים משמעותיים".

לימודים וחוגים לאסירים

דב ספקטור מילא שורה ארוכה של תפקידים בשירות בתי הסוהר. בין השאר ניהל שלושה בתי סוהר - ביפו, ברמלה ובית הסוהר הראשון ביהודה ושומרון, לאחר מלחמת ששת הימים. עם זאת, עיקר תפקידיו בארגון היו בתחום החינוך והתרבות, הן לאסירים והן לאנשי סגל. חלק מהיוזמות שלו פורסם, והגביר את המודעות לכך שייעודו של שירות בתי הסוהר הוא לא רק בטחוני אלא גם חברתי. "הפעילות של אבי הדגישה את העיסוק בתחומי חינוך,

נער הצטרף לשורות האצ"ל. בהמשך, עם הקמת המדינה, התגייס לשירות בתי הסוהר. הוא נשלח למתקן הכליאה הראשון שהיה אז במדינת ישראל, כלא תל-מונד. כוח הסוהרים במקום מנה 24 איש בסך הכל, כולל המפקד. זה היה הגרעין הראשון והחלוצי של שירות בתי הסוהר. דב שימש בשלושה תפקידים בו-זמנית: הוא היה המזכיר, הרשם והשלם של היחידה.

'המרד הגדול'

ביוני 1948, נקלטו בכלא תל-מונד 17 אסירים ראשונים. שנה אחר כך פרץ מרד אסירים שדוכא. כעבור חצי שנה נוספת, פרץ מרד שני, שזכה לכינוי 'המרד הגדול'. האסירים התפרעו והצליחו לקחת סוהר כבן-ערובה. שמונה שעות תמימות הוחזק אותו סוהר בידי האסירים, ובסופו של דבר הם נכנעו. "כוח הסוהרים בפיקודו של אבא פרץ לחצר בה שהו המורדים, והשתלט על האסירים", מספר הבן אביהו. הדי הסיפור הזה הגיעו עד לכנסת. גם

כינו אותו 'קצין וג'נטלמן'. דב ספקטור זכרונו לברכה, מאבני היסוד של שירות בתי הסוהר. האיש שהגה וקבע, בין השאר, את הכללים הראשונים שנגעו לרווחת הסגל, לחינוך ולטיפול באסירים, ומי שהמציא את השמות לחלק מהדרגות בשירות.
 "כשאני מעיין במסכת חיי השירות", כתב לו הנציב בדימוס, ד"ר מרדכי ורטהיימר, עם פרישתו משב"ס, "אני פוגש בהם עקבות ברורים לפעילות שלך ולליווי הצמוד שאתה מלווה את השירות מאז הקמתו".
 "אחד שידע להדביק קיר לקיר", מצטט בנו, סג"ד אביהו ספקטור, בעצמו גמלאי של השירות, דברים שאמר על אביו קצין בכיר אחר בשב"ס. "הדברים שאבא עשה", הוא מספר בהתרגשות על אביו, שהלך לעולמו לפני כשנתיים, "הטביעו חותם על דפי ההיסטוריה של הארגון".
 דב ספקטור נולד בתל אביב, דור תשיעי בארץ ונצר למשפחת רבנים גדולים. כשהיה

בכלא. הסב, שהפך לאסיר, ניסה להכות את האם באמצעות מקל ההליכה שלו. ספקטור הפריד ביניהם ונפגע פיזית בעצמו. לימים, אחרי שיוסל'ה הוחזר אל הוריו, הגיעה האם הנרגשת לביקור בביתו של ספקטור, עם הילד. "היא רצתה להודות לי על כך שהצלתי אותה מידי אביה באותו ביקור בכלא", סיפר דב ספקטור. לימים, יוסל'ה הילד גדל והפך לקצין בצבא. הוא היה לא פחות ולא יותר מאשר מפקד המחלקה של אביו ספקטור, בנו של דב, בטירונות. המעגל, יש שיגידו, נסגר.

עקב אחרי השינויים

34 שנים שירת דב ספקטור בשירות בתי הסוהר. הוא פרש מן השירות בראשית שנות השמונים, אך כאמור, עד פרישתו עדיין ערך הרצאות במוסדות ציבור שונים, בתי ספר, קיבוצים ומושבאים, על תולדות שירות בתי הסוהר, על עבריינות נוער בארץ ובעולם ועוד. הרצאות שתרמו לא מעט להעלאת המודעות ולהרמת קרנו של הארגון בקרב הציבור הישראלי.

בנו, אביו, כבר היה אז איש השירות. "התלבטתי במה לעסוק, ובעצת אבא החלטתי להתגייס לשב"ס", הוא משחזר.

אביך עקב אחרי השינויים שחלו בשב"ס בחלוף השנים?

"כן, בהחלט. ההתפתחות המואצת של הארגון בשנים האחרונות עוררה בו עניין רב. הוא היה מאד סקרן לראות בעיקר את כלא 'איילון', שם עשה שנים רבות".

דב ספקטור הלך לעולמו באפריל 2010. היום, כשנתיים לאחר מכן, בני משפחתו עדיין מבכים את לכתו. "גדולה היא האבדה ואין לה תמורה", חוזר ואומר בצער בנו, אביו. "עברנו שנתיים של געגועים ודאבון לב. הראש אומר שהגיע הסוף המר, אבל הלב עדיין מסרב להאמין".

במקביל, ספקטור לא הוניה את הסוהרים ואת משפחות הסגל ודאג אף להם. הוא הנהיג את 'יום הרעיות', לנשות הסוהרים, ואת מסיבות החנוכה לילדי הסגל. "אבא יצק דפוסים חדשים שהפכו במרוצת הזמן לנכסי צאן ברזל בשב"ס, ולעניות דעתי רבים אינם מודעים לכך", מדגיש בנו.

ידו של ספקטור היתה ככול. כך למשל, הוא זה שהגה את שמות הדרגות 'כלאי' ו'רב-כלאי'. "הנציב הראשון של שירות בתי הסוהר דאז, גידי גרא, פנה אליו כשהיה קצין מנהלה וגיוס במטה הנציבות, וביקש ממנו שיעלה בפניו הצעות לשמות של דרגות קצונה בשב"ס", מתאר בנו. דב ספקטור, צריך לומר, היה בעל לשון רהוט ושנונה ובקי בשפה העברית. פעם צחק מישוהו שכדי להבין הרצאה שלו, צריך להחזיק ביד את מילון 'אבן שושן'. "אבא לא היסס", מספר הבן. "הוא השיב מיד: 'כלאי', מלשון 'כלא'".

הציל את הבת מידי אביה

אביו ספקטור מתאר כיצד לקח אביו חלק באירועים היסטוריים בהם היה מעורב שירות בתי הסוהר. בשנת 1962, כאשר אדולף אייכמן, הצורר הנאצי, הוצא להורג בתלייה בכלא רמלה, שימש ספקטור סגן מפקד בית הסוהר. "זה היה אירוע שנחרת עמוק בזכרונו", משתף אביו. "כשהייתי מעלה בפניו את הנושא, גם אחרי שנים רבות, הוא עדיין זכר את הפרטים הקטנים. כאילו הקריא אותם מהכתב. אבא לא הרבה לדבר על האירוע ומיד היה עובר לנושא אחר".

באותה תקופה רעשה הארץ מפרשה נוספת, פרשת חטיפתו של הילד יוסל'ה שוחמכר. סבו של יוסל'ה, איש נטורי קרתא, חטף אותו וסירב להחזירו להוריו החילונים. הסב נכלא. באחת הפעמים, הגיעה אמו של הילד אל אביה, להתחנן שיחזיר לה את בנה. ספקטור נכח במפגש הקשה בין השניים

טיפול ושיקום אסירים בתוך מתקני הכליאה ומחוצה להם", מדגיש ספקטור הבן.

כבר בראשית שנות השישים, כשנכנס לתפקיד ראש ענף חינוך והשכלה, התחיל דב ספקטור לנקוט פעולות חינוך יזומות בהיקף נרחב, לאסירים ולסגל. "הוא חש, מעבר לתפקידו המוגדר, מחויבות מוסרית, ערכית וציבורית להעלות את נושא החינוך על מפת השירות, ככלי חשוב לשיקום אסירים", מסביר אביו את התנהלותו של אביו. "במקביל, הוא פעל לשיפור התדמית של הסוהר בכל הקשור להשלמת השכלה תיכונית ולימודים אקדמיים לקציני שב"ס".

ספקטור רתם בעלי מקצוע רבים לעבוד, ללמד ולהרצות בתוך השירות - בהתנדבות. בתקופתו, בפעם הראשונה, אסירים השתלבו בחוגי משחק בתוך בתי הסוהר ונטלו חלק פעיל בהצגות שהועלו בכלא. נפתחו כיתות לימוד ברמות בית ספר יסודי ותיכון לאסירים, וגויסו מורים מבחוץ, בעיקר בהתנדבות. חוגי מוזיקה, תנ"ך ומחשבת ישראל נפתחו מאחורי החומות, והאסירים אף השתתפו בתחרויות בענפי ספורט שונים, כגון: כדורסל, כדורעף, טניס-שולחן ושחמט. ספקטור דאג להביא קבוצות מהליגה הלאומית, שיתחרו מול האסירים ב'משחקי ראוה'.

נתן להם שמות

אחת הפעולות החינוכיות-תרבותיות המקוריות שיוזם דב ספקטור בעבור האסירים היתה חידון תנ"ך ארצי בתוך בתי הכלא. למעשה, ארבעה חידוני תנ"ך ארציים נערכו בזכותו: שלושה בכלא רמלה ואחד בכלא באר-שבע. ראוי לציין כי אחד מחידוני התנ"ך לאסירים הונצח בתמונה בלעדית באנציקלופדיה העברית, בערך "סהר" (כרך כ"ה, עמודה 456). התמונה באה לשקף, יותר מכל, את המפעל התורני החשוב שהונהג כחלק מתהליך שיקום האסירים.

מסע משותף בדרך המלכה

בין משתתפות המסע הנשי המפורסם 'מלכת המדבר' יש גם קצינות של שירות בתי הסוהר ■ נשים חזקות, אנרגטיות, שלא מפחדות מאתגרים וממנפות את השתתפותן במסע להעצמה נשית ולפעילות התנדבותית ■ את התובנות הן חלקו במפגש מיוחד במינו עם אסירות מנווה תרצה

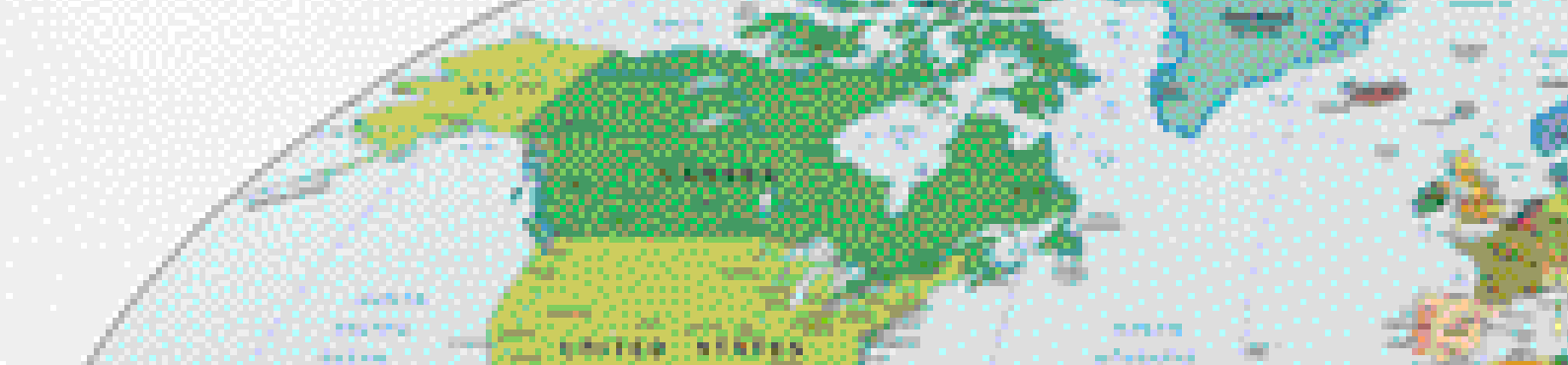

אז מה יכול לחבר בין נשים אנרגטיות, שלא מפחדות מאתגרים ומחפשות איך לשבור שגרה באמצעות מסעותיהן בעולם, לבין אסירות המרצות עונש על עבירות - מרמאות וגניבה ועד לרצח בכוונה תחילה? נראה כי לא ייתכן מרחק רב יותר מזה שבין האישה המחזיקה בהגה הג'יפ ומנווטת אותו במרחבי המדבר, לבין זו היושבת מאחורי

אמריקה, וכשהגיעו לפסגת הר "דואי-הומ-פה-פו" בתאילנד, המתנשא לגובה של 2,268 מטר, חשו שנגעו בשמים. אלו הן 'מלכות המדבר', נשים שהשתתפו במסע השטח התחרותי "מלכת המדבר" - המסע הנשי המושקע והגדול ביותר בארץ ובעולם, הכולל פעילויות הרפתקניות בצד מפגשים מרתקים עם ארצות, עמים ותרבויות.

עין-יה זיו-טל

הן העפילו לפירנאים, עשו סנפלינג במחוז יונאן שבסין ושעטו במורדות ההימלאיה ההודית. הן ניווטו את הג'יפים שלהן בין גלי החול במדבריות רג'סטאן וסהרה, נפגשו עם שבטים נידחים כטיבט וצעדו בסבך ג'ונגלים ענקיים בדרום

תרמילאים בהודו, עוד לפני כן טיילה בווייטנאם וזה עתה חזרה מהליכה על קרחונים באלסקה... עם כל האדרנלין הזה, היא כמוכּן חברה במועדון 'מלכות המדבר', משתתפת במיונים של הנשים המועמדות למסעות הבאים ובפעילות לרווחת הקהילה כמו אימוץ נערי עמותת "עלם", ימי כיף לנערות במצוקה ועוד.

לדעת לזרם

פרידמן אינה ה'מלכה' היחידה. בשורות שב"ס יש כבר שתי 'מלכות מדבר' נוספות: סג"ד אפרת בוכריס, קצינת תקוץ של מחוז דרום, ותג"ד דבי שגיא, ראש מינהל הדרכה. לא בטוח, אגב, שנשות שב"ס בשורת הפיקוד זקוקות דווקא להעצמה נשית, וכך, בחוויות המסע של פרידמן, בוכריס ושגיא ניכרים בעיקר מרכיבים של סקרנות, חיפוש אחרי חוויה חדשה-מסעירה והתמודדות עם אתגרי

יכולת נתינה

פרידמן ממשיכה לספר: "משתתפות המסע הגיעו לביקור בכלא. חלקן מהסעות, חלקן סקרניות, אך כולן יצאו בסופו של הסיור מלאות רשמים מן העשייה שלנו. ברוח זו, החלטנו לקיים בהמשך פעילות משותפת של 'מלכות המדבר' ואסירות, כאלה שנמצאות כבר בסבב חופשות. המפגש התקיים בנאות קדומים, והוגדר כפעילות משותפת בנושא העצמה נשית. במסגרת זו ערכנו פעילויות הישרדות בשטח, סדנאות עבודה בצוות ולסיום ארוחת צהריים, שהוכנה על ידי ה'מלכות' והאסירות במשותף".

פרידמן מתארת כיצד נוצרו קשרים חמים בין האסירות ל'מלכות'. "האסירות התרגשו במיוחד מיכולת הנתינה של ה'מלכות'. בעצם הבאנו אליהן נציגות של החברה בחוץ, ונוצרה בעבורן הזדמנות לחשוף מולן משהו מחייהן כאסירות.

הסורים בבית הסוהר וממתינה ליום השחרור. אלא שלא כך חשבה סג"ד שרה פרידמן, מנהלת כלא 'נווה תרצה' ו'מלכת מדבר' בעצמה. "לפני ארבע שנים השתתפתי במסע 'מלכת המדבר' לפירנאים. הייתי אז סגנית מפקדת הכלא, ולמסע יצאתי בהחלטה ששם אני לא מפקדת ולא נותנת הוראות. לא רציתי שיקטלגו אותי. ואכן, למרות שהמארגנים ובהמשך גם החברות למסע ידעו מי אני, הקפדתי על ההחלטה שלי. במהלך המסע, הלך והתפתח אצלי הרעיון של מסע אתגרי כסוג של העצמה נשית, פיתוח יכולת הישרדות ויכולת נתינה. כבר אז זה התקשר אצלי עם היכולות שצריכות לפתח נשים שהגיעו לכלא. יותר מזה, שמעתי מחברותיי למסע אותם משפטים שאני שומעת מאסירות, כמו למשל: 'לא האמנתי שאוכל לעמוד בזה'. גם אסירות צוברות כוח וביטחון, כמוכּן בעזרת הכלים שהן מקבלות אצלנו, ובתוך הכלא

הדרך. שלושתן מספרות איך חברו לנשים שבכל מקום אחר לא יכול היה להיווצר קשר ביניהן, ובוכריס גם גילתה במסע את ההנאה שב"איבוד שליטה", רק לתקופת המסע כמוכּן. "בסופו של דבר פשוט מתנתקים", היא משחזרת בחיוך, "גם כי נמצאים במקומות שכוחי-אל וגם כי נאלצים לעסוק בצד הטכני של הנהיגה. זה משהו שהעצים

אני חייבת לציין כי ההתרגשות היתה רבה בקרב שתי הקבוצות. כשל התוצאות הטובות המשכנו את החוויה המשותפת בסדנת קואוצ'ינג, שהנחתה אחת ה'מלכות' בכלא, ובימים אלה אנחנו בונות פעילות משותפת נוספת. בהחלט יש רצון אצל ה'מלכות' להמשיך ולזיזם פעילויות עם האסירות". פרידמן עצמה כבר הספיקה לצאת מאז לטיול

מתקיים למעשה תהליך של העצמה נשית. בסופו של דבר, גמלה בי ההחלטה להזמין את 'מלכות המדבר' לסיור בכלא. צריך לזכור ש'מלכת המדבר' אינו רק מסע תחרותי אלא מייצג ערכים ומטרות כמו תרומה לקהילה, שמירה על הטבע והסביבה, עידוד ספורט אתגרי לנשים ומינוף העוצמה הנשית לפעילויות התנדבותיות בארץ ובעולם".

כולנו נשים...

טל סגיס, 'מלכת מדבר', שהשתתפה במסע לפירנאים בשנת 2007, מספרת על חוויותיה ורשמיה מהמפגש המשותף עם האסירות: "התגובה הראשונה שלי לרעיון המפגש היתה 'הנה משהו שמעולם לא עשיתי - להיפגש עם אסירה'. צצו אצלי גם חששות, ובדיעבד התברר שאותם חששות עלו גם בקרב האסירות. כל קבוצה חשבה שלא יקבלו אותה. בנאות קדומים ישבנו בעיגול וכל אחת הציגה את עצמה. רק אחרי פעילויות השטח בקבוצות, כאשר נחלקנו לזוגות - אסירה ו'מלכת מדבר' - התחלנו באמת לגעת בדברים אישיים. אני התיידדתי עם אסירה שהיתה אישה מוכה כל חייה. היא רצחה את בן-זוגה לאחר שזה החל להכות את בתה. חשבתי לעצמי 'מי יודע, במצב כזה, אולי גם אני הייתי מגיעה לידי כך?'

"כשהכנו יחד ארוחת צהריים, צופה מן הצד לא יכול היה לדעת מי היא מי. בסך הכול קבוצת נשים שחותכות סלט, מספרות זו לזו על הילדים והבעלים ומדברות בעיקר על אימהות - נושא רגיש אצל כולן. כמו סתם חברות שנפגשות ומכינות ארוחה. היה כיף, פשוט נהדר.

"היום הסתיים במערה לאור נרות, שם התוודינו זו בפני זו על התחושות שהיו לנו לפני המפגש. היו דמעות ובכי, היה מרגש מאוד. הבנו שאנחנו כולנו נשים, עם אותם רצונות ואותם דברים שמעניינים אותנו. הבנו שאין שוני במחשבות, ברצונות ובחלומות שלנו. דרך המפגש עם האסירות, למדנו שגם בכלא יש זמן לעשות שינויים, זה המסע האישי שלהן. אשה יכולה לצמוח מכל קושי ולא משנה היכן היא - גם מאחורי הסורגים."

את החוויה מבחינתי ולקחתי אותו גם לחיים שאחרי המסע - לדעת לזרום. משהו חשוב לעבודה, בוודאי בארגון כמו שלנו. במסע, לא תמיד ידענו מראש לאן נוסעים, בניגוד גמור לשגרת העבודה שלי, שבה אני כל כך מתוכננת. למדתי בדרך הזו לתת לממד ההפתעה להיכנס לחיים שלי."

בוכריס רואה את החיבור בין 'מלכות המדבר' לאסירות, קודם כל ממקום של נשים למען נשים, בהתאם למסר החברתי של 'מלכת המדבר', אבל היא חושבת שיש עוד נקודות משותפות. "במסע הזה נאלצים לוותר על ה'שטיקים', לומדים לשחרר ולבכות, מתמודדים עם הפחד, כשצריך, למשל, לצלוח אומגה בגובה 200 מטרים על פני התהום. גיליתי שברגעים כאלה מתרחש איזה שיח פנימי, שמכתיב 'אני אתגבר'. כמו כן, תמיכת הבנות מסביב היא משמעותית מאד. ייתכן שמהו מכל אלה קורה גם בתהליך האישי שעוברות אסירות בכלא."

פוטנציאל לתחיבות קהילתית

תג"ד דבי שגיא היא 'מלכת המדבר' הטרייה ביותר, שחזרה לפני שבועות ספורים ממסע בן עשרה ימים בהימלאיה הירוקה, הנקראת כך, לדבריה, על שום צמחייתה הצפופה. "מעל הגובה הזה, של 3,400 מטר, ההימלאיה כבר צחיחה ועטוית קרח", מספרת שגיא בקול שעדיין נמסכים

רואים בהם עניים ומסכנים, ולהפתעתי, מתברר כי הם חושבים שאנחנו נתונים במרדף מתיש אחרי מה שאין לנו ולא מודעים למה שיש לנו, ומשום כך, לתפיסתם - אנחנו האומללים". שגיא פגשה נשים הודיות ובין השאר התארכה עם חברותיה בבתיהן, ואף נטלה חלק במיזם קהילתי לנשים של שיקום טראסות שנהרסו באסון טבע.

"במסע הזה הרגשתי שאני משחררת את משא האחריות שיש לי כמפקדת, שנבחרת כל העת, שמסתכלים עליה. פתאום אני לא צריכה להוות דוגמה אישית, לא מייצגת משהו ולא לובשת מדים. היה נפלא להיות קצת אנונימית, אם כי בשיחות שהיו במהלך המסע כבר סיפרנו זו לזו על עיסוקינו. אז התברר כי אני לא מתאימה לתדמית של מפקדת בשב"ס, כפי שהבנות ציירו אותה לעצמן. אני רזה, נמוכת קומה, מדברת בשקט ולא ממש יודעת לקלל... דווקא במסע חשתי שאני מייצגת את הארגון. הסברתי להן שכדי לפקד על בית סוהר לא צריך שרירים, אלא ראש טוב ולב טוב. החשיפה הזו עשתה לי טוב ועשתה טוב לשב"ס."

שגיא מתלהבת מהיזומה של פרידמן לשתוף פעולה של 'מלכות המדבר' עם אסירות. "זהו רעיון מאוד יפה. אני מתרשמת שיש פוטנציאל התחברות עם האסירות, שפותח דלת להתנדבות מתמשכת. אני רואה לנגד עיניי פעילות קבוצתית וגם חונכות אישית, אחת על אחת, עם מחויבות להגיע לפחות פעם בשבוע לאסירה. להעניק תשומת לב לנשים שלא קיבלו זאת מעולם - זו חוויה וגם מצווה".

בו ההתלהבות והאנרגיות של מי שאך לא מזמן חזרה מהחוויה המיוחדת הזו. "המסע להודו היה ייחודי, מעבר לנופים המרהיבים, בכך שהוא היה טיול של ניפוץ דעות קדומות שיש לנו לגבי ההודים. אנחנו

תערוכה ייחודית של מנדלות בכלא השרון

'הנקודה שבלב' הוא שמה של תערוכה ייחודית של מנדלות שמוצגת בכלא 'השרון'. את המנדלות יצרו אסירים בכלא, רבים מהם טעוני הגנה. מקור המילה 'מנדלה' בסנסקריט (שפה הודית עתיקה) ומשמעותה 'מעגל שמכיל את המהות'. מדובר ב'יצירה במעגלים'. ציור המנדלה מחבר את האדם היוצר אל עמקי נפשו ומפגיש אותו, במסע להכרת העצמי, עם חלקים נרחבים מתוך התת-מודע.

בכלא 'השרון' החלו את הסדנה המנדלית לפני כשנה. בעבור האסירים, הפכה הסדנה לנקודת אחיזה. רבים מהם לא התנסו מעולם ביצירה ובציור, והמנדלה חשפה אותם לעולם חדש. הסדנה נערכה בליווי קצינות החינוך ל-את אשכנזי ורננה מילר והפיקה אותה רב-כלאי אמירה נחשון, ראש תחום חינוך. מדובר בתערוכה מתגלגלת, שתוצג בין כותלי בית הסוהר ומחוצה לו, ומטרתה להיחשף לעיני אנשים רבים ככל האפשר. שמה של התערוכה, 'הנקודה שבלב', לקוח משיר של שלומית כהן-אסיף. בחרה אותו רות מימרוד, אמנית, מאמנת אישית ומנחת קבוצות מנדלות למודעות ולהעצמה, שהנחתה את הסדנה. שירה של כהן-אסיף, מסבירה מימרוד, ממחיש את החוויה שעברו האסירים במהלך הסדנה. "בתוך הלב שלי, יש עוד לב", היא מצטטת מהשיר. "בפנים עוד לב ועוד לב. בלב הכי קטן יש נקודה. משהו נגע בה, והיא רעדה".

יום הסוהר במחוז צפון

במהלך הקיץ נערך יום הסוהר במחוז צפון. 230 סוהרים השתתפו באירוע, שהתמקד בנושא 'ערכים וחיוק תחושות הסוהר'. 30 סוהרים מכל בית סוהר עסקו בתרגילי מנהיגות, שיתוף פעולה, יחסי מפקדים-פקודים, עבודת צוות ועוד. נערכו גם חידונים שמבוססים על מורשת בתי הסוהר השונים ועל אירועים שקרו בבתי הכלא של שב"ס בעבר. היום הסתיים בארוחה רבת-משתתפים, כשכל צוות בית סוהר הכין חלק אחר ממנה.

כנס השכלה רביעי בבית מורשת

במהלך יולי נערך ב"בית מורשת" כנס ההשכלה הרביעי של ענף חינוך והשכלה, תחת הכותרת 'המורה כמנהיג'. הכנס התקיים בנוכחות מורים המלמדים בשב"ס מטעם רשת אנקורי, מטעם קידום נוער וממשרד החינוך. בכנס נכחו גם ראשי תחום חינוך מתוך שב"ס וקציני חינוך, כשאורחי הכבוד היו סוהרי החינוך הקבועים.

בין השאר נחשפו בכנס נתונים שונים. כך, למשל, מתברר שיש מאה מורים בשב"ס, מתוכם 14 אחוזים גברים. 44 אחוזים מקרב המורים מלמדים בשירות ארבע שנים ויותר. מתוך כ-4,300 אסירים שמסיימים שנת לימוד בשנה - 55 אחוזים מסיימים כיתות ברמת תיכון.

מעניין במיוחד המעקב שנעשה אודות שיעור החזרה למאסר (רצידיביזם) בקרב אסירים בוגרי תיכון בשב"ס. מדובר בשיעור נמוך: כ-12 אחוזים של החוזרים למאסר מקרב כלל האסירים.

בכנס הוצגו גם התהליכים המקצועיים בנושא מנהיגות חינוכית, שהתקיימו במהלך השנה האחרונה בענף חינוך והשכלה, בהם: הקמת פורום קצינות חינוך מרכזות השכלה ופתיחת תוכנית ייחודית להכשרת מורים-מנחים. כמו כן נערך טקס הוקרה לסוהרי החינוך. בסיום האירוע חולקו תעודות הצטיינות לאסירים שהשתתפו בכתיבת עבודות אישיות, קבוצתיות או כיתתיות. הכנס כולו הוקדש לאפרת כהן ז"ל, קצינת חינוך שנפטרה באסון הכרמל.

מיזם 'ערכים וקהילה' בכלא גלבע

השנה החל בכלא 'גלבע' מיזם 'ערכים וקהילה'. מדובר במיזם ייחודי, בראשות גנ"מ יוסף שוהם, מפקד בית הסוהר, בו לוקחים חלק אסירי עבודה מבית הסוהר, סוהרים ממשמרת ב' וצוות החינוך של הכלא.

במסגרת המיזם נערכו 'מפגשי ערך' בין ילדי פנימיית "הבית לילד" בכפר יחזקאל לבין אסירים, במהלכם סיפרו האסירים לנערים את סיפור חייהם תוך דגש על נושאים כמו אחריות, רווח והפסד במצבי חיים שונים אליהם אנחנו נקלעים. המפגשים נערכו בבית הסוהר ובפנימייה, ושני הצדדים, האסירים ובני הנוער, הביעו רצון להמשיכם.

משלחות שב"ס לפולין

לראשונה בשב"ס יצאו שתי משלחות מכלל הארגון לפולין. נציב בתי הסוהר, רב-גונדר אהרון פרנקו, החליט כי משנה זו ואילך תצאנה בכל שנה שתי משלחות של אנשי סגל מכלל יחידות הארגון לפולין כדי לחשוף, לחנך ולהנחיל לאנשינו את זיכרון השואה. יש לציין כי עד היום יצאו לפולין רק אנשים שהשתתפו בקורסי הליכה של בית הספר 'ניר'. בתחילת המיזם היו אלה משתתפי הקורסים לקצינים ובשנים האחרונות - חניכי קורס פו"מ.

משלחות שב"ס במחנות ההשמדה בפולין

עתה הוחלט כי כל הסוהרים והקצינים אשר נבחרו כמצטייני הנציב לשנת 2012, יצטרפו למשלחת. בהמשך, כל מחוז ואגף בחר את מועמדיו, מצטיינים וראויים לא פחות. המשלחת הראשונה יצאה לפולין בראשותו של סממ"ז מרכז, תג"ד שלומי כהן, במאי השנה. המשלחת השנייה יצאה בראשותו של סגן הנציב, גונדר מיקי חלפון, במהלך אוגוסט. בשתי המשלחות שולבו נציגיהם של המשפחות השכולות ואנשי עדות. בפולין, חברו המשלחות לאנשי שירות בתי הסוהר הפולני, ערכו עמם טקס מרגש באנדרטה בבית הקברות היהודי בעיר ראדום ואף זכו לבקר בבית כלא בעיר. לצורך הכנה למסע המרגש, עברו חברי המשלחות ימי הכנה מרוכזים ב"יד ושם" וב"בית מורשת". החוויות והמשוב של חברי המשלחות הינם הוכחה נוספת לכך שהחלטת הנציב היתה חשובה וראויה, ועוד נכונו לנו משלחות נוספות בשנה הבאה.

היערכות רבנות שב"ס לקראת חגי תשרי

גם השנה נערכה רבנות שב"ס בצורה מקיפה לקראת חגי תשרי, כדי שהחגים, התפילות ומנהגי החג ייערכו ברמה הראויה והמיטבית. הרבנות תגברה את שיעורי התורה ואת פעילות ההתנדבות באגפים השונים בבתי הסוהר ונערכו עצרות 'התעוררות' וסיורי סליחות בכל היחידות, תחת הכותרת: אם אתה מאמין שאפשר לקלל, תאמין שאפשר לתקן. נוסף לכך הוקצו כמאה חזנים, עורכי תפילות ובעלי תקיעה, שיעבירו את התפילות באגפים וכן הוקצו סוכות, שיותקנו באגפים וביחידות השונות. במהלך חג סוכות תיערך במחוזות השונים, ביוזמת רבנות שב"ס, תערוכת 'הסוכה הנאה'. במקביל יתקיימו מסיבות חג על ידי מתנדבים שיזכו את הסגל והאגפים במצוות נטילת לולב.

מבצע גיוס מועמדים לשירות בדרום

לשכת הגיוס של שירות בתי הסוהר יצאה במהלך אוגוסט-ספטמבר במבצע איתור ארצי של מועמדים איכותיים, אשר יגויסו לשורות הארגון. לקראת פתיחת מתקני שב"ס בדרום, בעיקר מתקנים להחזקת מסתננים - ייפתחו לאיוש מאות תקנים של סוהרי ביטחון, חובשים קרביים, קצינים ייעודיים ומקצועות רבים נוספים. לצורך מבצע הגיוס יזמה לשכת הגיוס מסע פרסום נרחב, באמצעות 80 שלטי חוצות שהוצבו בתחנות רכבת וכן פרסום מודעות 'דרושים' באינטרנט ('באנרים') ובעיתונות. נוסף על כך נפגשו צוות איתור מחוז דרום עם ראשי עיריות, ראשי מועצות מקומיות, מנהלים של מרכזי תעסוקה ושל גופים נוספים, כדי להעלות את המודעות למבצע הגיוס. בשבועות הראשונים של המבצע נבחנו קורות חיים של מועמדים, במספר הגדול פי שלושה מזה שנרשם בשנים קודמות. עם זאת, ישנה הקפדה על רף גבוה במברקי המיון, כדי לגייס אוכלוסייה איכותית שתעמוד באמות המידה של שירות בתי הסוהר.

חושב על עבודה עם ביטחון?
תחשוב שב"ס
תחשוב דרום!

שירות בתי הסוהר מגייס **סוהרים, חובשים קרביים ובעלי תפקידים מקצועיים** ליחידות באזור הדרום ולמתקני הסוהרים וקציעות תפקיד מאתגר - תנאים טובים - אביטחון כלכלי **מחכים לך כאן!**

דרישות:
 • בעלי הכשרה ברמת רזבאי 02 ומעלה
 • 12 שנות לימוד
 • פטורים באזור הדרום (עד כמאה י"ח ממסגרת השירות)
 • עמידה בכשירות מבצעית
 • עמידה בכל הקריטריונים הנדרשים לגיוס לשב"ס

קורות חיים יש להעביר בדוא"ל:
glyus@ips.gov.il
 למסרים נוספים:
 לשכת הגיוס של שב"ס: 08-9773300

שב"ס. עבודה עם ביטחון.

רוי מילר מתאמת ייעוץ
 והתפקיד הינו של מנכ"ל מרכז

ביקור נשיא בית המשפט העליון לשעבר במחוז המרכז

פרופ' אהרן ברק, נשיא בית המשפט העליון לשעבר, ביקר במחוז המרכז במהלך מאי. הנשיא בדימוס נפגש עם 200 מאנשי סגל המחוז ודן אתם בהיבטים שונים של שלטון החוק וכן בסוגיות משפטיות אחרות המעסיקות את שירות בתי הסוהר.

פרופ' ברק הדגיש את תפקידו המשמעותי של שב"ס כחלק ממערכת אכיפת החוק במדינת ישראל. מפקד מחוז מרכז, גונדר טאפש מקבל, העניק לפרופסור ברק כשי 'מגדל שמירה', בשל היותו 'מגדל השמירה של הרמוקרטיה הישראלית' במהלך כהונתו בעליון.

נפתח מחזור ג' של תוכנית תלפיות-להב

מחזור ג' של תוכנית 'תלפיות להב' יצא לדרך. המחזור מורכב מ-12 תלפיונים (11 מהם אותרו מתוך שב"ס) ונפתח בסוף חודש אוגוסט. בטקס הפתיחה נכחו נציב שב"ס, הספ"כ הבכיר, סוהרים, קצינים ו'תלפיונים' מכלל המחוזים.

רב-כלאי ליאור לוי, בוגר המחזור הראשון של התוכנית, ברך את החניכים: "תוכנית תלפיות דורשת ממכם להסתגל עד קצה גבול היכולת. לפניכם עומדת תקופה של למידה ממושכת, תוך כדי תנועה והתבוננות, אך יש גם ציפייה גדולה לעשייה".

עוד ברכו את החניכים החדשים נציב שב"ס, מפקדי המחוזות ורמ"ל מש"א.

מיזם רכיבה טיפולית ראשון בחרמון-צלמון

מיזם רכיבה טיפולית ראשון הסתיים במהלך אוגוסט בבתי הסוהר 'חרמון' ו'צלמון'.

השימוש בסוסים למטרות טיפול ושיקום מוזכר עוד בכתבים קדומים. בשנים האחרונות קיבל תחום הרכיבה הטיפולית תנופה, ומדובר בכלי יעיל לפתרון מגוון רחב של בעיות.

14 אסירים מבתי הסוהר 'חרמון'-'צלמון' היו הראשונים שלקחו חלק במיזם. הלמידה כללה נושאים שונים ומגוונים: ניקוי והברשה של הסוסים, ניקוי התאים באורווה, רכיבה, עבודת צוות תוך כדי רכיבה ועוד. בין האסירים שהשתתפו במיזם נערכו שיחות, שעסקו בהקבלה בין העבודה מול הסוס לבין החיים - נושא הצבת גבולות, 'מותר' ו'אסור', מוביל ומובל ועוד. סוהרי שני בתי הסוהר היו שותפים למיזם מראשיתו וליוו אותו לכל אורכו.

נחנך בית הכנסת החדש במגן-ניצן

ב-30 באוגוסט נחנך בית הכנסת שהוקם בעבור אסירי-עבודה בבית מעצר 'מגן-ניצן'. במעמד הטקס הוכנס ספר תורה מטעם רבנות שב"ס.

בטקס חנוכת בית הכנסת, שבנייתו ארכה שלושה חודשים, נכחו ממ"ז גונדר מאקבל טאפש והרב הראשי יקותיאל ויזנר. כמו כן כיבדו את הטקס בנוכחותם כ-150 מפקדי בתי סוהר, אנשי סגל ואסירים מבית המעצר ומבתי סוהר אחרים.

הטקס התחיל בתהלוכה מבית הכנסת של סגל בית המעצר ובהכנסת ספר התורה לבית הכנסת החדש. מעמד הכנסת ספר התורה, אותו ליוו אנשי הסגל בריקודים ובשמחה רבה, היה מכובד ומרגש.

מפקד בית המעצר 'מגן-ניצן', גנ"מ מנדו פייסל, אמר בטקס: "כמפקד בית המעצר, אני רואה חשיבות רבה בקיומם של שירותי הדת ובמתן מענה דתי לאמונתו של כל אסיר ואסיר. אני מעודד את קיומם של שירותי הדת באגפים השונים ואף את הקמתה של המדרשה המרכזית במרכז החינוך. שירותי הדת מטעם ענף הרבנות נותנים מענה שיקומי לאסירים ומהווים חלק בלתי נפרד משירותי התקון הקיימים במתקן. כל זאת למען שיפור וקידום רווחתם של האסירים ולמען הגדלת מגוון האפשרויות החינוכיות והטיפוליות של אסירי אגף נ"ס".

מיזם 'שורשים' בכלא אשל

בכלא 'אשל' צץ מיזם חדש - 'שורשים'. המיזם, שנערך השנה לראשונה באגף 'תפנית' בבית הסוהר, מאפשר לאסירים לבחון את ההיסטוריה המשפחתית שלהם ולנסות ולמצוא את הקשר למקום בו הם נמצאים היום.

המיזם כולל שורה של סדנאות: סדנת מחשבים, במהלכה הכינו האסירים אילן יוחסין משפחתי וסרט על סיפור חייהם; סדנת כתיבה, בה העלו האסירים על הכתב סיפורים מעברם וסדנת 'דיוקן עצמי', בה נדרשו האסירים להשתמש בחומרי יצירה שונים כדי לשחזר תקופות שונות בחייהם. תוצרי המיזם הוצגו בתערוכה במרכז החינוך בכלא 'אשל'.

יום תרומה לקהילה של חניכי קורס אג"מ

ב-2 בספטמבר נערך יום תרומה לקהילה בו השתתפו 27 חניכי קורס קציני אג"מ מחזור ד' מבית הספר "ניר". קורס קציני אג"מ הינו קורס בכיר, המאפשר לחניכים לנצל את יכולותיהם הגבוהות לתרומה מירבית בזמן הנתון, בארבעה מוקדי קהילה שונים במקביל. הפעילויות שנערכו היו:

- אירוח 30 ילדים הסובלים מפיגור מבית הספר "סיני" ברמלה, בבית הספר "ניר", הקרנת סרט על שב"ס לילדים, תצוגת כלבני נחשון, חלוקת חולצות וחבילות שי.
- שיפוץ מחלקה בבית החולים "אברבנאל" בבת-ים יחד עם סטודנטים לעיצוב מהמכללה הטכנולוגית בחולון.
- הרצאות ל-60 ניצולי שואה מבית האבות "משכנות פז" בבת-ים וחלוקת חבילות שי.
- חלוקת חבילות שי וחולצות ל-45 ילדים במחלקות: ילדים, כירורגיה ואורתופדיה בבית החולים "אסף הרופא".

כהכנה ליום בוצעו פגישות תיאום-ציפיות וסיורי שטח במקומות הפעילות על ידי מפקד היום, רב-כלאי חיים חובר, ומפקדי המשימות, רב כלאי ישראל מרדכיב, כלאי אשר יפרח וכלאי ח'יר עלווה. כמו כן, הועבר שיעור לכלל החניכים על ידי נציגי הקרן לרווחת נפגעי השואה, כדי להציג את מצבם ולעודד פעילות התנדבותית בתחום זה.

יש לציין כי הילדים, ניצולי השואה, המשפחות וסגל מוקדי התרומות נהנו מאד מההשקעה ומתוצאות היום, והביעו את הערכתם לסגל הפיקוד ולחניכי הקורס וכן לבית הספר ולשב"ס בכלל.

שבוע 'צמיחה מתוך משבר' בכרמל

בחדש יולי נערך בכלא 'כרמל' שבוע ייחודי בנושא 'צמיחה מתוך משבר', בראשות רב היחידה, ניב דר. מטרת השבוע היתה למידה והפנמת מסרים אמוניים וערכיים מתהליכי המשבר והצמיחה של האומה הישראלית, אל חיי הפרט. במרכז השבוע עמד יום עיון לסגל 'כרמל'. הרב הראשי לשב"ס, הרב יקותיאל ויזנר, הרצה למשתתפים בנושא 'כיצד להפוך את הלימון ללימונדה' - אמונה ביכולת המטופל ככלי בסיסי בידי המטפל. השבוע כולו כלל הרצאות מרתקות, בין השאר מפי פצועי צה"ל במלחמות ישראל השונות ומפי ניצולי שואה.

נווה תרצה - תמיכה לאסירות הרות

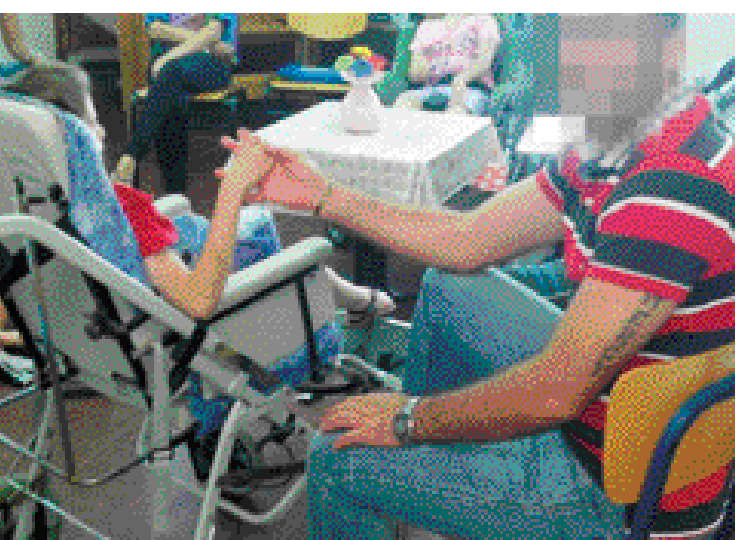
בשנה וחצי האחרונות מתקיים שיתוף פעולה בין 'נווה תרצה', כלא הנשים היחיד בארץ, ל'לדת', בית ספר למקצועות הלידה. במסגרת התוכנית שיזמה מפקדת הכלא, סג"ד שרה פרידמן, מלוות 'דולות' מבית הספר את האסירות ההרות.

הריון הוא תהליך פיזי ורגשי רב-עוצמה. בעוד אישה הרה זוכה בדרך כלל לתמיכה משפחתית, הנשים בכלא נעדרות תמיכה כזו. לרובן אין בן זוג ברקע ופעמים רבות מדובר בהריון לא מתוכנן, לעיתים תוצאה של זנות. הכלא נדרש למלא את החלל בעבור אותה אסירה הרה. ה'דולה', אשת מקצוע שתפקידה לתמוך בנשים במהלך הלידה, בקיאה בנושאים הנוגעים להריון, ללידה ולראשית ההורות. התוכנית המשותפת כוללת מפגשי הכנה ללידה לאסירות ההרות, ועד כה השתתפו בה שמונה אסירות.

אסירי כרמל מתנדבים למען הקהילה

שיתוף פעולה בין "בית גנאור", מרכז יום טיפולי-חינוכי-שיקומי לבעלי נכויות התפתחותיות קשות, השייך לאגודת אקי"ם, לבין כלא 'כרמל', מחזק את נושא ההתנדבות בקהילה בקרב האסירים ונותן להם את ההזדמנות לתרום ולרכוש ערכים של נתינה וקבלה ללא תנאי.

ב"בית גנאור" מתחנכים כ-54 תלמידים, בני שלוש עד 21. בית הספר פועל מ-8 בבוקר עד 6 לפנות ערב. מטרת בית הספר להעניק מסגרת חמה, תומכת

ומכבדת לילדים הסובלים מפיגור שכלי קשה ולבני משפחותיהם. התלמידים מגיעים לבית הספר מכל אזור הצפון, וממגורי אוכלוסייה שונים.

מדי יום שני, בין השעות 13:00-7:30, יוצאים להתנדב ב"בית גנאור" כחמישה אסירים מ'כרמל', מלווים בקצינת חינוך. כל אסיר מצטרף לכיתה ולפעילויות שמועברות בה לתלמידים באותו היום. הילדים מצפים מאד לבואם של האסירים, וכשאלה מגיעים, חיוך עולה על שפתותיהם.

האסירים רואים בהתנדבותם חשיבות מרובה, הן לעצמם והן לילדים. היכולת להעניק ולתת מעצמך לבעלי מוגבלות ממלאת את הלב, והתחושה היא של סיפוק, העצמה ואושר רב.

שיפוץ בית עלמין על ידי אסירי מגידו

ביוזמת הרב של כלא 'מגידו', חנן עוזרן, שופץ בית העלמין של קיבוץ הזורע על ידי עשרה אסירים מן הכלא. פעולות השיפוץ נמשכו יומיים, במהלכם שופצו השבילים שבין הקברים, שטח בית העלמין נוקה, נצבעו מצבות שהכיתוב על גביהן דהה ותוקנו מצבות אחרות.

חדשות מערך התעסוקה

אורזים סכו"ם ברימונים ובנווה תרצה

במסגרת הפעילות להרחבת מעגל המועסקים בשב"ס נחתם ביוני הסכם בין מערך התעסוקה של שב"ס לחברת ת.מ.מ ("תעשיות מזון מוכן"), לאריות סכו"ם חד-פעמי בעבור חברות התעופה השונות. העבודה מתבצעת בכלא 'רימונים' ובכלא 'נווה תרצה'. בעבודת האריזה מועסקים כ-40 אסירים ואסירות, שעובדים תוך הקפדה על היגיינה ואסתטיקה מרביות. בכל חודש נארוזות יותר מ-200,000 אריות אישיות של סכו"ם על ידי אסירי שב"ס, המשמשות את הטסים.

הכשרה מקצועית לאסירים - בתנופה

מאחורי החומות בבתי הסוהר השונים נערכים על ידי מערך התעסוקה, האגף להכשרה מקצועית, קורסים רבים להכשרה מקצועית לאסירים, שנועדו להקנות להם הכשרה ומיומנות להשתלבות בעולם העבודה. ההנחה היא שאסירים משוחררים עובדים יהיו מעורבים פחות בעולם הפשיעה, וכך תצטמצם תופעת החזרה למאסר (רצידיביזם). שנת העבודה 2012 מתאפיינת במגמה של תנופה וצמיחה בקורסי ההכשרה המקצועית לאסירים. השנה מתקיימים כ-60 קורסים להכשרה מקצועית

בתוך מתקני הכליאה, בהם משתתפים כ-900 אסירים. היקף זה מבטא גידול של 25%, שיא של כל הזמנים! קורסי ההכשרה המקצועית כוללים מגוון רחב של הכשרות בשתי קטגוריות עיקריות: קורסי הכשרה להקניית מיומנות תעסוקתית: קורס טבחות, קורס מבנאות אלומיניום, קורס גבס וקרמיקה, קורס צבעות וכד'. קורסי הכשרה להשתלבות בעולם העבודה: קורס הכנה לעולם העבודה, קורס התנהלות כלכלי, קורס יזמות עסקית וכד'. הקורסים מועברים על ידי מכללות, משרד התמ"ת, מרכזי טיפוח יזמות וכן מוסדות וגורמים פרטיים. השנה נערכים גם קורסים חדשניים מסוגם: קורס צורפות לטעוני הגנה, קורס טבחות על בסיס התשתיות במטבח 'איילון' ו'חרמון' וכן קורסים בנושא "יזמים עסק" שמעביר מט"י (מרכז לטיפוח יזמות עסקית). הכוונה היא להמשיך במגמה של פיתוח והרחבת היקף הקורסים ומגוון הקורסים, כדי לתת לאסירים כלים ומיומנות להשתלבות בעולם העבודה. "הכול בידיים שלך" - זהו המסר המרכזי שמועבר לאסירים המשתתפים בקורסים אלה.

הקמת מפעל יזם בכלא שיטה

במהלך אוגוסט נחתם הסכם עם חברת "פרנקל כד" להקמת מפעל יזם בכלא 'שיטה'. חברת "פרנקל כד" עוסקת בייצור מעמדים לתצוגה, המוצבים ברשתות השיווק השונות ומיועדים לחברות הגדולות במשק: עלי, אסם, חוגלה, סנו וכדומה. החברה היא חברת-בת של חברת "נייר חדרה", השייכת לקבוצת IDB. חברת "פרנקל כד" תעסיק לפחות 30 אסירים בעבודות בנייה, קיפול והדבקת מעמדים מקרטון. במסגרת פעילות תעסוקתית זו, מספר האסירים שמועסקים במרכז היצרני יגדל לכ-160 בסך הכל.

מפעל טליתות בכלא אלה

במהלך אוגוסט נחתם הסכם התקשרות בין מערך התעסוקה של שב"ס לבין חברת "משכן התכלת", לתפירת טליתות בשיטה קבלנית במרכז היצרני בכלא 'אלה'.

"משכן התכלת" הוא מפעל ייחודי בארץ בהיבט הטכנולוגי. מייצרים בו את בד הטלית מראשיתו - מקבלת החוט ועד אריגת הבד, ולאחר מכן מעבירים את הבד לתפירה במרכז היצרני 'אלה' (במפעל שממוקם באזור התעשייה עמק שרה). המפעל בכלא 'אלה' יעסיק כ-30 אסירים בעבודות תפירה ואריזת הטליתות. הטליתות המיוצרות בשב"ס תימכרנה בארץ ובחו"ל.

חדשות מינהל הדרכה

שבוע אתיקה וטוהר מידות בשב"ס

במהלך חודש ספטמבר התקיימה בשב"ס פעילות מרוכזת בנושא אתיקה וטוהר מידות. הפעילות התבצעה ברמת בית סוהר, מחוז ונציבות, כחלק ממדיניות הארגון להעביר מסר ערכי 'עד אחרון הסוהרים'. כל זאת כדי להגביר את ההזדהות של כלל הסגל עם ערכי הארגון ולמגר אירועים חריגים. במהלך השבוע התקיימו פעילויות לקהלי יעד רבים. בין השאר הופצה איגרת נציב, נערך יום עיון בנושא טוהר מידות, נבנתה ערכת-הדרכה למפקד ונערך במשכנות שאננים בירושלים, סמינר 'אתיקה וערכים' לסגל הפיקוד הבכיר. בסמינר התקיים תהליך חשיבה בסוגיות שמצויות בבסיס הקיום של הארגון וניתנו הרצאות מתחום האתיקה. בין המרצים היו פרופ' אסא כשר, שהרצה בנושא אתיקה בשב"ס, פרופ' יצחק זמיר וגונדר בדימוס אייל גובר. הסמינר ושבוע הפעילות המרוכזת כולו מבטאים התחלה של תהליך עבודה להטמעת הקוד האתי והערכים בארגון, מרמת הפיקוד ועד רמת הסוהר.

'נפש מאחורי החומות' - יום עיון

בחודש יוני התקיים יום עיון במחוז מרכז, תחת הכותרת 'נפש מאחורי החומות'. ביום העיון, בהובלת מפקד מא"מ מרכז רב-כלאי אבי כהן, השתתפו כ-200 סוהרים וקצינים מיחידות המחוז, בדגש על סגל שעובד באגפי הפרדה, אובדנות ובתי מעצר.

בין השאר שמעו המשתתפים הרצאה של פרופ' משה קוטלר, מנהל המרכז הרפואי באר-יעקב, בנושא 'מי מפחד ממחלות נפש'. כמו כן הוצגה תמונת המצב של אסירים חולי-נפש והפרעות אישיות במחוז המרכז, והמענה הטיפולי שניתן לאוכלוסייה זו. מיום 'מרחבים' של בית מעצר 'ניצן' הציג את העשייה הטיפולית באגף ייחודי בכלא.

יום העיון, שהיה מקצועי ומרתק, הסתיים בהצגת יחיד 'כמו זיקית' של רזיה ישראלי - הצצה אל נבכי הנפש של ארבע דמויות בחברה הישראלית.

הדרכות לעוסקים בכליאת נוער

בשנה האחרונה הורחב המענה ההדרכתי שניתן לסגל העוסק בכליאת נוער. אגף האסיר, בראשות קצינת נוער ארצית ליאת רון, ומחלקת הדרכה, בראשות ר"צ פיתוח הדרכה תליה לינדנר, פתחו השתלמויות חדשות לסגל שעובד עם נוער ייחודי. נוסף על כך התקיימה השתלמות בת שבוע בבית ספר 'ניר' לסגל העובד עם נוער בטחוני והתקיימה השתלמות בת יומיים לסגל 'סהרונים' העובד עם נוער מסתנן. בשתי ההשתלמויות ניתן דגש למאפייני האוכלוסייה הייחודית, מאפיינים תרבותיים, תפיסת התפקיד של איש סגל העוסק בכליאת נוער ועוד. ביוזמת מפקד בית סוהר 'אופק' התקיימה גם השתלמות מסמיכה בת שבוע ימים לסגל בית הסוהר במא"מ מרכז.

קורס מועדוני בריאות וכושר גופני

בסוף חודש יוני נפתח קורס מועדוני בריאות וכושר גופני לסוהרים במכון וינגייט. בקורס, בהכשרה אזרחית, השתתפו עשרים סוהרים מכלל יחידות הארגון. מטרת הקורס להכשיר סוהרים כמדריכי כושר גופני ובריאות על פי חוק הספורט, ולהקנות ידע ומיומנויות הדרכה באימון לצרכים בריאותיים. בוגרי הקורס יתמחו בבניית תוכניות אימון אישיות לסגל שב"ס ובהנעה לאורח חיים בריא.

קורס הכשרה למנהלות לשכה

במהלך יוני הסתיים קורס הכשרה למנהלות לשכה, בו לקחו חלק 60 סוהרות. הקורס נבנה בשיתוף מנהל הדרכה ומחלקת הדרכה, ועסק במגוון תכנים הקשורים בעבודתה של מנהלת הלשכה ובתכנים של העצמה אישית. המפגש המסכם של הקורס נערך בבית המשפט המחוזי בחיפה. על הקורס פיקדה רב-כלאי סיגל דואק.

קורס מדריכי הגנה עצמית

שירות בתי הסוהר יזום פעילויות רבות לחיזוק נושא ההגנה העצמית בקרב סוהרים, משום שבמסגרת תפקידם, הם נקלעים פעמים רבות למצבים מורכבים, שמחייבים שימוש בכוח וטיפול באסיר סרבן. מצבים אלה מצריכים הכשרה בנושא הגנה עצמית שתהיה מותאמת לצרכי שב"ס. ביולי

נפתח קורס מדריכי הגנה עצמית שמוותאם לצורכי שב"ס, בהגשה אזרחית. מטרתו להכשיר סוהרים כמדריכי הגנה עצמית ברמה מקצועית, וכן להקנות ידע ומיומנויות הדרכה בהתאם לתרגולות שב"ס החדשות בנושא.

יום עיון בנושא רעידות אדמה

במסגרת מוכנות הארגון לרעידות אדמה, התקיים יום עיון בנושא למפקדים ולסגל הפיקוד הבכיר. במהלך יום העיון ניתנו הרצאות בנושא רעידות אדמה מגורמים מקצועיים שונים, וניתנה סקירה אודות התנהגות צפויה של סגל שב"ס וכן של אסירים, במקרה אמיתי של רעידת אדמה. כמו כן הוצגה תוכנית ההיערכות הלאומית ותוכנית ההיערכות של שב"ס לרעידת אדמה. הובילה את יום העיון מחלקת ההדרכה של השירות יחד עם חטיבת הביטחון, בשיתוף פעולה עם ענף ממד"ה ובליווי מקצועי של תנ"צ בדימוס מאיר בן-ישי.

ברכות סוהרי שב"ס לראש השנה

ר/כ צביה גלנדר - ביס"ר צלמון

שנה טובה ומתוקה. תחל שנה
וברכותיה, תכלה שנה וקללתיה. אל
תשכחו ש'לא ינום ולא יישן סוהר
ישראלי.

רס"ר סער לוטן - יח' ימ"ז

שנה של הגשמה עצמית. שנה של
הגשמת חלומות, בריאות ושלווה לאנשי
שירות בתי הסוהר ולכל העושים בשירות
מדינת ישראל, באשר הם.

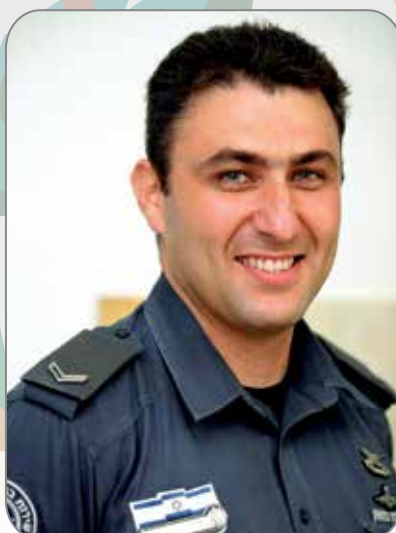
רס"ל שגית חלפון - ביס"ר רימונים

מי ייתן ויהיה לנו הכוח, כל אחד
במשימתו ועל משמרתו, להמשיך ולקיים
את המוטל עלינו, בשגרה ובחירום. שנה
טובה ומתוקה.

רס"ר סיון אביטבול - ביס"ר גבעון

שנה חדשה בפתח. הלוואי ותהיה זו שנה
טובה, בריאה, שלווה ושקטה, עם מעט
אירועים חריגים והרבה בשורות טובות.

רס"ר אולג משה - יח' נחשון

שנת שלום ושקט. שנה של הגשמת
חלומות, הכרה ומיצוי עצמי לכל סגל
שב"ס ולכני משפחותיהם, העושים לילות
כימים מאחורי החומות ומחוצה להן.

רס"ר מורלד דוד - ביס"ר נווה תרצה

לכל סגל שב"ס, שנה טובה ומתוקה,
שנת אושר, בריאות והצלחה. הגשמה
בעבודה והנאה מהמשפחה, שכל
משאלותיכם תתגשמה!

